

Природно-заповідний
фонд України:
наслідки
повномасштабної
війни

Василюк О.В., Темченко Є.А., Губарева В.Р.,
Пархоменко В.В., Коломицев Г.О.

Природно-заповідний
фонд України:
наслідки
повномасштабної
війни

Чернівці, 2026

Василюк О.В., Темченко Є.А., Губарева В.Р., Пархоменко В.В., Коломицев Г.О.
Природно-заповідний фонд України: наслідки повномасштабної війни (під редакцією В.В. Колодежної). – Київ; Чернівці : Друк Арт, 2026. – 92 с. (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». Вип. 46)

Згідно з офіційними підрахунками Держекоінспекції, лише на підконтрольних Україні територіях понад половину всіх підтверджених збитків довкіллю, спричинених війною, становлять втрати, завдані територіям природно-заповідного фонду (ПЗФ). Для детального аналізу їхнього характеру у виданні класифіковано випадки та спектр руйнувань територій ПЗФ України внаслідок російсько-української війни з 2014 року до кінця 2025 року.

Автори огляду пропонують оригінальну методику скринінгу загальної кількості пошкоджених територій ПЗФ, окреслюючи масштаб проблеми та формуючи підґрунтя для подальшого аналізу й відновлювальних рішень.

Для ботаніків, зоологів, мікологів, природоохоронців, працівників установ природно-заповідного фонду.

УДК: 502.7

На титульній сторінці обкладинки: зруйновані екосистеми Національного природного парку «Святі Гори», фото Ольги Богомаз.

Підготовлено за фінансової підтримки МБО «Екологія – Право – Людина» в рамках реалізації проєкту TEDJusticeROL.

Зміст

Короткий огляд	5
Природоохоронні території та війна: загальні тенденції	7
Особливості аналізу військових впливів на території ПЗФ	11
Вплив на ПЗФ: природа	14
Вибухи боєприпасів	19
Мінування	20
Пожежі на території ПЗФ	23
Спорудження інженерно-фортифікаційних споруд	25
Техногенні аварії	27
Розлив мазуту в акваторії Чорного моря	27
Теракт на Каховській ГЕС	30
Забруднення річок Сейм та Десна	33
Незаконне використання природних ресурсів	35
Рекреація	37
Вплив на ПЗФ: політика	38
Скорочення площі та ліквідація ПЗФ у Криму	38
Створення природоохоронних територій на окупованих територіях	41
ПЗФ у політичній пропаганді росіян	43
Вплив на ПЗФ: соціально-гуманітарна сфера	45
Гуманітарна допомога	46
Випадки постраждалих територій ПЗФ	48
Ялтинський гірсько-лісовий заповідник	48
Біосферний заповідник «Асканія-Нова» імені Ф.Е. Фальц-Фейна	52
Чорноморський біосферний заповідник	57
Український Степовий природний заповідник	58
Національний природний парк «Білобережжя Святослава»	61
Національний природний парк «Святі гори»	63
Національний природний парк «Кам'янська Січ»	67
Національний природний парк «Олешківські піски»	70

Законодавство воєнного часу та дії держави	
у сфері заповідної справи	73
Комітетські слухання Верховної Ради України	74
Зміни до законодавства в сфері природоохорони	76
Нові повноваження ОВА під час дії воєнного стану	76
Захист державного кордону:	
розширення прикордонної смуги на 2 км	76
Послаблення в регулюванні господарської діяльності	
на території ПЗФ	79
Виклики після деокупації	80
Висновки	82
Джерела	83

Короткий огляд

Період 2022–2025 років став безпрецедентним за масштабами впливу воєнних дій на території природно-заповідного фонду України. Повномасштабне вторгнення перетворило значну частину найцінніших природних територій країни на зону прямих або опосередкованих військових впливів, де екосистеми зазнають кумулятивного руйнування від вибухів, пожеж, мінування, будівництва фортифікацій, забруднення та відсутності будь-якого управління. До того ж, значна частина територій залишається недоступною для польових досліджень, а швидкі sukcesійні процеси, мінування та триваючі бойові дії постійно змінюють вигляд ландшафтів, ускладнюючи інтерпретацію даних дистанційного моніторингу.

Площа руйнувань

Даний огляд пропонує модель, яка дозволяє вперше просторово узагальнити масштаби впливів на території ПЗФ. Згідно з якою, 1184 об'єкти ПЗФ, тобто кожен сьомий у країні, опинилися у зоні гарантованого мілітарного ураження, а сукупна площа таких територій перевищує 665 тис. га.

Основні чинники руйнування природоохоронних територій

Найвагомішими чинниками руйнування природних екосистем виявилися активні бойові дії з масовим застосуванням боєприпасів, масштабні пожежі та мінування.

Вибухи не лише фізично знищують біотопи, а й насичують ґрунти важкими металами й токсичними сполуками. Пожежі, які у воєнних умовах повторюються багаторазово на тих самих ділянках, не дають біорізноманіттю час для відновлення, руйнують органічну речовину ґрунтів, знижують їхню водоутримуючу здатність і запускають деградаційні процеси, особливо небезпечні для лісів і штучних насаджень. Мінування, з одного боку, обмежує господарський тиск і створює умови для спонтанного відновлення на частині територій, але з іншого – блокує доступ до досліджень, пожежогасіння та наукового моніторингу і в перспективі робить значні площі заповідних земель «випалими» для управління на десятиліття або століття. Крім того, цей фактор створює нові умови, в яких території ПЗФ більше не є особливими і винятковими, а зливаються в загальний масив недоступних для управління територій.

Природні комплекси що зазнали найбільшого впливу війни

Найбільші втрати припали на території, де військові дії або мілітарна інфраструктура наклалися на найбільш цінні природні комплекси. Це насамперед піщані та заплавні ландшафти Нижнього Дніпра, ліси й крейдянні степи Сіверського Дінця та його приток, приморські екосистеми Криму, а також дельта Дніпра, які зазнали додаткового удару внаслідок теракту на Каховській ГЕС. У деяких випадках відновлення природних екосистем розпочалося на місці рукотворних ландшафтів, знищених війною. Зокрема, на місці штучних лісів у долині річки Сіверський Донець, які згоріли під час повномасштабної війни, можуть сформуватися піщані степи, а на дні колишнього Каховського водосховища – заплавної ліс.

«Вікно відновлення» для природних екосистем

Руйнування греблі Каховської ГЕС у 2023 році стало найбільшим окремим екологічним шоком цього періоду, оскільки одночасно призвело до осушення тисяч квадратних кілометрів, затоплення дельти, масового винесення забруднених мулів і опріснення та забруднення морських акваторій, включно з віддаленими заповідними територіями Чорного й Азовського морів. Водночас саме цей катастрофічний процес відкрив і парадоксальне «вікно відновлення»: на дні колишнього водосховища вже у 2023–2025 роках почали формуватися заплавні ліси з домінуванням аборигенних видів, що потенційно може призвести до появи найбільшої суцільної природної території Степової зони України за останні десятиліття.

Політичний вплив росії в природоохоронній сфері

Особливо тривожним є те, що поряд із фізичним руйнуванням природи війна спричинила й політичну ерозію природоохоронної системи. В окупованому Криму та на інших захоплених територіях відбувається системне скорочення площ, пониження статусу й фактична ліквідація об'єктів ПЗФ, що супроводжується мілітаризацією, рекреаційною експлуатацією та забудовою.

Таким чином, війна для природоохоронних об'єктів ПЗФ не лише несе екологічну шкоду, а й призводить до демонтажу правового режиму охорони природи, наслідки чого можуть бути не менш руйнівними, ніж вибухи чи пожежі.

Природоохоронні території та війна: загальні тенденції

Території природно-заповідного фонду (ПЗФ) України охороняють широкий спектр унікальних ландшафтів: гірські екосистеми Карпат і Криму, ключові райони міграції та гніздування водоплавних птахів на узбережжі Азовсько-го і Чорного морів, природні ліси Полісся та виняткові степові екосистеми сходу та півдня України. Центри ендемізму знаходяться в каньйонах Поділля та Південного Бугу, на Донецькому Кряжі, крейдах Слобожанщини, Нижньодніпровських пісках і, звісно ж, у Криму. В цілому в Україні нараховується 9130 природоохоронних територій та об'єктів в різних її регіонах. Всі вони є важливою складовою системи збереження європейського біорізноманіття, а значна їх частка має міжнародний природоохоронний статус. Біосферні заповідники та деякі інші території додатково знаходяться під охороною ЮНЕСКО, більшість крупних об'єктів ПЗФ входить до складу Смарагдової мережі Європи, а деякі відносяться до списку Рамсарських територій, – водноболотних угідь міжнародного значення.

Значна кількість природоохоронних територій потрапила в зону бойових дій або окупації під час російсько-української війни, що розпочалася 2014 та триває донині. Частина об'єктів були фрагментовані ще у 2014 році. Так, у перший рік війни НПП «Меотида» на Донеччині був розділений на окуповану та підконтрольну частини, а його спеціальну адміністрацію довелося релокувати. Окупованими залишаються також всі установи ПЗФ, розташовані у анексованому Криму [1].

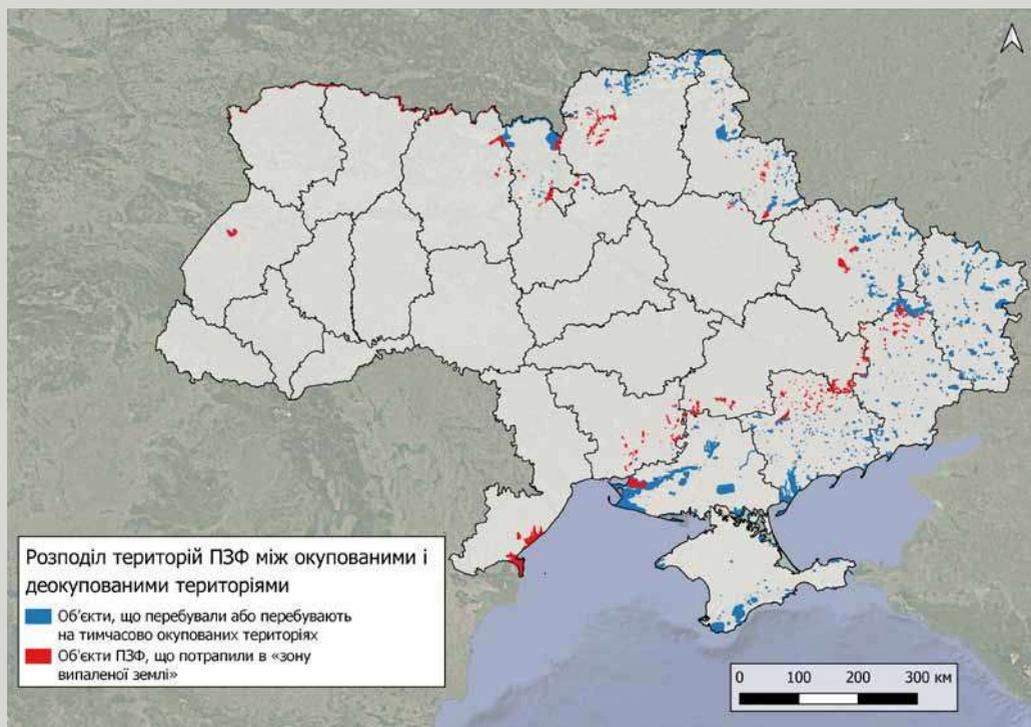
Початок військового вторгнення росії в Україну в 2014 році

Перший етап агресії російської федерації проти України припав на 2014 рік. Тоді росія розв'язала збройний конфлікт на Донеччині та Луганщині (згодом ці регіони були сепаровані та проголошені територією росії) та анексувала Кримський півострів, за що начебто проголосували кримчани на організованому окупаційною владою референдумі.

Генеральна Асамблея ООН не визнала законність проведення референдуму в Криму та входження Автономної Республіки Крим та міста Севастополя до складу рф [2] [3].

Статистика

Із загальної кількості об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) України безпосередньо постраждали від воєнних дій 1184 об'єкти [8]. Це становить близько 13% усієї мережі ПЗФ за кількістю та майже третину – за площею [9]. Фактично кожен сьомий об'єкт зазнав прямого або опосередкованого впливу бойових дій. Окрім цього, 304 об'єкти ПЗФ перебувають на тимчасово окупованих територіях, ще 427 – на деокупованих. Серед постраждалих – 22 установи ПЗФ, зокрема 3 біосферні та 4 природні заповідники, а також 15 національних природних парків. Такі показники свідчать про масштабність екологічної кризи.

Розподіл територій ПЗФ між окупованими та деокупованими територіями.

Крім територій ПЗФ, що постраждали напряму, ще певна кількість отримала незначні ушкодження внаслідок падіння уламків збитих російських ракет та БПЛА (таким є навіть Київський зоопарк [10]). Проте через те, що здебільшого локації падіння ніде не зафіксовані, такі об'єкти не віднесені до переліку постраждалих.

Територія острова Зміїний, що входить до однойменного заказника, у 2022 році неодноразово зазнавала прицільних обстрілів (на фото – 7 травня [6] та 30 червня [7]). Як наслідок, заказник став одним із найбільш пошкоджених об'єктів природно-заповідного фонду України за час війни.

З 2022 року, коли росія розв'язала повномасштабне вторгнення в Україну до списку окупованих територій сходу України та Кримського півострова долучилися близько тисячі нових об'єктів ПЗФ [4]. Таким чином постраждали 44% найбільш важливих природоохоронних територій країни (біосферні та природні заповідники, національні природні парки та регіональні ландшафтні парки) [5]. Росії вдалося завдати значних збитків передовсім тому, що природні екосистеми у всьому світі краще зберігаються на околицях адміністративних утворень та на віддалі від промислових центрів, тобто на периферії країн. Такий підхід справджувався і для України. Але оскільки вторгнення російських військ розпочалось дуже широким фронтом (2000 кілометрів вздовж кордону України), найбільш непорушені природоохоронні території постраждали першими. В останні роки війни вони знаходяться під постійними обстрілами.

Воєнні укріплення росіян на території піщаних степів національного природного парку «Нижньодніпровський» (Херсонська область, 2021 до воєнних дій та 2024 рік після їх початку). Джерело: Google Earth.

Площа окупованих територій України

Повномасштабне воєнне вторгнення росії на територію України, що розпочалось 24 лютого 2022 року, в короткий час призвело до тимчасової окупації великих площ території України. За даними DeepState [13], загалом було окуповано 108 455 кв км (близько 18% території України), з яких 43 974 (7,3%) були окуповані раніше, у період з 2014 року і до 24 лютого 2022. Станом на кінець 2025 року звільнено 7% цієї території.

Опосередкований вплив війни на об'єкти ПЗФ

Водночас, втрата великої кількості територій внаслідок руйнування, окупації і замінування, а також масова міграція населення (близько 4,6 млн українців переселилися в інші регіони по Україні [11]) призводять до значного збільшення навантаження на природу в тиллових регіонах. Це стосується як збільшення рекреаційного впливу, так і безпосереднього руйнування природних територій внаслідок рубок, оранок, забудови або видобувної діяльності. Таким чином, повномасштабне вторгнення опосередковано вплинуло на більшість природоохоронних територій в Україні, а особливо на ті, які розташовані в північних регіонах вздовж кордону України з республікою білорусь. Там в природоохоронних об'єктах будуються фортифікаційні споруди та розміщуються мінні поля для охорони державного кордону від вторгнення [12].

Підрахунок збитків, завданих територіям ПЗФ

Повномасштабні воєнні дії призвели до значного обсягу порушень на території природно заповідного фонду з документуванням і оцінкою якого Україна до цього часу не зіштовхувалась. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» визначає, що ці території є надбанням українського народу та умисне їх пошкодження є кримінальним правопорушенням. Втім, більшість мілітарних впливів повномасштабної війни взагалі не розглядається у законодавстві. Та все ж українські посадовці, науковці та громадські діячі ретельно документують вплив війни на унікальні природні екосистеми там, де це можливо.

Наприкінці 2025 року Держекоінспекція оприлюднила суму підтверджених збитків довікллю на підконтрольній Україні території – 6,01 трлн грн, з яких 3,63 трлн грн припадає на руйнування територій природно-заповідного фонду. Тобто понад половина всіх підтверджених втрат пов'язана зі збитками, завданими територіям ПЗФ [14].

Особливості аналізу військових впливів на території ПЗФ

Перші дослідження воєнних дій для територій ПЗФ в Україні відбулись в першу фазу війни, у період 2014-2022 років. Територія, що була тимчасово окупована і пошкоджена у 2014-2015 роках частково була звільнена Силами Оборони України. Це дозволило провести дослідження на території національного природного парку «Святі гори» та у відділенні Українського Степового природного заповідника «Крейдова флора». До них долучились працівники установ ПЗФ, громадських організацій (передусім МБО «Екологія-Право-Людина») та інші спеціалісти [15].

Втім, більшість територій природно-заповідного фонду на сході, а з 2022 року, і на півдні України досі знаходяться в окупації. Тому основним матеріалом для оцінки впливів слугують супутникові знімки, а також аналіз даних про біорізноманіття на цих територіях.

Експерти аналізують супутникові знімки, аби визначити, які об'єкти ПЗФ зазнали критичних руйнувань. Це дає змогу припустити, що види, які були задокументовані там в минулому постраждали або були знищені. Водночас, для більшості окупованих природних територій відсутні первинні дані про біорізноманіття, а отже неможливо проаналізувати, що саме було втрачено.

«Зона випаленої землі»:

оцінка фізичних руйнувань екосистем

Результати кількісної оцінки стану територій природно-заповідного фонду, що постраждали внаслідок бойових дій і представлені в огляді, базуються на даних дистанційного моніторингу та просторових наборах даних, доступних у відкритих джерелах. Зокрема, використовувалися межі об'єктів ПЗФ, дані про розташування інженерно-фортифікаційних споруд [16], динаміку зміни лінії фронту [17] [18], а також дані про події бойових дій [19].

Дослідники змодельовали територію, де екосистеми з найвищою ймовірністю зазнали значних фізичних руйнувань та назвали її «зона випаленої землі». Навколо точкових даних про місця інтенсивних бойових дій були створені буферні зони радіусом 5 км, а навколо фортифікаційних споруд, – буфер радіусом 500 м. Так, в цю зону потрапили понад 665 тис. га природоохоронних територій.

Для оцінки масштабів пожеж на основі супутникових даних [20] були змодельовані буферні зони, що дозволило локалізувати осередки загорянь і визначити уражені природоохоронні території. Попри незначну похибку, об'єднання змодельованих зон пожеж у єдиний просторовий шар дало змогу доволі надійно оцінити площу вигорання природних територій. Водночас ця оцінка не є остаточною, оскільки значна частина загорянь, спричинених вибухами, має короткочасний характер і не встигає бути зафіксованою на супутникових знімках.

Виклики при роботі із супутниковими знімками

Складності в обробці супутникових знімків додають стрімкі сукцесійні процеси (спонтанне відновлення рослинності) на постраждалих територіях. Приміром, на дні колишнього Каховського водосховища або на замінованих і покинутих територіях в зоні активних бойових дій. Вигляд цих ділянок стрімко змінюється від року до року, тож станом на 2026 рік їх територія зазнала значних змін з початку війни.

З великою вірогідністю, кількісно оцінити більшість впливів на території ПЗФ не вийде ніколи. В частині випадків для повного розмінування потрібні століття. Тож майбутні дослідження радше покажуть стан відновлення екосистем, а не міру їх руйнування внаслідок війни.

Модельовання можливих сценаріїв

В умовах викликів кількісної оцінки впливів актуальним напрямком роботи може стати модельовання сценаріїв відновлення після виявлених пошкоджень, оцінка потенціалу екосистем та планування компенсаторних заходів (як от створення нових ПЗФ, консервацію земель тощо).

Випадки моделювання відновлення природних екосистем науковцями

За чотири роки повномасштабного вторгнення не так багато науковців бралися за моделювання сценаріїв відновлення природи в охоронюваних ландшафтах (окрім досліджень території колишнього Каховського водосховища, пік яких припав на 2024-2025 рр).

Ботанік Георгій Бондаренко вивчав наслідки осушення Оскільського водосховища, що розташоване на Харківщині, в однойменному регіональному ландшафтному парку. Після підриву греблі водосховища російськими військами (березень 2022 року) рівень води у його ложі різко знизився, а території річки Сіверський Донець нижче за течією зазнали затоплення. Разом ці фактори запустили локальні зміни екосистем.

Вже через рік, влітку 2023 року на території водосховища зафіксоване відновлення рослинного покриву. Попри спільні риси, рослинні угруповання на різних ділянках помітно відрізняються. Поруч із типовими заплавами рослинами важливу роль у їх формуванні відіграють адвентивні, тобто занесені зовні види [21].

Інша група авторів досліджувала можливості відновлення соснових лісів на території НПП «Святі гори», «Кремінські ліси» та низки заказників в долині р. Сіверський Дінець після їх знищення пожежами під час війни [22]. Вони прийшли до висновку, що відновити ліси на цій території у тому ж вигляді, якими вони були раніше неможливо. В першу чергу тому, що сучасний клімат не сприятливий для росту соснових насаджень. Іншим викликом може бути те, що молоді ліси з високою вірогідністю сприятимуть поширенню вогню на незаймані ділянки.

Втім, заповідний ліс в долині Сіверського Дінця є штучно насадженим. Тож на думку авторів найдоцільнішим буде природне відтворення первісних біотопів, – лісових куртин посеред піщаних степів [23] та повернення території її первинного вигляду.

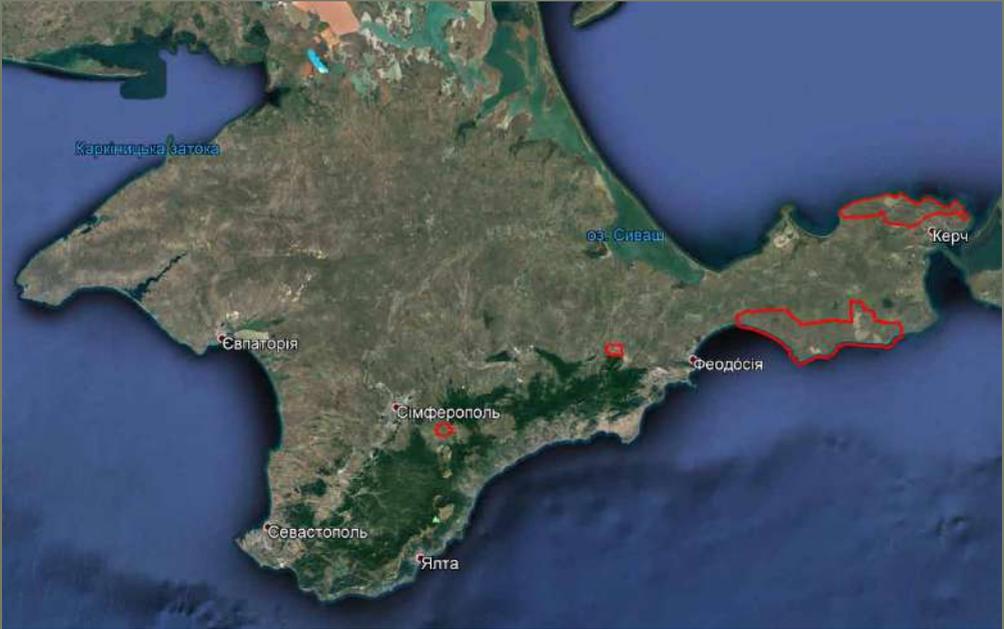
Вплив на ПЗФ: природа

Один з найважливіших впливів на довкілля в період повномасштабних військових дій – власне бойові дії, а саме, – застосування боєприпасів різних типів, що створюють інтенсивні шумові й світлові навантаження та стають причиною пожеж.

Російська армія не мала спеціальних цілей щодо природоохоронних територій України, а тому нехтувала їхнім статусом. В усіх випадках об'єкти ПЗФ були серйозно пошкоджені просто тому, що знаходились на шляху бойових дій. Наприклад, бої за Білогорівку, Богородичне, Святогірськ і Лиман у Донецькій області майже повністю проходили на території національного природного парку «Святі Гори», що оточує ці населені пункти [24]. Бої, що повністю зруйнували села Закітне, Озерне (Донецька обл.) відбувались на території Українського степового природного заповідника (Відділення

*Територія національного природного парку «Кремінські ліси» після бойових дій.
Джерело [26]*

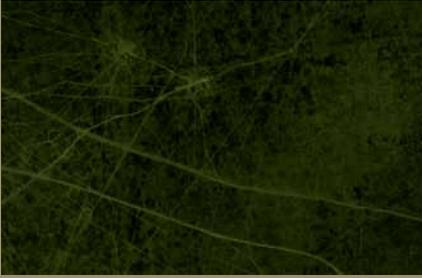

Межі деяких військових полігонів у Криму, які активно використовувались для проведення навчань збройних сил рф протягом 2014-2020 років. Зліва на право: «Ангарський», невідомий полігон, полігони «Чауда» та «Опук» (спільний контур), «Багеровський». Джерело: Google Earth.

«Крейдова флора»). Особливо цінні території цих двох об'єктів ПЗФ мають природоохоронний статус із 1927 року [25]. Подібна ситуація і з Серебрянським лісництвом: більша частина ділянок, відомих за світлинами повністю знищеного лісу, лежить у межах НПП «Кремінські ліси».

Нарешті, початок повномасштабного вторгнення росії відбувся шляхом заходу великої кількості військового контингенту рф (до 7 000 одиниць техніки) [27] в Україну з території Республіки Білорусь. Тоді до 30 000 російських військових [28] десантувалися на територію Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника. Їх тривале базування поряд з найбільш радіоактивною зоною відчуження ЧАЕС [29] («Рудий ліс» [30]) призвело до поширення радіації за межі зони відчуження [31]. Техніка, яка перебувала на радіоактивних територіях зараз може застосовуватись на інших ділянках фронту та нести загрозу радіаційного забруднення.

Попри те, що в Криму не ведуться наземні бойові дії, росія залучає територію півострова до військових дій з лютого 2022 року. Відомі випадки коли

Наслідки запуску ракет російськими військами з Керченського півострова у 2016 та 2019 роках (зліва направо). Координати: 45.072198, 35.957539; фрагмент ділянки 600 м × 1000 м. Джерело: Google Earth

на території природоохоронних об'єктів Криму рф відновлює радянські військові полігони, зокрема на Керченському півострові. Там кількість вибухів від боєприпасів настільки велика, що воронки подекуди зливаються в єдиний масив пошкодженого ґрунту протяжністю у сотні метрів [32]. Тож проведення військових навчань в Криму породжує значну кількість випадків вбивства тварин військовими, що не фіксуються окупаційними контролюючими органами.

Наприклад, із 2014 року росія регулярно проводить масштабні військові навчання на полігонах навколо мисів Чауда і Опук [33], що входять до Опуцького природного заповідника та Караларського регіонального ландшафтного парку. Наприкінці 2022 року стрільби також відбувалися в Калинівському РЛП [34], створеному для забезпечення спокою птахів під час міграційних і зимових скупчень [35].

Збройні сили рф відпрацьовують військові цілі в заповідних морських акваторіях, зокрема в НПП «Чарівна гавань» [36] – осередку найбільш цінних та багатих на біорізноманіття мілководь південного узбережжя Криму.

Військові навчання в Опуцькому заповіднику

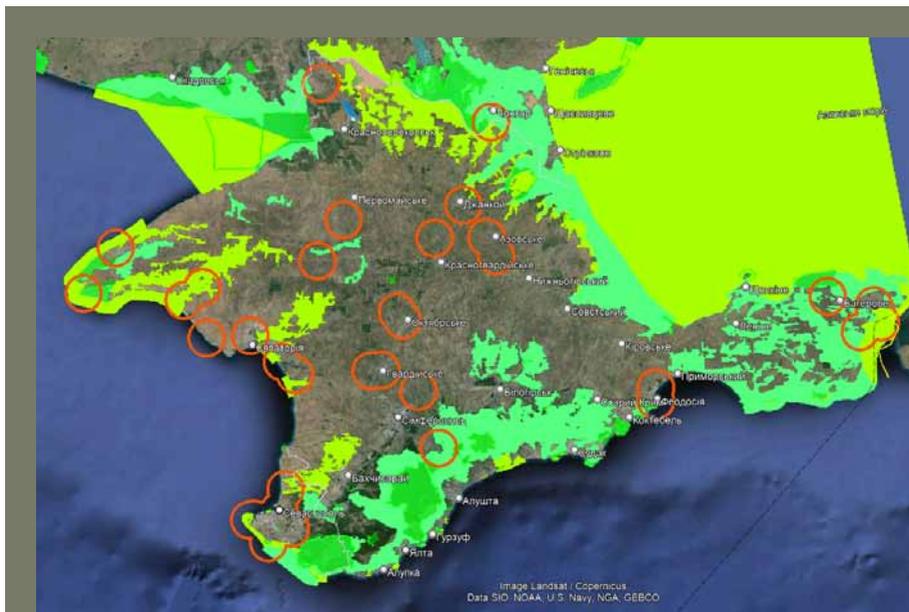
За результатами дослідження відкритих джерел було встановлено, що протягом 2014-2019 рр. на військовому полігоні «Опук» рф провела близько 89 військових навчань, маневрів і тренувань. Під час навчань неодноразово горіла [37] територія степового масиву Опуцького природного заповідника [38].

Околиці Опуцького заповідника, де знаходиться одна з найбільших популяцій тюльпану Геснера (*Tulipa gesneriana*, Червона книга України). Джерела [39] [40].

Ці місця є одними з останніх локацій в Україні де зустрічались журавель степовий (*Anthropoides virgo*), дрохва (*Otis tarda*), лежень (*Burhinus oedipnemus*) та дерихвіст лучний (*Glareola pratincola*). Рідкісні види степової зони охороняються на рівні України та Європи (Червона книга України, Бернська конвенція про охорону дикої флори та фауни та природних середовищ існування в Європі) [41].

Крім того, збройні сили РФ регулярно здійснюють обстріли території України з установок наземного базування, розміщених у Криму. Оскільки такі обстріли переважно відбуваються в осінньо-зимові періоди та в нічний час, найбільшого негативного впливу від них зазнають зимові та міграційні скупчення птахів [42].

*Заповідні території АР Крим в умовах війни:
темно-зеленим кольором позначені існуючі території ПЗФ;
світлі відтінки зеленого – існуючі і проєктовані території Смарагдової мережі;
червоним – центри військової активності. Джерело: Google Maps.*

Порушення міжнародного законодавства через діяльність росії на півострові Крим

Проведення військових навчань завдає значної шкоди природі й не є вимушеним заходом, пов'язаним із безпосередньою обороною територій. Відтак дії окупаційної влади неодноразово порушують положення Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року (стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I)), Всесвітньої хартії природи, Декларації Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку, а також резолюції Генеральної Асамблеї ООН A/RES/47/37 «Захист навколишнього середовища у періоди збройних конфліктів» [43] [44].

Вибухи боєприпасів

Одним з найвагоміших екологічних наслідків бойових дій є розповсюдження важких металів (свинцю, міді, цинку тощо) і залишків вибухових речовин. В усіх випадках, коли боєприпаси виконують свою роль (постріл, вибух снарядів та мін, проліт ракет і БПЛА), відбувається хімічна реакція, продукти якої потрапляють у довкілля і можуть переноситися на значні відстані разом із повітряними масами, а також річками та морськими течіями.

Це пояснюється тим, що на територіях інтенсивних боїв ґрунт подрібнюється та перепалюється під впливом високих температур. Подрібнений неструктурований ґрунт піднімається в повітря і разом із газоподібними речовинами осідає на прилеглих територіях [45].

Активні бойові дії переважно минули великі природоохоронні об'єкти. Винятком стали національні природні парки «Святі гори», «Кам'янська Січ» та «Кремінські ліси». Наявних на цей час досліджень недостатньо для оцінки загального обсягу забруднень. Водночас навіть фрагментарні дані можуть бути важливими для визначення рівнів забруднення.

*Знищена російська військова техніка на території НПП «Святі гори»,
фото Ольги Богомаз*

Модельні ділянки були закладені на території національного природного парку «Кам'янська січ» в Херсонській області. Під час лабораторного аналізу ґрунтових проб, взятих з вирви на території парку через п'ять місяців після обстрілу, було виявлено перевищення гранично допустимих концентрацій свинцю, сірки та фосфору.

Більше інформації про забруднення ґрунтів Миколаївської області внаслідок бойових дій:

Оскільки частина показників не нормується в чинних нормативних документах, було проведено порівняння показників з фоновою пробою та виявлено перевищення концентрацій свинцю (в 4,8 раза), нікелю (в 3 рази), кобальту (в 1,6 раза) марганцю (в 1,2 раза), хрому (в 2,3 раза), миш'яку (в 2,5 раза), амонію (в 1,1 раза), фторидів (в 1,7 раза), нафтопродуктів (в 39 разів), заліза (в 2 рази), магнію (в 1,4 раза), цирконію (в 1,3 раза), олова (в 2,5 раза), молібдену (в 1,3 раза) та галію (в 2,6 раза) [46]. Існує висока ймовірність, що важкі метали, поглинені рослинами, врешті потраплять у харчові ланцюги та будуть накопичуватись в екосистемах [47].

Мінування

Заміновані території несуть смертельну небезпеку для людини, проте якщо міни не активувати, ті не завдають шкоди для більшості компонентів екосистем. Більше того, статус потенційно замінованих територій обмежує її господарське використання. Таким чином створюються умови для відновлення природних екосистем спонтанним шляхом. Проте деякі природоохоронні території, штучно створені людиною, потребують регулярного догляду для збереження своєї структури та функцій. Наприклад, майже вся територія парка-

Статистика

В Україні потребують розмінування або перевірки саперами від 26 до 33% території [48], в тому числі, території природоохоронних об'єктів. Гіпотетичні терміни розмінування, озвучені гуманітарними організаціями, коливаються від 30 до 750 років. Проте щодня накопичується все більше нерозірваних снарядів, які збільшують обсяг необхідних протимінних заходів у майбутньому. Окрім того, російські війська нарощують обсяги використання дистанційного мінування.

*Знищена росіянами Красно-Тростянецька лісова науково-дослідна станція на території парку-пам'ятки «Тростянецький» (Сумська область), квітень 2022 року.
Фото Віктора Пархоменка.*

пам'ятки садово-паркового мистецтва «Тростянецький» (Сумська область) залишається щільно замінованою з 2022 року. Відсутність доступу призводить до поступової втрати рекреаційного та наукового потенціалу, руйнування ландшафтної цілісності та неможливості контролювати пожежі чи проводити екологічні дослідження.

Ситуація з розмінуванням деокупованих територій ПЗФ суттєво різниться. Так, в НПП «Гетьманський» [49], НПП «Деснянсько-Старогутський» [50] і Чорнобильському радіаційно-екологічному біосферному заповіднику [51] роботи з розмінування навіть не починались.

На території НПП «Святі Гори» з 2022 по 2025 роки проводилось лише ручне розмінування лісових масивів, просік, лісових доріг, під'їздів до пожежних водойм, та протипожежних розривів [52].

Суперечності навколо питання розмінування ПЗФ

Питання доцільності та пріоритетності розмінування територій природно-заповідного фонду досі залишається дискусійним і законодавчо не врегульованим. Хоча адміністрації установ ПЗФ зацікавлені в очищенні своїх територій від мін, ці ділянки не розглядаються державою як пріоритетні для розмінування, адже вони не залучені до відновлення економіки.

Крім того, не існує карти з чіткими межами замінованих територій. Навіть офіційна карта замінованих територій, створена ДСНС [53] відображає лише обриси територій, на яких перебували війська російської федерації та такі, до яких діставали обстріли.

Ключова дискусія стосується не лише того, чи розмінувати ПЗФ, а як саме це робити. Гуманітарне розмінування за час повномасштабної війни стало одним із базових напрямів державної політики та сформувало окремий, конкурентний ринок операторів і технологій. У його межах перевага часто надається механізованим методам очищення. Однак масове механізоване розмінування – із глибоким порушенням ґрунтів, знищенням рослинного покриву та повторними вибухами – у межах природоохоронних територій може завдавати довкіллю шкоди, співмірної або навіть більшої, ніж саме мінування. Додаткове хімічне забруднення ґрунтів і вод та руйнування ґрунтових і біотичних структур суттєво ускладнюють природне відновлення екосистем.

Вибір методів розмінування та визначення ділянок, придатних для подальшого використання, мають розглядатися як питання екологічної безпеки й охорони природи, а не виключно швидкості чи технічної ефективності. Контроль за застосуванням екологічно безпечних підходів до розмінування є критично важливим для збереження об'єктів ПЗФ в умовах післявоєнного відновлення.

*Заміновані території біля міста Суми в 2022 році,
фото Віктора Пархоменка.*

Пожежі на території ПЗФ

Попри те, що за час окупації на території природоохоронних об'єктів було зафіксовано багато пожеж, не всі вони спричинені бойовими діями. Інша справа, заповідні території в «зоні випаленої землі» (зона гарантованої наявності мілітарних впливів на екосистеми, в межах якої всі ПЗФ класифікуються як постраждалі), де загоряння можна ідентифікувати як такі, що мають воєнне походження. Насамперед тому, що будь-яка господарська чи рекреаційна діяльність місцевого населення на цих територіях повністю або майже відсутня, тож пожежі викликані, в тому числі, вибухами боєприпасів.

Статистика

За підрахунками експертів, 559 об'єктів ПЗФ зазнали впливу від пожеж воєнного походження або 6,5% від природно-заповідного фонду України (66 364,41105 га) [54].

Залежно від типу екосистем, пожежі можуть спричиняти дуже різний вплив. Наприклад, вони є абсолютно згубними для лісових екосистем (зокрема для лісів на піщаних ґрунтах, як от на Донеччині), але значно краще переносяться степами та луками. В будь-якому випадку, пожежі посилюють кумулятивний вплив та поєднуються із іншими факторами шкоди довкіллю.

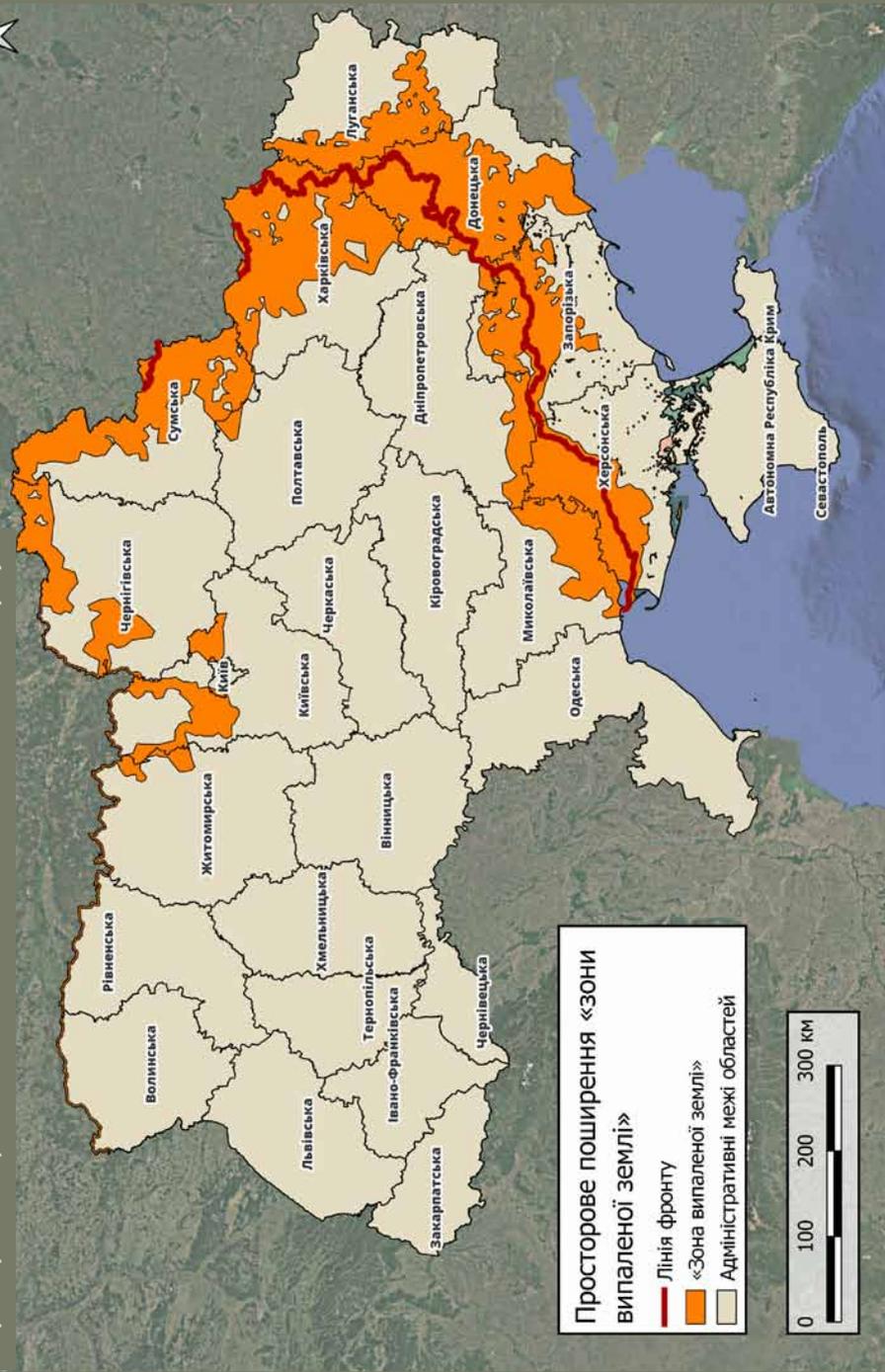
Вплив вогню на властивості ґрунту

В умовах воєнних дій неодноразово піддаються вогню одні і ті ж території. В результаті повторюваності їх вплив стає більш руйнівним, адже природа не встигає відновлюватись за такий короткий проміжок часу. Чим триваліша та інтенсивніша пожежа, тим більше руйнується органічна речовина у ґрунті. Тоді ґрунт втрачає здатність накопичувати вологу, поживні речовини та органічний вуглець [55], тобто фактично втрачає свої фізичні властивості.

Хімічний склад ґрунту також може зазнати значних змін через вплив вогню на органічну речовину та утворення золи після згоряння рослинності. Згідно з дослідженнями, проведеними на півдні України, концентрації деяких мінеральних елементів, як от кальцію, магнію, натрію та калію після довготривалих пожеж переважно зростають, однак фактично не змінюються при пожежах низької інтенсивності [56].

Аналіз ґрунту з Миколаївської області показав, що вміст калію, магнію та кальцію знизився в середньому на 100 мг/кг через три та дванадцять місяців відповідно. Однак відновлення концентрацій інших поживних речовин до фонового рівня може зайняти більше часу [57] [58].

Просторове поширення «зони випаленої землі» станом на кінець 2025 року

Спорудження інженерно-фортифікаційних споруд

Будівництво фортифікаційних споруд безпосередньо зачепило 69 природоохоронних територій. Навіть прості траншеї в ґрунті або піску є суттєвим чинником негативного впливу на довкілля, а для деяких природоохоронних територій вони стали головною причиною порушення екосистем у воєнний період (детальніше у розділі «Випадки постраждалих територій ПЗФ. Національний природний парк «Кам'янська Січ»»).

Солдати російської армії споруджували систему фортифікацій як на лінії бойового зіткнення, так і діючи «на випередження». Так, наприкінці 2022 року вони почали готуватися до можливої деокупації Криму та будувати мережу інженерно-фортифікаційних споруд в районі перешийків з континентальною частиною України, та вздовж морських узбереж [59] [60].

Інженерно-фортифікаційні споруди на морському узбережжі, НПП «Тузлівські Лимани». Фото Ольги Богомаз.

Часто стратегічно вигідні локації співпадають із територіями важливих природних територій. Наприклад, на півдні Тарханкутського півострова близько кілометра інженерно-фортифікаційних споруд проходить через національний природний парк «Чарівна гавань», цим самим завдаючи шкоди рідкісному для Європи типу оселищ – багаторічні трав'яні угруповання та степи (Е.1.2). Саме ці степи є кам'янистими по своїй природі, а отже потребують значно більше часу на відновлення в порівнянні із чорноземними ділянками [61].

Вплив прикордонних огорож на тварин

Сучасні виклики безпеки змушують Україну зводити інженерно-фортифікаційні загородження та мінні поля вздовж кордонів із рф та білоруссю. Такі бар'єри не несуть особливої загрози для літаючих комах, птахів та дрібних наземних тварин, якщо для них в огорожі передбачені технологічні щілини відповідних розмірів. Втім, для хижаків та копитних це нездоланна перешкода, яка несе наступні загрози:

- 1. Ізоляція та генетичний занепад.** Суцільні бар'єри переривають шляхи міграції великих ссавців, таких як лось, олені, козуля, ведмідь, рись та вовк. Обмеження переміщення призводить до ізоляції популяцій, що знижує їхнє генетичне різноманіття та ставить види на межу вимирання.
- 2. Втрата «проникності ландшафту».** Екологічна наука оперує терміном «проникність», який визначає здатність тварин адаптуватися до антропогенних змін території і використовувати, наприклад сільськогосподарські та промислові ландшафти. Якщо через дороги чи мости тварини навчилися переходити, то щільні прикордонні мури повністю блокують доступ до сезонних джерел їжі та звичних місць розмноження. В умовах змін клімату це позбавляє тварин можливості мігрувати до більш сприятливих зон, посилюючи кліматичний стрес.
- 3. Масштабна трансформація середовища.** Для оборони українського кордону заплановане створення закритої смуги шириною у 2 кілометри, що включає окопи, земляні вали та мінні поля. Така смуга призведе до тотальної зміни землекористування, як це було після аварії на Чорнобильській АЕС. Великі площі колись обжитих територій перетворились на дику природу після того, як їх покинули люди. Проте таке перетворення формує нові екосистеми, а нині там існуючі можуть повністю змінитись і втратити свою цінність.

Отже, будівництво фортифікацій потребує впровадження пом'якшувальних заходів а також менеджменту навколишніх територій для мінімізації їх впливу на біорізноманіття регіону.

Одна траншея призводить до руйнування рослинності мінімум 20 метрів навколо неї. На супутникових знімках вдалося ідентифікувати 71,5 км траншей, що проходять лише через території Смарагдової мережі Криму (площа уражених оселищ становить 1,43 кв км, або 1430 кв м). У більшості випадків це узбережжя та прибережні степи і солончаки. Саме прибережна смуга вздовж морів є однією з найцінніших територій, важливих для охорони видів і біотопів. Всі типи приморських оселищ охороняються на міжнародному рівні як найбільш постраждалі екосистеми від розвитку інфраструктури та рекреації. До того ж, Крим – відома туристична локація для пляжного відпочинку. Тому приморські екосистеми і без мілітарного навантаження знаходилися під значним антропогенним тиском [62].

Техногенні аварії

З початком російсько-української війни сформувався новий спектр екологічних загроз, унаслідок яких морські та прісноводні об'єкти природно-заповідного фонду зазнали значного забруднення. Його причинами стали як цілеспрямовані підриви небезпечних підприємств і стратегічних об'єктів, так і інші аварії воєнного характеру.

Забруднення від кораблів у військовий час

Військові кораблі, що базуються в акваторії моря є джерелом забруднення самі по собі, втім, під час війни вони можуть становити додаткову загрозу. Зокрема, науковці відмічають [63], що на ворожому крейсері «Москва», який затонув у північно-західній частині Чорного моря, могло перебувати до 1740 тонн мазуту [64].

Після затоплення росіяни відбуксирували крейсер на територію ботанічного заказника загальнодержавного значення «Філофорне поле Зернова», який був створений для охорони угруповання червоної водорості філофори [65] [66].

Розлив мазуту в акваторії Чорного моря

З початком війни, аби обійти міжнародні економічні санкції, росія почала використовувати старі річкові танкери для перевезень нафтопродуктів для експорту морем. Оскільки річкові танкери не пристосовані до курсування морем, вони вразливі до штормових умов. Це неодноразово призводило до аварій та розливу палива в акваторії Чорного моря.

Однією із аварій, що завдала найбільшої шкоди морським природоохоронним територіям став розлив нафтопродуктів у Керченській протоці. Так, 15 грудня 2024 року) під час шторму в море потрапили за різними оцінками, від 2400 до 8500 тонн мазуту [67], що призначався для експорту до Індії [68].

Підхоплений морськими течіями, на початок лютого 2025 року мазут досяг віддалених узбережжя Азовського та Чорного морів: від окупованого Бердянська до дельти Дунаю (170 та 600 кілометрів від місця аварії відповідно). За деякими версіями мазут з часом потрапив до всіх країн чорноморського басейну [69].

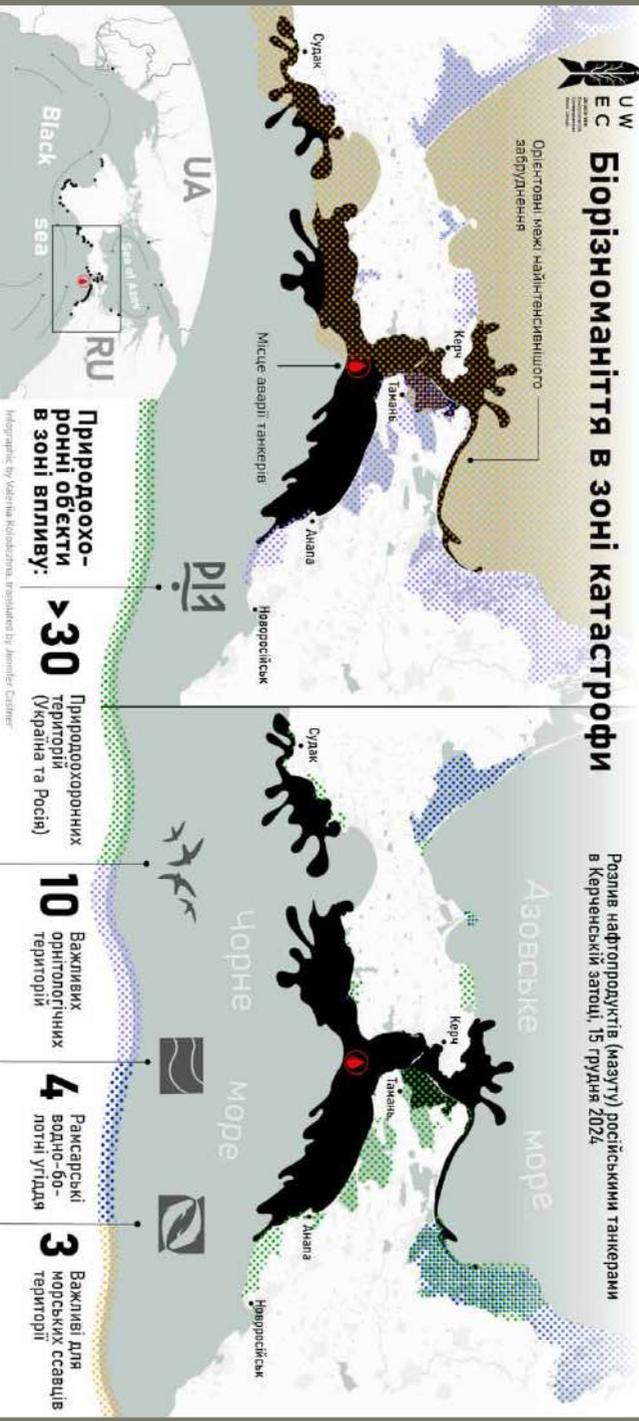
Райони викиду нафтопродуктів на узбережжя Чорного та Азовського морів

Акваторії та узбережжя, що потерпіли від аварії включають цінні екосистеми, об'єкти природно-заповідного фонду та туристично-рекреаційні центри. Від мазуту постраждали водоплавні птахи, більшість з них не вдалося врятувати [70] [71].

Біорізноманіття в зоні катастрофи

Орієнтовні межі найінтенсивнішого забруднення

Розлив нафтопродуктів (мазуту) російськими танкерами в Керченській затоці, 15 грудня 2024

Поширення мазуту в Чорному та Азовському морях та його вплив на природоохоронні території. Джерело [72]

Важливі морські території, що постраждали від розливу мазуту в грудні 2024 року

Корабельна аварія сталася навпроти мису Такіль, де розташований однойменний ландшафтно-рекреаційний парк. Супутникові знімки ще наприкінці грудня тут показували велику пляму забруднень і викиди мазуту на береги.

В акваторії Азовського моря забруднення торкнулося в першу чергу Кантипського заповідника [73], а також Приазовського національного природного парку в Запорізькій області [74].

Далі на захід кримського узбережжя розташований природний заповідник «Опукський» а море, яке його оточує, з 1972 року охороняється спеціальною природоохоронною територією ІММА [75] «Прибережний аквальний комплекс біля мису Опук і островів Елькен-Кая» (аналогічний охоронний статус має і Керченська протока). Ця територія створена для охорони морських і прохідних риб (зокрема осетрових), а також віднесена до списку водно-болотних угідь міжнародного значення [76] як важлива екосистема для міграції птахів.

Від мису Опук забруднення розповсюдилося вздовж берега, де простягаються інші важливі морські території ІММА, зокрема «Karadag and Oruk». Ймовірно що мазутна пляма досягла навіть мису Каліакра в Болгарії (ІММА «Kaliakra to Danube Delta», що слугує оселищем дельфінів-білобочок і азовок влітку [77]) [78].

Розчистка рельєфних кам'янистих берегів від згустків мазуту не дає фактично ніякого результату, адже протягом тижнів після аварії на узбережжя викидає нові порції нафтопродуктів. До того ж, для Кримського узбережжя характерні мілководдя з нерівним скелястим дном, вкритим густими заростями великих водоростей. Тож мазут може осідати в шельфовій зоні та шкодити біорізноманіттю протягом тривалого часу після аварії [79].

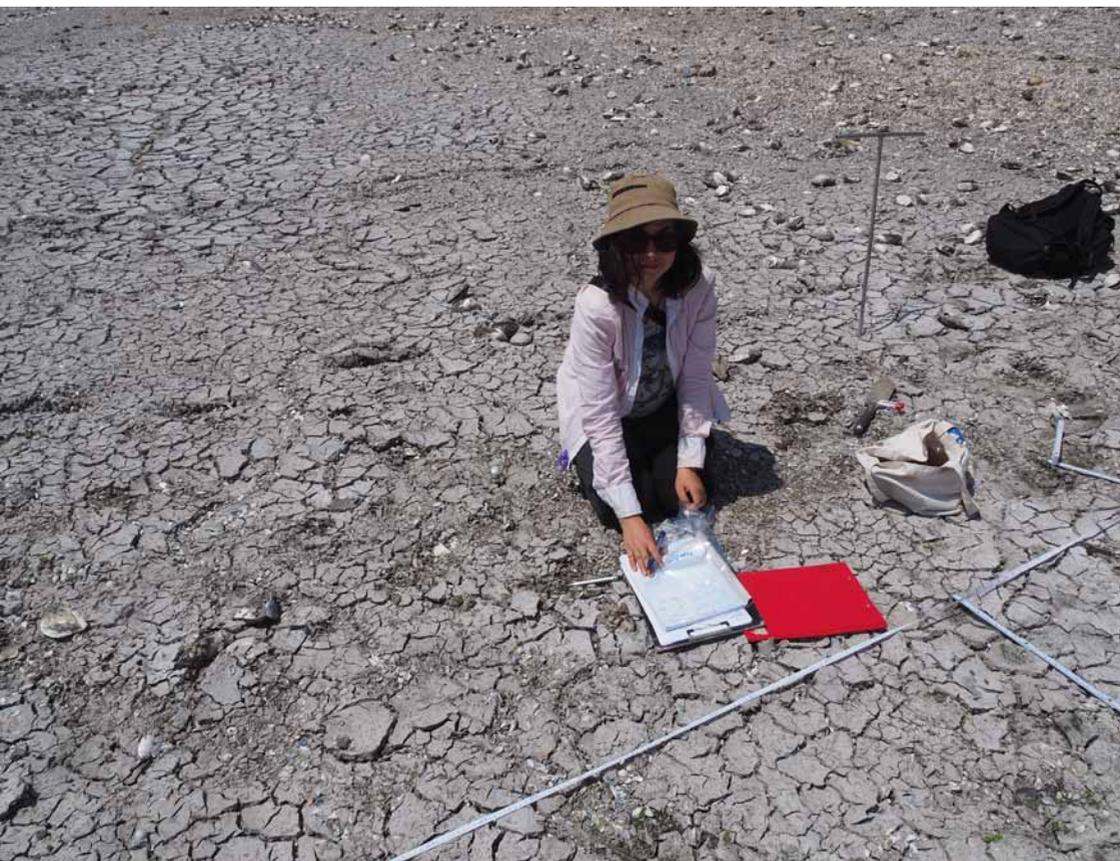
Теракт на Каховській ГЕС

Одним з найбільш масштабних кейсів впливу воєнних дій на довкілля, в тому числі на території природно-заповідного фонду, став теракт на Каховській ГЕС, що відбувся 6 червня 2023 року. Російські війська підірвали зсередини споруду гідроелектростанції, в результаті чого протягом наступних 14 діб з водосховища витекли понад 14 куб км води.

Масштабний витік води спричинив формування кількох зон із відмінними наслідками: зону осушення вище від зруйнованої греблі за течією, зона тимчасового затоплення та забруднення Чорного моря нижче від неї та зону тимчасового підняття рівня ґрунтових вод (лівобережжя Херсонської області).

Додатковим чинником шкоди довікллю став потік води з водосховища, який виніс із собою великий обсяг мулу, накопиченого на дні водойми протягом 70 років і забрудненого промисловими скидами. Також час підриву співпав із періодом розмноження тварин, що потенційно призвело до втрати тогоріч переважної частини нового покоління у більшості видів.

Кожна із зон впливу теракту включає території ПЗФ, а деякі з них охоплені руйнівними впливами на 100% своєї площі.

Перші закладки дослідних ділянок на території НПП «Кам'янська Січ», дно колишнього Каховського водосховища, липень 2023 року. Фото Івана Мойсієнка

Зона осушення

Осушення охопило низку об'єктів ПЗФ, серед яких найбільш важливими є національні природні парки «Великий Луг» та «Кам'янська Січ», а також заказник «Дніпрові пороги», територія яких докорінно змінилась через осушення. Разом з тим, на місці штучно створеного водосховища тут почали розвиватись природні вербові та тополеві ліси, а разом з цим почав відновлюватися первинний ландшафт території.

Зона підтоплення

Підтоплення різною мірою торкнулось 47 об'єктів природно-заповідного фонду, серед яких найбільше постраждав національний природний парк «Нижняодніпровський» [80]. Внаслідок теракту була затоплена вся дельта Дніпра, задля збереження якої колись було створено цей парк. Рівень води піднявся в середньому на 3,5 метри і залишався на цій позначці протягом 10 днів. Підтоплення також торкнулося Чорноморського біосферного заповідника (охороняється з 1927 року, включений до мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО) [81], ще трьох національних природних парків та регіонального ландшафтного парку «Кінбурнська коса» [82].

Зона забруднення та опріснення Чорного моря

В морській акваторії зазнали забруднення і опріснення природоохоронні території, які знаходилися більш ніж 200 км від зони катастрофи: заказники загальнодержавного значення «Філофорне поле Зернова», «Острів Зміїний», національний природний парк «Тузловські Лимани», що зазнав забруднення внаслідок викидання на берег рослинності і сміття, змитих з затоплених територій [83].

Більше інформації про наслідки для довкілля від підриву Каховської ГЕС:

Деякі території потрапили в зону підняття ґрунтових вод, як от національний природний парк «Олешківські піски», ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Саги», лісові заказники «Корсунський», «Шаби» тощо.

Господарство біосферного заповідника «Асканія-Нова» (розміщеного на самому півдні Херсонської області) також залежало від зрошення із Каховського водосховища. Після руйнування ГЕС вони змушені були перейти на водопостачання із артезіанських водних горизонтів, прогнозувати запаси яких, враховуючи окупацію, неможливо [84] [85].

Забруднення річок Сейм та Десна

Забруднення річок Сейм і Десна у 2024 році стало одним із наймасштабніших прикладів на водні екосистеми та природно-заповідний фонд під час повномасштабної війни. Державне агентство меліорації та рибного господарства України публічно звинуватило російську сторону в отруєнні води [86], проте вияснити походження забруднення в умовах активних бойових дій фізично неможливо [87]. Є вагомі підстави вважати, що масова загибель риби стала наслідком розливу токсичних речовин після ймовірного влучення в російське підприємство поблизу кордону. Джерелом забруднення могли стати цукровий або спиртовий заводи в Курській області рф [88], шкіряна фабрика у місті Рильськ, спиртові чи цукрові заводи у смт Тьоткіно.

Хронологія подій

Перші ознаки екологічної катастрофи на річці Сейм були зафіксовані 15 серпня 2024 року: спостерігався масовий замор риби, а вода набула мутного, чорного забарвлення з різким запахом аміаку та гнилі. Уже 26–27 серпня забруднена вода досягла Чернігівської області, а 9 вересня – міста Чернігів. У Десні – річці, до якої впадає Сейм, – було зафіксовано масову загибель риби та водних молюсків [89]. У результаті зона ураження охопила близько 600 км одних із найбільших річок України.

Результати аналізів проб води

Лабораторно-аналітичні дослідження проб води, відібраних поблизу села Манухівка Конотопського району (близько 9 км вниз за течією від державного кордону), засвідчили перевищення показників хімічного споживання кисню (ХСК) у 2,1 раза для водойм господарсько-побутового призначення та у 1,28 раза для рибогосподарських водойм, біохімічного споживання кисню (БСК₅) – у 3,67 раза, а також зниження вмісту розчиненого кисню у 2–3 рази нижче нормативних значень.

17–20 серпня в населених пунктах Чумакове, Харівка, Манухівка, Чаплищі та Клепали фіксувалися критично низькі концентрації розчиненого кисню, несумісні з існуванням більшості видів гідрофауни – менше 1 мг О₂/дм³. Також для цієї ділянки течії було характерне різке зростання вмісту завислих речовин та амонійного азоту.

До 24 серпня 2024 року забруднення поширилося вниз за течією до населених пунктів Хижки, Камінь і Мутин, при цьому прикордонні підрозділи продовжували фіксувати помутніння води безпосередньо поблизу державного кордону [90].

Наслідки від забруднення

Крім масової загибелі риби та молюсків, у зоні ураження було зафіксовано загибель бобрів. Особливе занепокоєння викликає загибель стерляді *Acipenser ruthenus* – рідкісного представника осетрових, який перебуває на межі зникнення в Україні [91].

Наслідки екологічної катастрофи
р. Сейм у серпні 2024 року.
Фото Сергія Жука [92]

Мертва риба на березі пляжу
«Золотий берег» в місті Чернігів.
Джерело [93]

Для регіонального ландшафтного парку «Сеймський» розлив токсичних речовин призвів до фактичної деградації всього заплавного водного комплексу, включно з оселищами видів, які не мають альтернативних місць існування в межах країни. Саме тут донедавна фіксували хохулю руську *Desmana moschata* – вид, який вважається функціонально зниклим на більшій частині свого ареалу в Україні, для якого Сейм залишався останнім підтвердженням осередком існування [94].

За офіційною інформацією Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, сума збитків довкіллю у Чернігівській та Сумській областях внаслідок забруднення річок Сейм і Десна вже перевищила 405 млн гривень. Втім, оцінка не враховує довгострокові втрати біорізноманіття, деградацію екосистем та фактичну втрату природоохоронної цінності значної частини заплавних територій [95].

Незаконне використання природних ресурсів

Воєнні дії несуть також опосередкований вплив на довкілля, в тому числі, далеко від зони впливу війни. Зокрема на територіях, де не тривають активні бої спостерігається інтенсивне використання природних ресурсів задля забезпечення потреб війни. Серед інших непрямих наслідків – стихійне природокористування, що викликане падінням рівня життя місцевих мешканців.

З 2014 року на тимчасово окупованих територіях сходу України інтенсифікувався неофіційний видобуток вугілля відкритим способом (створення копанок). В умовах відсутності державного контролю ця справа стала прибутковим несанкціонованим бізнесом.

Вугілля з копанок видобувають екстенсивним поверхневим способом, викопуючи все, до чого можна дістатися бульдозером (як правило, на десятки метрів вглиб). Навколо місця видобутку утворюється «безкрайній місячний ландшафт» з куп каміння (пустої породи). На відміну від офіційних шахт і кар'єрів, для яких створюють відвал породи, несанкціоновані копанки відвалу не мають. Тож груді пустої породи навколо місця видобутку значно перевищують за площею сам кар'єр (найбільший кар'єр, який можна побачити на супутникових знімках простягається на 15 км).

*Загальний вигляд промислової копанки на супутниковому знімку, Луганська область.
Джерело: Google Earth.*

*Незаконний видобуток вугілля в заказнику Перевальський (Луганська область).
Джерело User:Zag , CC-BY-SA-4.0*

*Розвідувальні копанки Іллірійському заказнику (Луганська область).
Джерело: Джос Анатолій, CC-BY-SA-4.0*

Внаслідок видобутку постраждала низка заповідних територій, зокрема Іллірійський, Білоріченський та Перевальський заказники. Ці заповідні території розташовані на найбільших за площею збережених ділянках кам'янистих степів Донбасу. На кожній з них відомо близько 20 видів рідкісних рослин, занесених до Червоної книги України та два види змій, які зустрічаються в Україні лише тут. Наповнені водою копанки становлять смертельну загрозу для рептилій.

Відкритий видобуток корисних копалин приносить найбільше шкоди довкіллю в порівнянні із іншими технологіями видобутку що застосовуються в Україні. Адже окрім власне розробок викопного палива, відвали знищують природну територію, яка щонайменше в десять разів перевищує розмір самої шахти [96].

Рекреація

З анексією Криму російська влада поступово стала використовувати природоохоронні території півострова як рекреаційні об'єкти. Аби привабити відпочивальників розпочалися роботи з благоустрою, які несуть негативний вплив на місцеве біорізноманіття. Подекуди, слугуючи туристичним цілям була скорочена площа заповідників на користь житловій забудові (детальніше у розділі **«Випадки постраждалих територій ПЗФ. Ялтинський гірсько-лісовий заповідник»**), а у 2022 році за ініціативою окупаційного міністерства природних ресурсів в Криму була проведена масова обробка екскурсійних маршрутів проти кліщів [97].

Тут слід згадати, що акарицидні препарати (ті, які використовуються для боротьби з кліщами) мають загальну нервово-паралітичну дію і згубно діють не лише на кліщів, але й на всіх комах та інших безхребетних, що живуть на землі та в ґрунті. Саме цих ендемічних видів найбільше в межах заповідних територій Криму [98].

Вплив на ПЗФ: політика

Всі анексовані чи окуповані заповідні території України опинилися під політичним впливом росії та стали інструментом у її спробах посилити територіальні амбіції. Наприклад, через створення «клонів» українських природоохоронних територій та позиціонування їх на міжнародному рівні як російських установ.

Скорочення площі та ліквідація ПЗФ у Криму

Починаючи з 2014 року, коли росія анексувала Кримський півострів, серед окупованих територій опинились також 6 природних заповідників і один національний природний парк. Разом із іншими державними органами та підприємствами Криму, природоохоронні установи були включені в державну систему рф. Крім цього, природні заповідники перейшли в підпорядкування до так званого «Республіканського комітету лісового господарства», після чого наукова складова перестала бути визначальним напрямом їхньої роботи.

Більше інформації про зміни, що спіткали природоохоронні території Криму під час його анексії:

За десять років окупаційна влада кілька разів перезатверджувала перелік природоохоронних територій, які створені до окупації. Деякі з них номінально збільшилися у площі (загалом додано 1333 га в 16 об'єктах), деякі були створені з нуля, а 22 об'єкти зовсім зникли зі списків [99].

Можливі причини ліквідації об'єктів ПЗФ

Частина природоохоронних територій, що «зникли» з окупаційних списків, розміщені в межах більших заповідних об'єктів. Можливо, саме це було причиною скасування. У будь

якому випадку скасування навіть дрібного заказника в межах великого регіонального ландшафтного парку фактично означає знищення його унікального охоронного статусу. Так, цінні екосистеми узбережжя чи стародавні дерева юридично втрачають свою унікальність і стають вразливими до проведення рубки чи будівництва на їх території.

Втім, більшість екосистем, що втратили свій природоохоронний статус належать до територій ПЗФ, які не перекриваються між собою (як наприклад, ботанічний заказник «Мале філофорне поле» площею 38 500 га). Оцінити причини їх скасування можна лише опосередковано, аналізуючи зміни, що відбулись на їх території після ліквідації [100].

Так, ймовірно що дендрологічний парк місцевого значення «Євпаторійський» (3,2 га), парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Парк Салгирка» (42 га) та «Парк санаторія Морський прибіж» [101] (9 га) були скасовані через розвиток рекреації [102] на їхній території.

Ще більш очевидними є військові причини скасування заповідних територій. Наприклад, ландшафтний заказник «Північно-східні околиці озера Донузлав» (800 га) та геологічна пам'ятка природи «Мис Чауда» (5 га) відійшли до військової бази та полігону, відповідно. На території ботанічного заказника «Південнобережні діброви» (20 га) побудували дачу путіна [103] [104].

Скорочення площі об'єктів ПЗФ

Найбільш вагомі зміни застали 42 природоохоронні території, які значно скоротили свою площу (сумарно на 14 241,6 га). На вилучені ділянки бракує детальної інформації про землекористування. Це дозволяє припустити, що несумісна з охоронним статусом ПЗФ діяльність там або вже відбувається, або запланована в майбутньому.

Скорочення зазнали більшість природних заповідників Криму: Казантипський, Карадазький, Олукський та Ялтинський гірсько-лісовий, що мають найвищу цінність та категорію природоохоронних територій. Сумарно за рахунок змін у їхній площі втрачено 1129,43 га унікальних природних екосистем [105].

В цілому в Криму можна констатувати втрату 17 тис. га природно-заповідного фонду. Рішення, прийняті окупаційною владою не є легітимними в українській системі відліку. Проте, свідомі вилучення окремих ділянок зі складу природно-заповідного фонду очевидно призводять до їх освоєння, а отже ця інформація дійсно є важливою частиною моніторингу ситуації за окупованих територіях [106].

Глемпінг в Казантипському заповіднику

Одним з найбільш яскравих прикладів експлуатації заповідних територій Криму є Казантипський природний заповідник. Його площу окупаційною владою було зменшено вдвічі і на тій площі, що залишилась, побудували глемпінг [107], який активно рекламують «як місце відпочинку біля моря» [108].

«Глемпінг» збудований в Казантипському природному заповіднику. Джерело [109].

Пониження в статусі об'єктів ПЗФ

Частина природоохоронних територій України в Криму росіяни понизили в статусі. Якщо територія згідно українського законодавства має статус загальнодержавного значення, то в російському розумінні вона мала б підпорядковуватись федеральним органам влади. Це не вигідно місцевим чиновникам, що представляють окупаційну владу, адже ті хотіли б залишити за собою право розпоряджатись об'єктом ПЗФ. Цим можна пояснити зміну статусу територій із національного на регіональне значення. Це спіткало НПП «Чарівна гавань», природний заповідник «Мис Мартьян», а також майже всі заказники (окрім двох) та пам'ятки природи загальнодержавного значення. Крім того, Кримський природний заповідник росіяни реорганізували у національний парк. Ймовірно, для того, аби дозволити будівництво на його території [110].

Відсутність державного контролю України на окупованій території Кримського півострова суттєво ускладнює охорону природи. У період повномасштабної війни посилюється тиск на природні ділянки, а їх використання дедалі частіше відбувається без урахування природоохоронних цілей. У результаті формальний статус заповідності не стримує деградацію екосистем і подекуди навіть сприяє їх експлуатації через супутні адміністративні та фінансові процеси [111].

Створення природоохоронних територій на окупованих територіях

Після 2022 року росія почала застосовувати тактику клонування окупованих природоохоронних територій. Так, урядовими рішеннями були заново «створені» біосферні заповідники «Асканія-Нова», «Чорноморський», національний парк «Святі гори», Луганський та Український Степовий природні заповідники, заказник «Юницький». На їхньому місці окупаційна влада створила ідентичні власні установи та призначила російських директорів [112].

Російські «клони» українських установ ПЗФ (без Криму)

Український ПЗФ	Площа, га	Російський «клон»	Площа, га	Дата створення
БЗ «Асканія-Нова»	33 307,6	БЗ «Аскания-Нова»	22 183,91	Постанова уряду рф від 15.11.2024 №1566
Український степовий ПЗ	3033,2	ПЗ «Степь Донецкая»	3044,4	Постанова уряду рф від 01.07.2025 №992
Чорноморський БЗ	109 254	Черноморский БЗ	109 254	Постанова уряду рф від 24.07.2025 №947
Луганський природний заповідник	5403,02	Луганский природный заповедник	5411,52	Постанова уряду рф від 25.07.2025 №1106
Ботанічний заказник загальнодержавного значення «Юницький»	1 065	Природный заказник федерального значения «Юницкий»	1065,03	Постанова уряду рф від 05.08.2025 №1173
НПП Святі Гори	40 589	НП Святые горы	40 699,26	Постанова уряду рф від 01.12.2025 №1975
Азово-Сиваський НПП	52 154	НП Азово-Сивашский	37 207,31	Постанова уряду рф від 08.12.2025 №1998
НПП Великий Луг	16 756	НП Великий Луг	16 756	Постанова уряду рф, січень 2026

Більшість «нових» природоохоронних територій, які проголосила росія в період між 2014 та 2025 роками по факту є символом руйнування, а не охорони природи. Деякі з них були фактично знищені окупаційними структурами рф (як от НПП «Святі гори») або знаходяться на лінії зіткнення (як от відділення Українського Степового природного заповідника «Крейдова флора»).

Політичність рішення про клонування українських природоохоронних територій підкреслює і те, що деякі з них окуповані росією ще з 2014 року, проте проголошені як російські у 2025 році [113]. До того ж, часто рф долучає до площі клонів і території, які нею ніколи не контролювались, як отвідділення «Крейдова флора» українського степового заповідника, переважна більшість території НПП Святі гори чи відділення «Волижин ліс» Чорноморського біосферного заповідника.

Імітація природоохорони: реалії природоохоронної справи Криму під час анексії

Починаючи з 2022 року, на території окупованого Криму активізувалося створення нових об'єктів природно-заповідного фонду [114]. Проте за їхніми екологічними гаслами часто ховаються суто комерційні інтереси: легалізація рекреації та освоєння бюджетних коштів.

Під час ретельного аналізу впадає у вічі критична розбіжність між реальним станом екосистем та офіційною документацією. Наприклад, у заказнику «Каламітський» зростає [115] вкрай рідкісна плетуха монетнищева *Calystegia soldanella*, яка має статус «зникаючої». Однак у паспорті заказника про неї не згадується, натомість акцент зроблено на можливості оренди земель для відпочинку [116]. Схожа ситуація і з пам'яткою «Кам'яні гриби», місця зростання [117] ендеміка ломикаміня зрошувано-го *Saxifraga irrigua*.

*Карта заказника «Каламітський»
(із положення про заказник).*

*Плетуха монетнищева (*Calystegia soldanella*) в заказнику поруч із недопалком. Джерело [118]*

Величезні витрати на «благоустрій» (до 2,5 млн євро на одну пам'ятку садово-паркового мистецтва [119]) при повній відсутності описів біорізноманіття у природоохоронних територіях вказують на фінансові махінації.

Замість реальної охорони природи, створення природоохоронних об'єктів у Криму росією веде до надмірного антропогенного навантаження (прогулянки на квадроциклах, масовий туризм, оренда ділянок «під рекреацію»), що загрожує значними втратами унікального кримського біорізноманіття.

В той час Україна повністю зупинила роботу зі створення природно-заповідного фонду в Криму у 2014 році. Тоді заповідність Криму становила приблизно 8,3% [120] та мала зрости до 23% до 2021 року. Втім, раніше заявлені плани залишаються нереалізованими [121].

ПЗФ у політичній пропаганді росіян

Однією з цілеспрямованих дій відносно українських ПЗФ зі сторони росії стало втягування їх у павутиння політичної пропаганди. Так, на початку 2022 року росія медійно просуvalа інформацію про так звані «американські біолабораторії» [122], які на думку пропагандистів заражали мігруючих птахів «орієнтованими на етнічних росіян патогенами». Згідно з пропагандистськими нарративами [123], птахів відпускали переносити «патогени» на територію росії з територій Чорноморського біосферного заповідника та заповідника «Асканія-Нова» [124].

Природоохоронна риторика як інструмент легітимації окупації

В останні роки повномасштабного вторгнення експерти неодноразово фіксували спроби росії легалізувати свою присутність на окупованих територіях через природоохоронну риторику на міжнародному майданчику.

У 2023 році російська федерація почала вносити українські природоохоронні території до міжнародної бази WDPA (Protected Planet) [125] як російські [126]. У такий спосіб росія просуває нарратив про те, що нібито несе охорону природи в «нові регіони», хоча насправді ці заповідники фактично вже втратили свій охоронний статус [127] через брак системи управління.

Після звернення експертів ГО «Українська природоохоронна група», Всесвітній центр природоохоронного моніторингу Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP World Conservation Monitoring Centre) виключив дані про наявність 130 «російських» природоохоронних територій на території Криму.

Міжнародна база даних WDPA (Protected Planet)

Дані та інформація про природоохоронні території, зібрані в WDPA, використовуються для звітування щодо прогресу в досягненні Цільових показників біорізноманіття ООН, Цілей сталого розвитку, а також для публікації Списку територій, що охороняються ООН.

Багато міжнародних, державних та приватних платформ використовують дані WDPA, включаючи гірничодобувну, нафтову, газову промисловість та фінанси [128].

Зруйновані будинки внаслідок обстрілу росіянами в с. Боромля Сумської області, квітень 2022 р. Фото Віктора Пархоменка

Вплив на ПЗФ: соціально-гуманітарна сфера

Ситуація, у якій опинилася установи природно-заповідного фонду є безпрецедентною для сучасного світу. В час, коли тривав активний наступ російських військ, частина установ, що перебувала вже на окупованих територіях продовжувала функціонувати, а персонал – виконувати свої завдання.

Установи ПЗФ приймали рішення щодо подальших своїх дій виходячи із ситуації на лінії фронту. Втім, у перші дні вторгнення всі вони зіштовхнулись з подібним рядом проблем. Першочерговим викликом була втрата можливості дотримання режиму території, а згодом до нього приєдналася низка супутніх соціальних факторів, як от:

1. Знищення та розкрадання майна, в тому числі документації та наукових надбань установ ПЗФ.

Так, у всіх установах, які перебувають або перебували під російською окупацією, війська РФ розграбували приміщення спеціалізованих адміністрацій, а в окремих випадках повністю їх знищили. Зокрема, було зруйновано будівлі адміністрацій національних природних парків «Кам'янська Січ», «Деснянсько-Старогутський», «Дворічанський», а також Чорноморського біосферного заповідника.

Архіви, гербарії та колекції Українського степового природного заповідника окупанти спалили з метою обігріву ще взимку 2015 року, а музей та офіс Чорноморського біосферного заповідника затопило після підриву росіянами греблі Каховського водосховища в 2023 році. Разом із будівлями були знищені всі колекції, щоденники та наукові напрацювання за період 1927-2023 років [129].

2. Відсутність фінансової підтримки діяльності установ ПЗФ для тих територій, де можна було здійснювати діяльність в умовах окупації (детальніше у розділі «Випадки постраждалих територій ПЗФ. Біосферний заповідник «Асканія-Нова» імені Ф.Е. Фальц-Фейна»).

В один момент для окупованих установ ПЗФ стали недоступними власні кошти, накопичені на їхніх рахунках від рекреаційної діяльності до початку повномасштабної війни. Також установи не могли використовувати власні банківські рахунки для поточних благодійних надходжень, оскільки Державна казначейська служба не обслуговувала поточні видатки та закупівлі тощо.

3. Гуманітарна криза: від відсутності комунікацій, елементарних засобів існування та неможливості використовувати національну українську валюту до насильства і тортур зі сторони окупантів [130]. В деяких випадках росіяни переслідували керівників установ ПЗФ та змушували їх до колаборації. Сталося і так, що після викрадення російськими військовими працівники установ ПЗФ були вбиті або пропали безвісти [131].

Переслідування працівників НПП «Кам'янська Січ»

У перші дні окупації росіяни взяли в полон директора НПП «Кам'янська Січ», керуючись переконанням, що директор національного парку означає «директор формування нацистів» [132] (згодом йому вдалось втекти із полону).

Працівники НПП знищували свій форменний одяг, щоб не викликали підозри у російських окупантів, оскільки форма служби державної охорони ПЗФ має схожий колір на форму військових [133].

Гуманітарна допомога

Для вирішення соціальних проблем, які спіткали установи природно-заповідного фонду об'єднали свої зусилля громадські організації та благодійні фонди з України та інших держав, окремі громадяни і підприємства. Попри те, що Міндовкілля залишалися основним каналом комунікації та інформування

про поточний стан справ на окупованих територіях, йому не вдалося налагодити співпрацю з волонтерами для допомоги колективам установ ПЗФ.

Протягом перших 1–1,5 року повномасштабного вторгнення та окупації основну роль у підтримці установ ПЗФ почали відігравати громадські неурядові організації. Не менш вагомими були внутрішні контакти між установами ПЗФ, завдяки яким налагодилися процеси з прийняття біженців на тимчасовий прихисток в установах ПЗФ.

Особливо важким завданням була евакуація керівництва установ ПЗФ з окупованих територій, адже через їхній статус (вони фігурують як посадові особи) до них була прикута особлива увага. В деяких випадках росіяни оголошували пряме «полювання» на працівників національних парків як на «фашистів-націоналістів» [137]. Часто евакуацію можна було здійснити лише через територію росії за допомоги дисидентського руху в рф. Завдяки спільним зусиллям станом на початок 2026 року з невідконтрольних територій вдалось вивезти переважну більшість посадових осіб установ ПЗФ [138].

Більше інформації про допомогу громадських організацій установам природно-заповідного фонду:

Тимчасовий прихисток на території ПЗФ

З початку повномасштабної війни природоохоронні установи України стали важливими осередками гуманітарної підтримки. На територіях природно-заповідного фонду прихисток отримали понад 60 тисяч внутрішньо переміщених осіб [134]. Зокрема, національні природні парки «Вижницький» і «Яворівський» у західних регіонах не лише переобладнали адміністративні будівлі під тимчасове житло, а й стали центрами збору та надання гуманітарної допомоги, у тому числі для людей, евакуйованих із Маріуполя.

НПП «Святі Гори» на Донеччині прийняв майже 8 тисяч переселенців з Ізюма, Сєвєродонецька та Рубіжного, попри постійні обстріли [135]. Паралельно установи ПЗФ підтримували одне одного, зокрема через працевлаштування евакуйованих працівників у національних парках західних областей та Одещини [136].

Випадки постраждалих територій ПЗФ

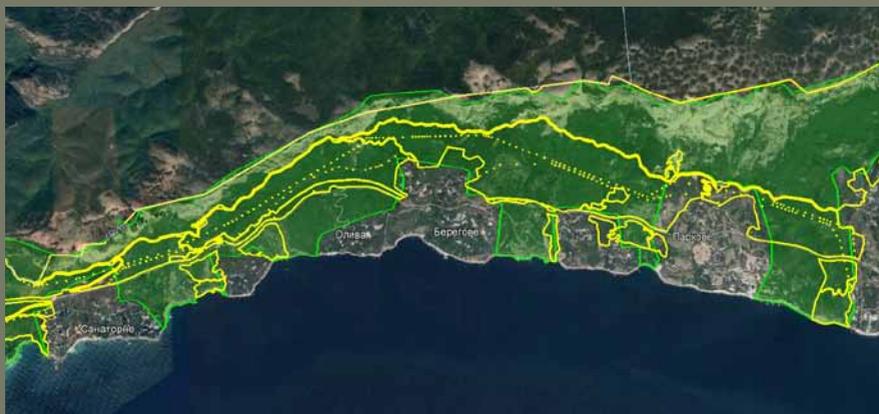
Про долю деяких окупованих та постраждалих об'єктів ПЗФ відомо з розповідей очевидців чи публікацій у медіа. Тож інформації щодо впливу війни на їхній території є дещо більше, ніж можна отримати лише за допомогою дистанційних методів. Саме їхні випадки варто розглянути детальніше.

Ялтинський гірсько-лісовий заповідник

Автономна Республіка Крим

Заповідник знаходиться в окупації

Ялтинський гірсько-лісовий природний заповідник розташований у південно-західній частині Криму. Його було створено ще у радянські часи – у 1973 році, тобто 50 років тому. Територія заповідника простягається на 49 км вздовж узбережжя Чорного моря із заходу на схід, від Фороса до Гурзуфа та оточує місто Ялту з передмістями. Практично вся дика природа південного узбережжя Криму, відома своєю живописністю та багатим біорізноманіттям, входить до Ялтинського гірсько-лісового заповідника. На його території були відзняті більшість найбільш ефектних краєвидів Криму [139].

Ділянки, вилучені з Ялтинського гірсько-лісового заповідника (зеленим кольором – чинні українські межі, жовтим – межі за версією окупаційної влади Криму).

Джерело: Google Earth

Унікальне багатство флори

Різноманіття рослин у Ялтинському гірсько-лісовому природному заповіднику досягло найбільш високих показників серед усіх українських природоохоронних територій цього рівня (не менш як 1364 види судинних рослин, 183 види мохів, 154 види лишайників і 1733 види грибів). Рослинність заповідника утворює чотири висотних пояси. Саме тут зростають ліси з ділянками ялівцю високого *Juniperus excelsa* та фісташки туполистої *Pistacia mutica*, які занесені до Червоної книги України і є не лише унікальними перлинами Криму, але й найстарішими деревами в Україні (найстаріші ялівці та фісташки, виявлені тут, досягають віку в 2000 років [140]). Тут також розміщені найбільші в країні ліси іншого рідкісного виду дерев – сосни кримської *Pinus nigra ssp. pallasiana* [141].

До анексії Криму росією в межах заповідника зустрічалися щонайменше 128 видів тварин [142], занесених до Червоної книги України. Чимало з них є ендеміками, тобто зустрічаються лише у Ялтинському заповіднику і більше ніде у світі.

Рідкісні орхідеї, які зустрічаються в Ялтинському заповіднику. Зліва-направо:
1) Ремнелюстник козячий (*Himantoglossum carpinum*); 2) Офрис оводоносна (*Ophrys oestrifera*); 3) Зозуліні черевички справжні (*Cypripedium calceolus*).
Джерела: dinasafina; svetlana-bogdanovich; vyacheslavluzanov

У 2018 році рф перевела Ялтинський гірсько-лісовий заповідник у федеральне підпорядкування серед чи сла інших заповідних територій Криму [143]. А вже у 2020 році він зазнав скорочення на 64 га: з 14 523 га до 14 459 га. Значна кількість вилучених земель віддана під будівництво за рахунок знищення диких територій [144].

Забудова в північній околиці с. Олива на території Ялтинського заповідника; супутникові знімки 2013 та 2024 років. Джерело: Google Earth

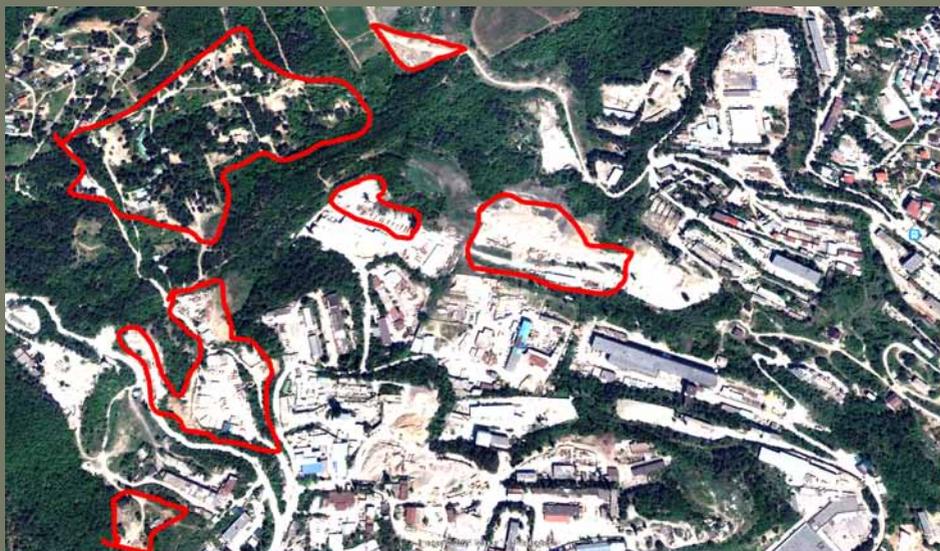
Ділянка заповідника, перетворена окупаційною владою на стоянку курортного комплексу «Mriya Resort & Spa». Супутникові знімки 2013 та 2024 років. Джерело: Google Earth

Рекреаційний тиск

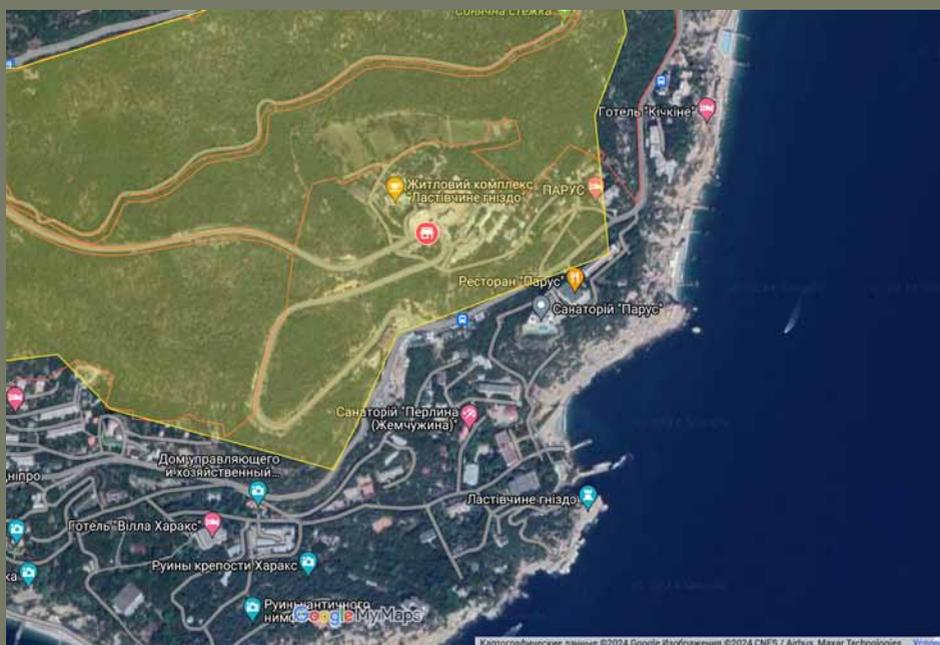
Понад півстоліття статус заповідника заважав забудовувати південне узбережжя Криму, зберігаючи статус-кво цієї території як курорту поряд із заповідною природою. Також, згідно з українським законодавством, на його території була заборонена рекреація.

Після проголошення заповідника окупаційною владою значно збільшилося господарське навантаження на його територію. В публічних джерелах висвітлені пропозиції туристичних послуг [145] та карти маршрутів [146] природоохороною територією, а вилучені ділянки активно забудовуються.

Одним із найяскравіших прикладів масштабного будівництва на колишній території заповідника – ЖК «Ласточкино Гнездо» [147] поблизу Гаспри. Будівництво комплексу розпочалось у 2014-2015 роках. Забудовник на своєму сайті активно рекламує [148] ЖК як такий, що наближений до історичної пам'ятки Ластівчине гніздо, та «оточений з усіх боків ялівцевими рощами». Не дивно, адже збудований він саме там, де росли ялівці заповідника [149].

Ділянки на західній околиці м. Ялта, які були забудовані окупаційною владою з 2014 по 2024 рік (позначені червоними лініями). Джерело: Google Maps.

Змінені та чинні межі заповідника, визначені українським законодавством (позначені червоними та жовтими лініями відповідно). Джерело: Google Maps.

Біосферний заповідник «Асканія-Нова» імені Ф.Е. Фальц-Фейна

Херсонська область

Заповідник знаходиться в окупації

З перших годин вторгнення російських військ в Україну 24 лютого 2022 р. Асканія-Нова опинилась у зоні тимчасової окупації. Активні бойові дії територію Біосферного заповідника «Асканія-Нова» фактично оминули, хоча окремі зіткнення відбулись поруч з границею заповідника.

Керівництво та практично усі працівники заповідника у перші місяці окупації залишились на місці. Почасти тому, що географічне розташування Асканії-Нової таке, що за перші ж години повномасштабного вторгнення вона опинилась у глибокому тилу окупантів.

Попри окупацію, у Біосферному заповіднику «Асканія-Нова» проводилися не лише роботи із життєзабезпечення, а й наукова діяльність: видавалися наукові журнали, була затверджена стратегія розвитку заповідника та проект організації його території.

Рідкісні види тварин у колекції

Загальна чисельність колекції тварин зоопарку на початку 2022 року склала 3597 особин (із них 1623 копитних). Серед тварин були види, занесені до регіонального охоронного списку, Червоної книги України, Європейського Червоного списку, Червоного списку МСОП та низки міжнародних природоохоронних угод. Серед яких Вашингтонська конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (СІТЕS), Бернська конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, Рамсарська конвенція про водно-болотні угіддя, Боннська конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин.

Від іноземних партнерів неодноразово надходили пропозиції евакуації тварин зоопарку «Асканія-Нова» (остання надійшла у червні 2023 року з датського сафарі-парку Кнутенборг). Втім, така кількість екзотичних тварин, яка утримувалася в заповіднику просто не підлягає релокації.

Заповідник є унікальним у своєму роді, адже на його території поєднуються природні екосистеми цілинного степу зі штучними екосистемами дендрологічного парку та зоопарку, де у напіввільних умовах живуть дикі копитні. До

того ж, «Асканія-Нова» має міжнародний статус об'єкта програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера». У сукупності ризи, що вирізняли Асканію серед природоохоронних територій України, ускладнювали управління територією під час окупації. Адже утримання штучних колекцій тварин потребує значних матеріальних витрат та людського ресурсу, а перестати доглядати за ними неможливо.

Виклики щодо харчування тварин

Критичною проблемою стало підтримання спеціалізованого раціону тварин. Станом на кінець лютого 2022 року саме завершилися концентровані корми, які фактично неможливо було доправити із підконтрольної Україні території, а закуповувати в росії було б аморальним вчинком.

Проблема з фінансуванням

Бюджетні асигнування на утримання колекцій фактично зупинились у лютому 2022 року. Втім, починаючи з липня цього ж року, кошти почали знову надходити, проте не без бюрократичних викликів: асигнування здійснювалося лише на підставі щомісячних офіційних запитів з відповідними узгодженнями та консультаціями. Платіжні операції через казначейську систему можна було здійснити лише для оплати заробітної плати та комунальних послуг. Таким чином, у 2022 році до заповідника надійшло лише близько 55% від суми, яка була передбачена програмами фінансування.

Зрештою, більшість фінансових проблем допомогли вирішити волонтери та благодійники. Пожертви на утримання тварин та обслуговування території заповідника надходили з України, країн ЄС та США. Саме на цьому ресурсі більше року протримались колекції тварин, оплачувалися заробітні плати та здійснювався необхідний ремонт.

Основні витрати у 2022 році

Обсяг коштів, які надійшли до заповідника не з бюджету, а через благодійників склав 167,9% річного плану на 2022 рік. Саме завдяки їм заповідник зміг втримати базову життєздатність.

У 2022 році заповідник закупив необхідні ресурси на суму понад 7,5 млн грн. Серед першочергових статей витрат – корми для тварин: зернові, комбікорми, сіно, солома та овочі. Їх купували переважно у місцевих фермерів, частково вирощували у власній теплиці.

Окрему увагу приділили протипожежній безпеці: придбали дизельне пальне та викосили степові та паркові ділянки. Такі міри і сприяли зупиненню вогню, і допомогли заготовити майже 600 тонн тюкованого сіна – стратегічного ресурсу для збереження колекції копитних.

Критично важливим напрямом стала підтримка водо- та енергозабезпечення. Для цього придбали генератори, комплектуючі до дизельної електростанції та запасні насоси, що дозволило зберегти подачу води зі свердловин до штучних водойм на території заповідника та дендропарку.

Попри складні обставини у березні–вересні 2022 року працівники реконструювали штучне озеро в дендропарку: відновили його гідрологічний режим, укріпили береги та викачали із дна близько 3 тисяч тонн мулу.

Тиск окупаційної влади

Ситуація ускладнилась після оголошення анексії Херсонської області 29 вересня 2022 року. 20 березня 2023 року Біосферний заповідник «Асканія-Нова» вперше відвідали високопосадовці російської федерації: перший заступник керівника адміністрації президента рф і тимчасово виконуючий обов'язки губернатора Херсонської області (С. Кірієнко та В. Сальдо). За кілька годин до відвідин високопосадовців до адміністрації заповідника прийшов новий «директор» новоствореної установи «Биосферный заповедник «Аскания-Нова»», призначений окупаційними структурами (Д. Мещеряков). Таким чином, на 13 місяць окупації російська адміністрація врешті встановила фактичний контроль над установою. Доступ російських військових до природоохоронної території став неконтрольованим, а спеціальна адміністрація заповідника остаточно перейшла у дистанційний режим роботи.

Обшуки, вилучення техніки та зброї

Протягом окупації біосферний заповідник зазнавав регулярних перевірок і обшуків адміністративних будівель та приватних осель персоналу, які повторювалися з кожною ротацією військових підрозділів. Під час них фіксувалися показові «виявлення» зброї та боєприпасів. Паралельно російські окупаційні війська вилучили у служби державної охорони всю табельну зброю, частину техніки та транспортні засоби, фактично позбавивши її повноважень і можливості контролювати режим охорони території.

Попри анексію, станом на початок 2026 року збережене бюджетне фінансування заповідника, а науковці, які виїхали з окупованих територій намагаються у дистанційному режимі виконувати програми досліджень [150].

Вплив військових дій на природу заповідника

Переміщення військової техніки

Більшість території заповідника «Асканія-Нова» знаходиться в степу, тобто на відкритій місцевості. Це не дуже вигідно для облаштування оборонних позицій, особливо якщо врахувати значну відстань між заповідником та лінією бойового зіткнення. Ці фактори і допомогли зберегти цілинні степові ділянки.

Однак, через заповідник проходили військові колони, під пологом насаджень дендропарку росіяни розміщували військову техніку, і що найгірше для тварин, – над заповідним степом продовжує літати авіаційна техніка збройних сил російської федерації. Це стало причиною стресу у тварин (передусім у копитних, надмірно полохливих за природним темпераментом), їх травмування та навіть смерті. Так, один самець антилопи нільгау у паніці зламав собі шию об огорожу загону у серпні 2022 року. Стресом могли бути обумовлені зафіксовані випадки передчасного переривання вагітності у кобил коня Пржевальського та кулана туркменського.

Вплив від пожеж

Найбільша шкода для природи заповідника в період повномасштабного вторгнення була завдана пожежами. Якщо у 2022 році площа заповідного степу, що вигорів становила 51 га, то у 2023 році вона сягнула 2159 га. Зростання кількості й масштабів пожеж напряму пов'язане з окупацією території та присутністю військових підрозділів у межах заповідника. Навіть коли займання має природну причину, як от удар блискавки, його поширенню могли б запобігти належні протипожежні заходи. Проте в умовах окупації вони виконувалися лише частково.

Через свою недбалість окупаційна адміністрація гасила вогонь із застосуванням плуга, що призвело до прямого знищення цінної екосистеми. Сліди таких дій зафіксовані на супутникових знімках і підтверджені учасниками ліквідації пожежі. Йдеться про винятково цінну ділянку «Успенівка», що репрезентує «еталонний» типчаково-ковилевий степ причорноморського регіону із угрупованням рослинності, занесеної до Зеленої книги України (ковила українська *Stipeta ucrainicae* та ковила волосиста *Stipeta capillatae*).

Вогонь завдав шкоди оселищам Великого Чапельського поду [151], що охороняється Рамсарською конвенцією як водно-болотне угіддя, важливе для тимчасового перепочинку багатьох видів мігруючих птахів. Саме на цей період припала більша половина зафіксованих пожеж (55% пожеж на основі аналізу понад 8,5 тисячі спостережень [152]).

Малоймовірно, що масштабні пожежі 2023 року повністю знищили рослинний покрив у заповіднику, адже більшість із них припали на кінець вегетаційного сезону, коли однорічні рослини вже завершили свій життєвий цикл.

Домінуючі степові злаки, занесені до Червоної книги України, переважно втратили лише надземну частину, тож зберегли здатність до відновлення. Водночас найбільше постраждали угруповання ковили *Stipa capillata*, яка на момент пожеж перебувала у фазі досягання насіння: значна частина насіннєвого матеріалу згоріла разом із сухою травою. Подекуди інтенсивний вогонь міг призвести до загибелі дернин.

Пожежі також завдали шкоди популяціям рідкісної та вразливої волошки Талієва *Rhoptocoides taliewii*, поширеної в окремих кварталах масиву «Південний».

Серед тварин від пожеж найбільше постраждали безхребетні, насамперед комахи. Окремі плазуни також могли загинути, не встигнувши уникнути вогню, однак масової загибелі серед них, ймовірно, не було.

Вплив вогню на степову рослинність

Аналіз змін рослинності після пожеж показує, що вогонь не можна вважати ані суто руйнівним чинником, ані інструментом «природного оновлення» степу. Його вплив завжди залежить від поєднання обставин: частоти повторюваності пожеж, їхніх масштабів, періоду року, стану екосистеми до загоряння та подальших втручань людини.

Окремі пожежі можуть тимчасово підтримувати характерний для степу рослинний покрив. Водночас, за порушеного балансу вони здатні запустити протилежні процеси — зміну сухого степу на більш вологі типи рослинності та різке переформатування природної структури. У таких випадках відновлення відкидається назад.

Дані багаторічного спостереження за ділянкою «Стара» в Асканії-Нова після пожеж 2013–2017 років показують глибокі та тривалі зміни: скорочення площ типового степу, ослаблення його здатності до самовідновлення і поступове зміщення в бік лучної рослинності. Повернення до попереднього стану можливе, але відбувається повільно і з великим запізненням.

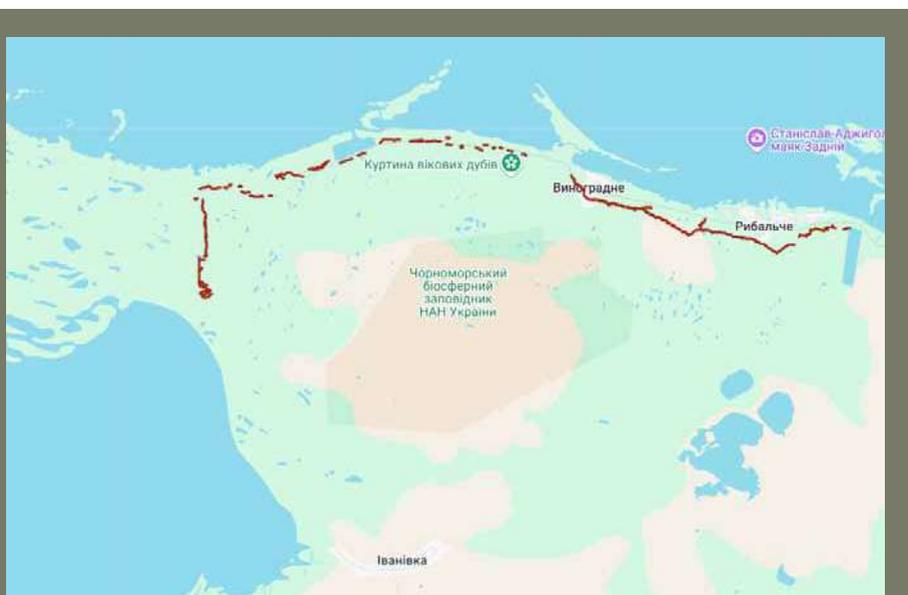
Чорноморський біосферний заповідник

Херсонська та Миколаївська області

Заповідник знаходиться в окупації

Зв'язок із Чорноморським заповідником практично відсутній із самого початку повномасштабного вторгнення. Значна частина працівників, включно з представниками адміністрації, потрапили в полон або зникли безвісти. З часом російські ЗМІ почали видавати демонстративні репортажі про те, що заповідник працює. Втім, окупаційна влада оголосила [153] про створення «російського» аналога української природоохоронної установи лише у червні 2025 року [154]. Адміністрація заповідника також була створена значно пізніше, ніж в інших природоохоронних територіях, завойованих росією. Ймовірно тому, що його територія пролягає у безпосередній близькості до лінії фронту, навпроти міста Очакова, звідки росіяни очікували контрнаступ Сил оборони України.

Окупанти звели поряд із територією заповідника щільну систему оборонних укріплень: траншей, окопів, вогневих позицій; замінували його околиці (вірогідно що також його територію). В тому числі, через високу щільність мінування територія заповідника часто охоплена пожежами.

*Лінія оборони росіян в околицях Чорноморського біосферного заповідника.
Джерело [155]*

Вплив від пожеж

В охоронній зоні фактична площа території, пошкодженої пожежами з 2022 року, становила 1964,0 га, або 69,8 %. Наймасштабніша пожежа відбулась у серпні 2025. Вона тривала п'ять діб (6–10 серпня) на площі 1291,5 га. За цей час вогнем були уражені 18,5 % заповідної та 25,5 % охоронної зон (572,8 га та 718,7 га відповідно) і зачепила більшість ділянок, що до того часу або взагалі не горіли, або горіли лише один раз [156].

Відомо, що одна з шести материкових ділянок заповідника, Івано-Рибальчанська (існує з 1927 року), в період з 2022 по 2025 рік зазнала вкрай значного за масштабом пірогенного впливу: пошкоджено 98,7 % її території.

Український Степовий природний заповідник

Донецька область

Заповідник частково окупований, частково – на лінії фронту

Український степовий природний заповідник (УСПЗ) є однією з найстаріших і найцінніших степових природоохоронних установ України та складається з чотирьох відділень, розташованих у Донецькій області. З 2014 року більша частина його території перебувала в зоні бойових дій.

*Територія відділення «Крейдова флора», усіяна воронками від вибухів.
Джерело: Google Maps*

*Російські окопи на території заповідника на фоні вигорілих заплавних лук,
фото Сергія Лиманського*

Станом на початок 2026 року російські війська окупували практично всі відділення заповідника, проголосивши цю територію заповідником «Степь Донецкая» [157] – «новим» об'єктом, що повністю дублює структуру української природоохоронної території, включно з її відділенням «Крейдова флора», яке нині перебуває під контролем України (детальніше у розділі «Вплив на ПЗФ: політика»).

На території єдиного не окупованого відділення «Крейдова флора» масштабні бойові дії відбувалися двічі – у 2014–2015 роках та знову у 2022 році, коли внаслідок повномасштабного вторгнення вигоріла значна частина крейדיяних схилів.

Відділення «Кальміуське» з 2015 по 2022 рік перебувало безпосередньо на лінії фронту. Його територія серйозно пошкоджена: військові позиції РФ облаштовувалися прямо в гранітних виступах природоохоронного об'єкта.

Працівники відділення «Хомутовський степ» на початку окупації у 2015 році були змушені покинути його територію. За свідченнями місцевих, російські солдати спалили в приміщеннях установи її архів і гербарій – понад 90 років наукової історії та зібраної колекції. Окремі ділянки «Хомутовського степу» у 2016 році були розорані.

*Окопи росіян на території відділення «Кальміуський».
Джерело: Google Maps*

*Наслідки пожежі у відділенні «Хомутівський степ».
Джерело: Google Maps.*

Національний природний парк «Білобережжя Святослава»

Миколаївська область

Парк знаходиться в окупації

Кінбурнський півострів, на якому знаходиться Національний природний парк «Білобережжя Святослава» став однією з найбільш постраждалих від війни природоохоронних територій України. З початку повномасштабного вторгнення і до осені 2023 року тут зафіксовано 207 пожеж на площі 6347 га (близько 61% території НПП), більшість із якої була уражена вогнем повторно протягом наступних років війни. Таким чином, пожежі перетворилися на довготривалий фактор деградації оселищ, а не разовий наслідок бойових дій.

Науковці національного парку на цей час є лідерами у документуванні наслідків пожеж, спричинених воєнними діями на територіях ПЗФ [158]. Аби дистанційно моніторити пожежі вони розробили авторську методику дешифрації супутникових знімків, адаптовану до умов високої хмарності.

Результати моніторингу викладені у відкритий доступ на онлайн-платформі ArcGIS [159]. Саме ця карта стала єдиним системним джерелом відкритих даних про екологічні наслідки війни на Кінбурнському півострові. Фактично, виконана робота сформувала практичний підхід до документування воєнних екологічних злочинів на природоохоронних територіях в умовах тривалої окупації.

Вплив від пожеж

Вогонь від вибухів в різні періоди охоплював всі основні типи природних ландшафтів Кінбурнського півострова. Постраждали плавні та водно-болотні угіддя, степові й лучні території, а також природні й створені людиною ліси. Проте найбільших втрат зазнали види, які мешкали у соснових насадженнях та в кущистих ділянках. Для них площа придатних для життя територій скоротилася до 90 %.

Вплив пожеж і шуму на гніздування птахів

Переважна частина пожеж припала на гніздовий період птахів, тож із високою ймовірністю пожежі призвели до масової загибелі кладок і пташенят. Паралельно з вогнем на півострові постійно лунали вибухи, птахів турбували світлові спалахи, пересування військової техніки та в цілому перебування військових підрозділів.

Зафіксоване шумове навантаження перевищувало 100 дБ, що в 10 000 разів інтенсивніше за фоновий природний шум, та значно вище порогу, при якому у птахів починаються фізіологічні ушкодження слухового апарату (в більшості видів критична зона починається вже з 85–90 дБ). Шум призвів до зриву гніздування, розпад колоній та залишення традиційних місць розмноження, зокрема у куликів і крячків.

За оцінками науковців парку, пожежами було знищено місця гніздування близько 100 видів птахів, тобто більшості гніздової орнітофауни Кінбурнського півострова. Усі відомі гніздові ділянки орлана-білохвоста *Haliaeetus albicilla* на цій території зазнали ушкоджень; також вигоріли місця його зимових ночівель [160].

Підтоплення внаслідок підриву Каховської ГЕС

Окремим катастрофічним ударом стала техногенна повінь, що виникла після підриву Каховської ГЕС 6 червня 2023 року. Різке підвищення рівня води спричинило затоплення близько 2530 гектарів природних територій уздовж узбережжя Дніпровсько-Бузького лиману. Деякі озера, урочище «Бієнкові

плавні», степово-лучні й деревно-чагарникові ділянки в межах парку опинилися під шаром забрудненої води із водосховища. Підтоплення відбулося в період гніздування птахів, що призвело до знищення гнізд і загибелі пташенят у низки видів.

Національний природний парк «Святі гори»

Донецька область

Парк знаходиться на лінії фронту

Окупація національного природного парку «Святі гори» в різних його частинах тривала з початку квітня до середини жовтня 2022 року. Лінія зіткнення станом на початок 2026 року досі проходить через територію парку.

Унікальні соснові ліси

Національний природний парк «Святі Гори» створений 13 лютого 1997 року на території Бахмутського та Краматорського районів Донецької області. Тут зростають соснові ліси на крейдових відслоненнях Середньоруської височини.

Крейдяні бори парку унікальні не лише для України, а й для Європи. Їхній тип біотопу G3.4G *Pinus sylvestris* forest on chalk in the steppe zone у 2019 році був включений до Резолюції 4 Бернської конвенції [161]. Сосна крейдова *Pinus sylvestris* var. *cretacea*, яка формує цей біотоп, охороняється Червоною книгою України з 2009 року.

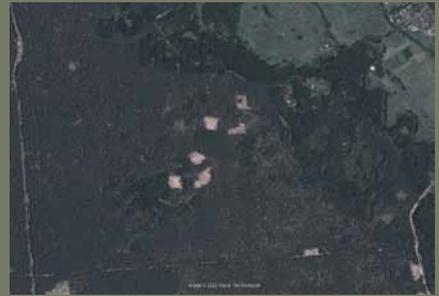
Вплив від пожеж

Щільне мінування території парку «Святі гори» унеможлиблює лісовий менеджмент. Через ускладнений проїзд пожежної техніки значна кількість сухої та зламаної деревини загрожує інтенсивними пожежами в майбутньому.

У травні 2023 року науковцям вдалося дослідити стан крейдових борів в урочищі «Теплінська дача» (північно-західна околиця села Богородичне, зона регульованої рекреації). Було зафіксовано значні пошкодження ділянки крейдового бору: до 40% дерев були поламані на різній висоті від землі, а ті, що вціліли, пошкоджені верховими пожежами та осколками снарядів. Візуальна оцінка показує порушення ґрунтового і трав'яного покриву на 40–50%.

Стан крейдянних борів у Національному природному парку «Святі Гори» після обстрілів та пожеж. Джерело: Google Maps

*Ділянка НПП «Святі гори» до і після бойових дій.
Джерело: Google Maps.*

Сьогодні ще рано говорити про перспективи відновлення цього типу біотопів, оскільки науковці не мали можливості відстежувати, як відновлюються крейдянні бори після вигорання. Втім, зважаючи на суттєві пошкодження всіх ярусів рослин, можна констатувати катастрофічне зниження репрезентативності і статусу охорони парку. Після його розмінування радше за все постане питання про необхідність вирубки згорілих дерев або їх часткового розчищення [162].

Загальний вигляд крейдяного бору поблизу с. Богородичне, травень 2023 року. Фото Анни Куземко.

Стан деревного ярусу у крейдяному борі (квартал №40) на території парку, травень 2023 року. Фото Анни Куземко.

*Стан знищеного пожежею лісу під час військових дій у 2022 році на території
НПП «Святі гори», літо 2025 року. Фото Ольги Богомаз*

Національний природний парк «Кам'янська Січ»

Херсонська область

Парк частково деокупований, частково – на лінії фронту

Національний природний парк «Кам'янська Січ» від початку повномасштабного вторгнення встиг пережити окупацію, що тривала 9 місяців (з 8 березня по 11 листопада 2022 року). Активні бойові дії прокотились по території парку двічі, причому восени 2022 року затримались тут практично на місяць. Попри те, що більшість території парку була деокупована, його територією подекуди досі проходить лінія зіткнення [163].

Унікальні петрофітні степи

Національний природний парк «Кам'янська Січ» є одним з наймолодших в Україні – створений 11.04.2019 р. Він охороняє 12 261,14 га степів в межах Бериславського району Херсонської області та є цінною природоохоронною й історичною місцевістю, значна його частина входить до складу Смарагдової мережі України.

Одними з найбільш цінних біотопів, що охороняються на території національного парку є петрофітні степи, тобто степи, в яких рослинність зростає на кам'янистих, малопотужних ґрунтах [164].

Вплив військових дій на природу національного парку

У 2023 році, невдовзі після деокупації, співробітники парку разом з фахівцями міжнародної благодійної організації «Екологія-Право-Людина» почали документувати воєнні злочинів проти довкілля. Експедиції включали закладання моніторингових ділянок, відбір проб, лабораторні аналізи, фото- та відеофіксацію, а також складання протоколів для юридичної оцінки збитків.

Під час польових виїздів були відмічені сліди риття капонірів і землянок екскаваторами, вирубані та пошкоджені дерева, рештки згорілої техніки. Усі ці фактори спричиняють різні типи руйнувань охоронюваних екосистем і супроводжуються забрудненням ґрунтів важкими металами та паливно-мастильними матеріалами (детальніше у розділі «Вплив на ПЗФ: природа. Вибухи боєприпасів»).

Підтоплення внаслідок підриву Каховської ГЕС

Теракт на Каховській ГЕС у червні 2023 року спричинив короткочасні руйнівні наслідки на території парку. Його працівники стали одними з перших, хто проводив евакуацію населення з постраждалих від затоплення районів.

На території колишнього водосховища, що відносилась до НПП «Кам'янська Січ» було знищено більшість рибного населення та всіх живих організмів, що мешкали у товщі води (всі вони були викинуті потоком у море та загинули у морській воді). Донна фауна та екосистеми прибережно-водної рослинності висохли і також загинули, створюючи санітарні ризики; померли цілі колонії птахів [165] [166].

Фортифікаційні споруди

Науковці зафіксували випадки маскування фортифікаційних споруд рідкісними рослинами з Червоної книги України. Саме фортифікаційні споруди несуть найбільшу загрозу для унікальних петрофітних степів, оскільки природні флуктуаційні процеси [168] тут майже не відбуваються, а відновлення рослинності йде дуже повільно [169].

Траншеї та залишки знищеної російської військової техніки на території НПП «Кам'янська Січ». Джерело [167]

*Бліндажі росіян, замасковані знищеними кущами ковил, грудень 2022.
Фото Івана Мойсієнка*

Розмінування території парку

Через степи Національного природного парку «Кам'янська Січ» проходила лінія фронту, у зв'язку з чим ці території були масово заміновані військами російської федерації. За інформацією працівників парку, на цій ділянці попередньо зафіксовано до десяти різних типів мін.

Від моменту звільнення співробітники парку пройшли інструктаж та спільно із спеціалістами ЗСУ та ДСНС проводять розмінування. За цей час вони передали військовим майже 200 тонн вибухонебезпечних предметів: протитанкових і протипіхотних мін, снарядів і ракет, що не розірвалися або були покинуті росіянами під час відступу.

Вплив від пожеж

Обстріли спричинили численні пожежі на території парку, що знищили степову рослинність на окремих ділянках. Хоча ця екосистема добре пристосована до вогню і здатна відновлюватися, на місцях, де згоріла військова техніка, наслідки були катастрофічними.

Моніторинг показав чітку зональність впливу вибухів. У зоні прямого ураження загинули всі судинні рослини, мохоподібні та лишайники, і відновлення не спостерігалось навіть через півроку. У ближній периферії видовий склад судинних рослин скоротився приблизно наполовину, а несудинні, зокрема ґрунтові лишайники *Placidium squamulosum*, залишаються особливо вразливими, з термічними uszkodженнями.

Більше інформації про наслідки війни на території Національного природного парку «Кам'янська Січ»:

Кам'янисті ділянки більш стійкі: епілітні лишайники верукарія чорніюча *Verrucaria nigrescens*, верукарія зелена *V. viridula* і верукарія настінна *V. muralis* не зазнали помітних ушкоджень. У зоні слабшого впливу відновлюється до 77% видового різноманіття, включно з охоронюваними видами дрід скіфський *Genista scythica* та ковила волосиста *Stipa capillata*. Врешті, на відстані близько 5 м від місця вибуху спостерігається типовий петрофітно-степовий трав'яний покрив [170].

Вибухи створюють мозаїку пошкоджень: біорізноманіття різко падає у центрі, але поступово відновлюється на периферії, тоді як тварини гинуть або уникають цих ділянок протягом тривалого часу [171].

Національний природний парк «Олешківські піски»

Херсонська область

Парк знаходиться в окупації

Національний природний парк «Олешківські піски» вірогідно, став першим на чий території відбулись реальні бойові дії під час повномасштабного вторгнення. Цьому сприяло його місцезнаходження, парк лежав на шляху російських військ, які почали свій наступ з Криму у лютому 2022 року. Також поблизу його меж розташовуються військова частина та танковий полігон «Раденське», а через сусіднє с. Раденськ проходить залізнична гілка з Криму.

Адміністративні приміщення парку були захоплені росіянами та розграбовані в перші дні вторгнення. Внаслідок обстрілів та активних бойових дій на суміжних територіях, пошкоджень зазнали природні комплекси парку, а більшість співробітників були змушені евакуюватися [172].

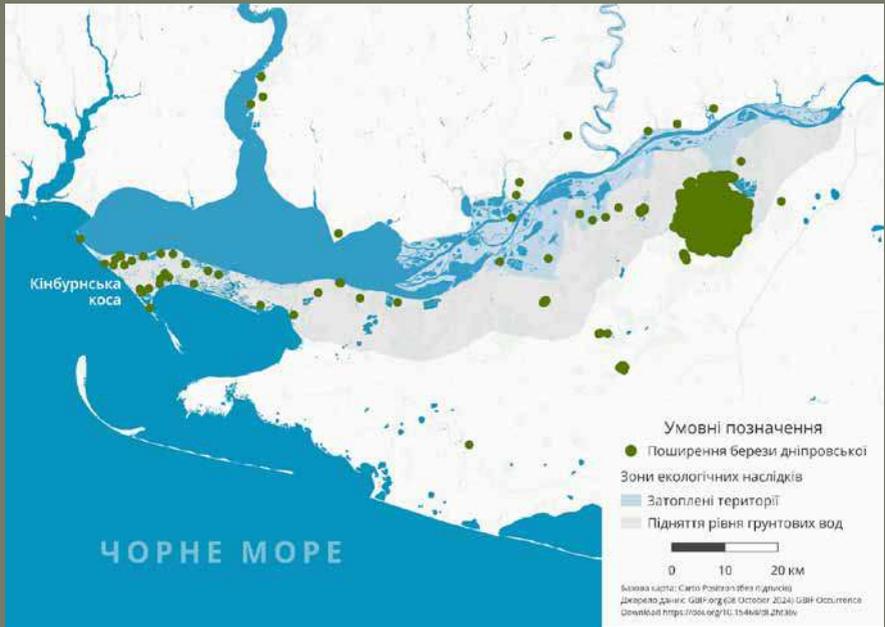
Вплив від пожеж

За даними Global Forest Watch, у 2022 році парк за кілька місяців втратив приблизно половину свого захисного лісового бар'єру. Це призвело до суттєвого ослаблення екосистемної стійкості території [173].

Пожежі поверталися на територію парку неодноразово. Так, 1 жовтня 2023 року супутник Європейського космічного агентства Sentinel-2, зафіксував сім осередків займання хвойних лісів на околицях парку. Тоді площа ураження вогнем сягнула близько 135 км² [174].

*Знищені пожежами соснові ліси на околиці парку, 2024 рік.
Джерело: Google Earth.*

*Поширення берези дніпровської (*Betula borysthena*) в зонах затоплення та підняття ґрунтових вод після підризу греблі Каховської ГЕС. Джерело [175]*

Підняття рівня ґрунтових вод внаслідок підризу Каховської ГЕС

Після руйнування Каховської ГЕС, територія парку потрапила в зону тимчасового підняття рівня ґрунтових вод (детальніше у розділі «Вплив на ПЗФ: природа. Техногенні аварії»). В цей час постраждала найбільша відома в світі популяція рідкісної берези дніпровської (*Betula borysthena*), яка формує гаї навколо невеликих водойм серед піщаних ландшафтів. На даний час теракт на Каховській ГЕС створив найбільший відомий інцидент підняття рівню ґрунтових вод на території парку.

Законодавство воєнного часу та дії держави у сфері заповідної справи

За кілька днів до повномасштабного вторгнення російської федерації Міндовкілля доручило керівникам ПЗФ не створювати паніки, заспокоїти населення та повідомити, що загрози російського вторгнення немає. В тому числі через це доручення установи ПЗФ не були у повній мірі підготовлені до повномасштабного вторгнення.

Вже з початку військових дій 2022 року були сформовані системи оповіщення керівників та працівників установ. Втім, на центральному рівні не розглядалися питання щодо евакуації працівників, установчих документів, обладнання, наукових матеріалів, архівів в умовах окупації [176].

Очікування швидкого завершення війни не справдилось і держава врешті мусила евакуювати установи ПЗФ із східних та південних регіонів, і передусім – зупинити рух коштів на непідконтрольній території. По-перше, виконання покладених на установи ПЗФ завдань начебто неможливе. Крім того держава повинна була протидіяти руху коштів з України, якими в кінцевому рахунку могли б заволодіти росіяни.

Моніторинг збитків

Фіксація злочинів проти довкілля стала одним із основних пріоритетів держави ще з перших тижнів повномасштабного вторгнення. Зокрема, Міндовкілля публікувало щотижневі дайджести [177] українською та англійською мовою, що включали відомості про шкоду установам ПЗФ. Розпочав свою роботу Оперативний штаб при Міністерстві захисту довкілля та природних ресурсів України, завданням якого був збір та узагальнення інформації про нанесену окупантами шкоду для довкілля. На центральному рівні був затверджений Порядок, а згодом і Методика для визначення шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок збройної агресії російської федерації [178].

Згідно з методикою, факти заподіяння шкоди та збитків територіям ПЗФ, а також їх масштаби встановлюються комісіями, створеними військовими адміністраціями із обов'язковим залученням представників адміністрацій

територій та об'єктів ПЗФ. Оцінка має здійснюватися шляхом огляду територій ПЗФ, через аналіз даних дистанційного зондування Землі, опрацювань висновків експертиз та інших офіційних документів, повідомлень фізичних та юридичних осіб [179].

Комітетські слухання Верховної Ради України

Інтерес держави до теми природно-заповідного фонду під час війни можна відстежити на цей час переважно за діями Верховної Ради України, адже саме там профільний комітет неодноразово ініціював слухання на тему ПЗФ в умовах війни. Водночас діяльність Міндовкілля у цій сфері фактично припинилася після 2022 року, а у 2025 міністерство було ліквідоване.

Втім, доручення комітетських слухань, а також низки робочих груп, що працювали в напрямку посилення природоохоронного законодавства під час війни, так і не потрапили на голосування до Верховної Ради.

Слухання 2022 року

Перші тематичні слухання щодо впливу воєнних дій на довкілля в Україні відбулися 10 листопада 2022 року у Комітеті Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування [180]. Їхнім результатом стали рекомендації, затверджені у травні 2023 року [181].

У рекомендаціях перераховані об'єкти природно-заповідного фонду, що опинилися на межі знищення внаслідок війни та констатовані порушення міжнародних природоохоронних угод. Що найважливіше, – автори рекомендацій підкреслили, що пріоритетом є збільшення площі природоохоронних територій, у тому числі на деокупованих територіях, узбережжі Чорного й Азовського морів та інших регіонах, що зазнали воєнного впливу. Водночас для кожної природної території, що постраждала має бути розроблена власна програма відновлення.

Врешті, рекомендації декларують потребу у створенні центрального органу виконавчої влади, який би формував та реалізовував державну політику у сфері охорони і використання природно-заповідного фонду, екологічної та Смарагдової мереж. Таким чином, посилення інституційної спроможності держави у сфері ПЗФ було визначене ключовою умовою ефективного реагування на екологічні наслідки війни.

Слухання 2024

Наприкінці жовтня 2024 року Комітет провів нові слухання на тему правових засад функціонування природоохоронних територій [182]. До обговорення долучилися науковці, громадські діячі, політики, працівники установ природно-заповідного фонду та вищих органів влади.

Як і після слухань у 2022 році, напрацьовані рішення були зафіксовані у рекомендаціях [183]. Деякі з пунктів рекомендацій обох років перегукуються між собою, як от необхідність проведення комплексної оцінки екологічних збитків. Втім, на цей раз слухання супроводжувалося дорученням Міндовкілля та місцевій владі створити нові та розширити цілий список існуючих територій природно-заповідного фонду [184]. Також рекомендації зі слухань 2024 року окреслюють напрями для:

- спрощення створення заповідних територій, у тому числі на тимчасово окупованих і постраждалих від бойових дій територіях;
- створення центрального органу для управління природоохоронними територіями та біорізноманіттям;
- збільшення фінансування природно-заповідного фонду, в тому числі, підвищення зарплат працівникам ПЗФ;
- активне відновлення порушених природних комплексів шляхом ренатуралізації, відновлення осушених торфовищ та реалізації інших природоорієнтованих рішень у межах ПЗФ (через зміни до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» щодо забезпечення відновлення порушених природних комплексів у межах ПЗФ);
- створення біосферних заповідників із паралельним плануванням їх гуманітарного розмінування (за аналогією з Чорнобильським радіаційно-екологічним біосферним заповідником).

Крім того, рекомендації зафіксували необхідність гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу у сфері охорони біорізноманіття.

Зміни до законодавства в сфері природоохорони

За час повномасштабної війни 5 разів вносились зміни до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» (період між 2022 та 2025 роками). Однак більшість з цих правок мали на меті вирішення державних задач, які територіально накладалися на площу природно-заповідного фонду, а не на посилення законодавства у цій сфері.

Нові повноваження ОВА під час дії воєнного стану

Однією з найбільш обговорюваних змін стало розширення повноважень обласних військових адміністрацій (ОВА) у сфері управління територіями ПЗФ місцевого значення.

Згідно із нововведеннями, якщо скликати сесію обласної ради неможливо, її повноваження переходять до ОВА [185]. В такому разі голови військових адміністрацій можуть одноосібно приймати рішення про створення нових об'єктів ПЗФ місцевого значення. Ці зміни мають дві сторони: з одного боку вони пришвидшили заповідання цінних територій у тилкових регіонах, а з іншого – викликали дискусії щодо прозорості та дотримання процедур публічного обговорення.

Захист державного кордону: розширення прикордонної смуги на 2 км

Рівно за рік після початку повномасштабного вторгнення росії (24 лютого 2023 року) Верховна Рада України прийняла зміни до низки законопроектів для більш ефективного захисту державного кордону, зокрема шляхом розширення прикордонної смуги до 2 кілометрів [186]. В той час практично по всій смузі українського кордону з російською федерацією та республікою білорусь тягнуться унікальні лісові та болотні оселища.

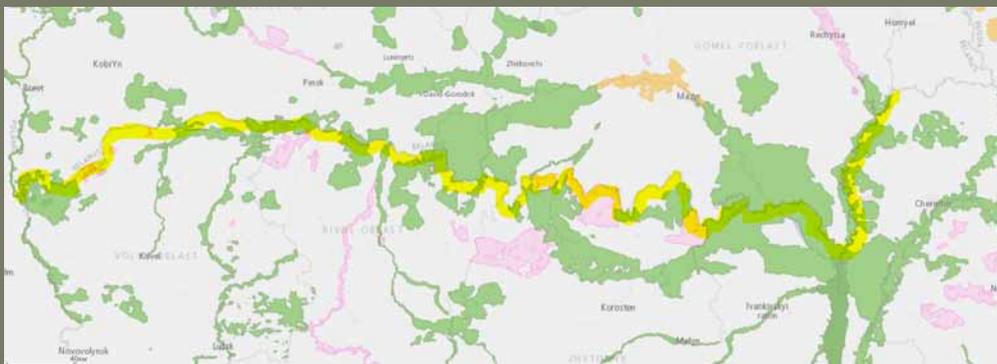
Новий закон встановив спеціальний правовий режим для земель природно-заповідного фонду у межах прикордонної смуги через зміни до ЗУ «Про природно-заповідний фонд». Згідно з ними прикордонники в праві розпоряджатися природоохоронними територіями, що потрапили у двокілометрову смугу, змінювати їхні межі та навіть скасувати їх статус без погодження від Міндовкілля. Територія вздовж державного кордону передана військовим частинам Державної прикордонної служби (ДПС) України для будівництва та облаштування комунікацій, інженерно-технічних, фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків, просік. Втім, ДПС не є профільною

установою, що займається природоохоронними питаннями. Тож цей перехід може загрожувати знищенням природних територій національного та міжнародного значення.

Ключовим є те, що мова йде не про тимчасове обмеження господарської діяльності, а саме про зміну меж, категорії або повне скасування статусу ПЗФ. Експертний висновок для цього не потрібний, не братиметься до уваги і цінність природних ділянок. Норма стосується рівною мірою як заказників, так і національних природних парків чи навіть заповідників (найвищий рівень заповідності в Україні). При цьому зміни до закону не враховують можливості компенсаційних механізмів або створення альтернативних заповідних територій замість втрачених.

Цінні природні території Полісся

Наразі у двокілометровій смузі вздовж державного кордону України розміщені близько 120 000 гектарів земель ПЗФ. Крім того, понад половина площі цієї смуги на кордоні з республікою білорусь це об'єкти Смарагдової мережі, – природоохоронні території європейського значення. Аналогічно, до кордону з Україною тяжіє багато білоруських природоохоронних територій. Вони розташовані у природній зоні Полісся вздовж долини р. Прип'ять, від водності якої залежить м'який клімат всієї центральної Європи. Через обмеження господарської діяльності, які наразі тут діють ця прикордонна зона являє собою один із найцінніших і найбільш диких природних куточків півночі України.

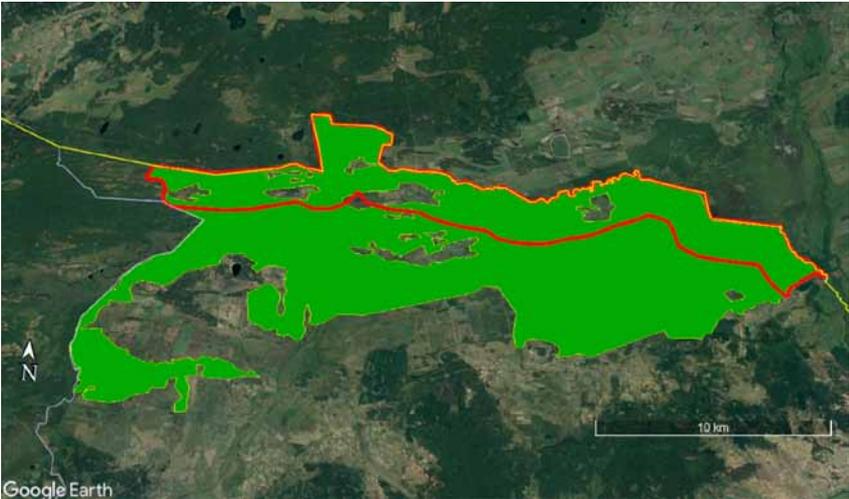

Смарагдові та заповідні території, розташовані вздовж частини державного кордону України (зеленим позначені затверджені природоохоронні території, рожевим та помаранчевим – об'єкти Смарагдової мережі на різних етапах затвердження, жовтим – прикордонна смуга). Джерело [187]

ПЗФ в прикордонній смузі

Запропонована законопроектом 2-кілометрова смуга включає приблизно 65 тисяч га заповідних територій на кордоні з білоруссю і 56 тисяч га – вздовж кордону з росією. В цілому це 90 об'єктів ПЗФ різних категорій, серед яких Чорнобильський біосферний заповідник (25,9 тисяч га в межах смуги), Рівненський та Поліський природні заповідники (6,9 тисяч га) з найсуворішим охоронним режимом.

Для деяких природоохоронних територій прикордонна зона становить чи не половину від їхньої території. Вилучення цих площ в деяких випадках призведе до ліквідації, в інших, – до втрати спроможності заповідних територій виконувати функції зі збереження природи.

Території національного природного парку «Нобельський», що потрапляють в прикордонну зону (виділені червоною лінією). Джерело [188]

Хоча дія нового порядку формально обмежена періодом воєнного стану та одним роком після нього, правові наслідки прийнятих рішень потенційно ще довго даватимуться взнаки. Адже скасування статусу ПЗФ або зміна меж не містять механізму автоматичного перегляду рішення після завершення дії воєнного стану.

Порушення міжнародного законодавства

Багато територій і об'єктів ПЗФ уздовж прикордонної лінії входять до природоохоронних зон міжнародного значення – водно-болотних угідь, що охороняються Рамсарською конвенцією, територій Смарагдової мережі, біосферних резерватів ЮНЕСКО «Людина і біосфера». Отже, скасування їхнього охоронного статусу порушить міжнародне законодавство, оскільки Україна взяла на себе виконання природоохоронних норм перед ЄС, ЮНЕСКО та Радою Європи [189].

Послаблення в регулюванні господарської діяльності на території ПЗФ

Також зазнала трансформацій процедура оцінки впливу на довкілля (ОВД), яка є ключовим запобіжником забудови ПЗФ. На початку 2022 року був прийнятий закон [190], який дозволив реалізовувати проекти з ліквідації наслідків збройної агресії та відновлення критичної інфраструктури без проведення ОВД, в тому числі, в межах природних ділянок, що знаходяться під охороною. Цей закон відкрив вікно ризиків: тепер більша ймовірність, що шкідливі для ПЗФ проекти пройдуть процедуру ОВД, якщо вони формально названі «проектами відновлення».

Пізніше зазнали скорочення і терміни процедури ОВД (з 216 до 67 днів [191]), що негативно вплинуло на якість громадської експертизи.

Виклики після деокупації

Відновлення деокупованих територій стали другим за пріоритетністю завданням для влади після супротиву військовому вторгненню російської федерації. Але першочергово це стосується відновлення об'єктів критичної інфраструктури та допомоги місцевому населенню, тоді як установи ПЗФ поки знаходяться поза фокусом уваги.

Станом на початок 2026 року звільнені Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник, національні природні парки «Деснянсько-Старогутський», «Гетьманський», «Святі гори» та «Кам'янська Січ» (два останні звільнені частково). Водночас НПП «Дворічанський», що був деокупований на певному етапі війни, знову опинився в окупації.

Серед розповсюджених викликів, з якими стикнулися ПЗФ після деокупації активне будівництво фортифікацій на їхній території, кадрові та гуманітарні проблеми, замінування та руйнування адміністративних будівель. Також при-

родоохоронні установи відчувають гостру нестачу кадрів через масовий відтік біженців з тимчасово окупованих територій і зони активних бойових дій, а також мобілізація чоловіків до лав ЗСУ. Деякі працівники установ ПЗФ загинули, захищаючи Україну, інші й досі перебувають у російському полоні.

Після деокупації повноцінно запрацювало державне фінансування діяльності установ ПЗФ, однак воно покриває лише захищені статті бюджету (наприклад заробітна плата та оплата комунальних послуг), але не витрати на відновлення їх роботи. Приміром, у 2022 році лише 30% постраждалих установ ПЗФ отримували від держави або за її посередництва гуманітарну чи матеріально-технічну допомогу [192].

Деякі природоохоронні території, зокрема НПП «Деснянсько-Старогутський», опинилися в нетиповій ситуації: формально перебуваючи під повним контролем України, більша частина їхньої площі входить до зони примусового відселення через загрозу обстрілів і проникнення диверсійних груп РФ.

Станом на початок 2026 року переважна більшість адміністрацій територій ПЗФ, що були окуповані після 2022 року, працюють у дистанційному режимі на підконтрольній Україні території. Виняток становлять НПП «Кремінські ліси» роботу якого не поновило Державне агентство лісових ресурсів України.

Зруйнована військова техніка росіян, Київська область. Фото Олеси Безсмертної.

Висновки

Період повномасштабної війни 2022–2025 років змінив екологічну карту України. Більшість завданих втрат природно-заповідному фонду – незворотні, але водночас вони призвели до утворення нових динамічних ландшафтів, де природа повертає собі простір, який раніше забрала людина.

На майбутнє ключовими завданнями мають стати не лише фіксація втрат, а й системне планування відновлення. Це означає перехід від спроб поррахувати завдану шкоду до моделювання сценаріїв розвитку екосистем після війни, визначення ділянок із найвищим потенціалом природного відновлення, ідентифікації зон, де потрібні активні втручання, та інтеграції цих знань у політику просторового планування й розмінування. Моніторинг має поєднувати дистанційні методи з мережею модельних польових ділянок, де можна буде відстежувати довгострокові зміни ґрунтів, рослинності й фауни.

Окремим ризиком є те, що масштабні програми повоєнної відбудови без попередньої екологічної оцінки здатні швидко знищити екосистеми, де вже після війни запустилися процеси природної регенерації. Чи стануть вони основою для відновлення біорізноманіття, чи будуть зупинені хаотичною післявоєнною експлуатацією, залежить від того, наскільки рано та серйозно природоохоронні пріоритети інтегрують у політику відновлення країни.

Джерела

1. Василюк О.В., Філюта К.О., Шаповал В.В. Допомога громадських організацій установам природно-заповідного фонду України в умовах повномасштабної війни. – Київ-Чернівці, 2024. – 80 с. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
2. Резолюція A/RES/68/262 «Територіальна цілісність України», принята Генеральною Ассамблеєю ООН 27 марта 2014 г. <https://undocs.org/ru/A/RES/68/262>
3. Василюк О., Губарева В., Пархоменко В. Довкілля Криму: зміни та втрати в період повномасштабної війни. Київ: ГО КРИMSOS, 2024. 84 с. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
4. Василюк О.В., Філюта К.О., Шаповал В.В. Допомога громадських організацій установам природно-заповідного фонду України в умовах повномасштабної війни. – Київ-Чернівці, 2024. – 80 с. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
5. <https://uncg.org.ua/44-pzf/>
6. https://x.com/PolymarketIntel/status/1523027490230444035?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwc%5Etfw%5Etfw%5Etfw%5E1523027490230444035%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1_c10&ref_url=https%3A%2F%2Fdefence-ua.com%2F-media%2Faddarticles%2F
7. [https://www.facebook.com/OperationalCommandSouth/posts/pfbid02ZVA2dzhcXV3dMgFF1gAu5ff4M7ahsLG7PVjZwciFKWkZ6tB2YWD5fChuDHhkWzVI?_cft__\[0\]=AZaoCVjXrZ5v0H2uko38wy2_14SjM6tRhlvyZVNkldEpYv9zVq-BwOrZD-_U3K3rOYNYAxuWXt0NycA6pZUHsXMDInzqQs4uudWAwBhybaDb619xdhzBpSHGO07vfGC9ZkRKD868Yr150i314abvi9r_9G4BycUBscih9rLqQVXcZg&_tn_=%2C0%2CP-R](https://www.facebook.com/OperationalCommandSouth/posts/pfbid02ZVA2dzhcXV3dMgFF1gAu5ff4M7ahsLG7PVjZwciFKWkZ6tB2YWD5fChuDHhkWzVI?_cft__[0]=AZaoCVjXrZ5v0H2uko38wy2_14SjM6tRhlvyZVNkldEpYv9zVq-BwOrZD-_U3K3rOYNYAxuWXt0NycA6pZUHsXMDInzqQs4uudWAwBhybaDb619xdhzBpSHGO07vfGC9ZkRKD868Yr150i314abvi9r_9G4BycUBscih9rLqQVXcZg&_tn_=%2C0%2CP-R)
8. Дані не враховують природоохоронні території АР Крим через відсутність достовірних джерел інформації з анексованої території.
9. Або 1,24 млн га. Джерело: Інформація про наслідки для довкілля від російської агресії в Україні 24 лютого – 18 березня 2022 року [Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, веб-копія 21.03.2022] – <https://web.archive.org/web/20230207081152/https://mep.gov.ua/news/39062.html>
10. <https://vechirniy.kyiv.ua/news/82832/>
11. <https://tyzhden.ua/skilky-v-ukraini-zaraz-vnutrishno-peremishchenykh-osib/>
12. Василюк О.В., Філюта К.О., Шаповал В.В. Допомога громадських організацій установам природно-заповідного фонду України в умовах повномасштабної війни. – Київ-Чернівці, 2024. – 80 с. – https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
13. <https://deepstatemap.live/>
14. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/4066123-v-ukraini-suma-zavdanih-dovkillu-zbitkiv-vid-vijni-perevisila-6-triljoniv.html>
15. На межі виживання: знищення довкілля під час збройного конфлікту на сході України / А. Б. Блага, І. В. Загороднюк, Т. Р. Короткий, О. А. Мартиненко, М. О. Медведєва, В. В. Пархоменко; за заг. Ред. А. П. Буценка / Українська Гельсінська спілка з прав людини. Київ: КИТ, 2017. 88 с. <https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Na-mezhi-vyzhyvannya.pdf>
16. https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=1rRkS401EbGRsV0Fhky25l5OkPj_vUvQ&ll=48.90719391440482%2C34.77074150000001&z=6
17. <https://www.arcgis.com/home/item.html?id=1e80e92bb16a4ae08dda0ac6f7191350>
18. <https://deepstatemap.live>
19. <https://acleddata.com/ukraine-conflict-monitor/>
20. Для оцінки впливу пожеж були використані знімки Landsat 8 Global Fires I, матеріали дистанційного зондування Землі (ДЗЗ) Terra MODIS та супутники NASA.

21. Bondarenko H.M. What happened to Oskil Reservoir? Vegetation and biotopes of Ukraine: the Fifth Ukrainian Scientific and Practical Conference proceedings (Kyiv, 18-19th of April, 2024) / Ed. acad. NAS of Ukraine Ya.P. Didukh. – Kyiv, 2024. P.26 https://www.researchgate.net/publication/382443183_What_happened_to_Oskil_Reservoir
22. https://www.researchgate.net/publication/388049514_Land_Use_History_Climate_Change_Institutional_Capacity_and_War_Drive_Forest_Fire_Damage_in_the_Siversky_Donets_Basin_of_Eastern_Ukraine_A_Historical_Review
23. Matsala, M., Odruzhenko, A., Hinchuk, T. et al. War drives forest fire risks and highlights the need for more ecologically-sound forest management in post-war Ukraine. *Sci Rep* 14, 4131 (2024). <https://doi.org/10.1038/s41598-024-54811-5>
24. За даними Міндовкілля пошкоджено до 80% території НПП «Святі Гори»: Драпалюк А. Загиблі співробітники та знищене майно. Як пережив окупацію нацпарк «Святі Гори» [2022] – <https://wownature.in.ua/zahybli-spivrobotnyky-ta-znyshchene-mayno-yak-perezhyv-okupatsiiu-natspark-sviati-hory>
25. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
26. https://www.rbc.ua/static/img/g/e/gettyimages_2183140610_99fa393fdc35cd358c7ba7541b7fe5d_1300x820.jpg
27. Greenpeace at Chernobyl Exclusion Zone (Photos & Videos) [<https://media.greenpeace.org/>, 19.07.2022] – <https://media.greenpeace.org/collection/27MDHUUH08ZB>
28. Tom Cooper facebook post [26.02.2022] – <https://www.facebook.com/keksifarm.hayday/posts/3090177837919441>
29. Chernobyl Study [<https://greenpeace.at/>, 18.07.2022] – <https://www.greenpeace.de/publikationen/20220718-greenpeace-mis-chernobyl-study.pdf>; Greenpeace survey and investigation inside Chernobyl Exclusion Zone challenges IAEA on radiation levels [<https://greenpeace.at/>, 20.07.2022] – <https://greenpeace.at/cee-press-hub/greenpeace-survey-and-investigation-inside-chernobyl-exclusion-zone-challenges-iaea-on-radiation-levels/>
30. Рудий ліс [<https://uk.wikipedia.org/>, 21/05.2023] – <https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=843207>
31. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
32. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
33. https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12083710@egNews#txt
34. <https://www.facebook.com/GeneralStaff.ua/posts/pfbid02dyWDxtc9M1aFg8A2eaYRYM36vJaRhoG3o9iSe6T2q2xeWLLLnRty36YbGGPNA9wgl>
35. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
36. <https://www.pravda.com.ua/news/2016/11/30/7128425/>
37. <https://www.blackseanews.net/en/read/160584>, https://www.youtube.com/watch?v=3BCxNGi_tpc
38. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
39. <https://www.blackseanews.net/en/read/160584>
40. https://www.youtube.com/watch?v=3BCxNGi_tpc
41. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
42. Особливо це стосується зони масових зимівель птахів у районі комплексу озер Сиваш, де навколо півострова Чонгар і м. Джанкой сформувалася, ймовірно, найбільша зона військової активності окупаційних військ за весь час повномасштабного вторгнення.

43. Резолюція Генеральної асамблеї ООН A/RES/47/37, прийнята 25.11.1992 р.
<https://docs.un.org/ru/A/RES/47/37>
44. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
45. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
46. https://www.researchgate.net/publication/395756625_National_Nature_Park_Kamianska_Sich_war_against_nature
47. <https://eprints.zu.edu.ua/45274/1/1.pdf> (Національний природний парк «Кам'янська Січ»: війна проти природи)
48. Василюк, О. (2025). Обережно, міни: яке майбутнє очікує на заміновані території. Ukraine War Environmental Consequences Work Group, 25: 4–11.
<https://uwecworkgroup.info/uk/caution-mines-the-future-of-mined-landscapes/>
49. Лист НПП Гетьманський до ГО «Українська природоохоронна група» №619/02-05 від 24.12.2025
50. Лист НПП Деснянсько-Старогутський до ГО «Українська природоохоронна група» №477 від 12.12.2025 року
51. Лист ЧРБЕЗ до ГО «Українська природоохоронна група» №01-2356/05 від 23.12.2025 року
52. Лист НПП Святі Гори до ГО «Українська природоохоронна група» №549 від 22.12.2025 року
53. <https://mine.dsns.gov.ua/>
54. Дані станом на 1 січня 2026 року.
55. DeBano L.F. Effects of fire on the soil resource in Arizona chaparral. Effects of Fire Management of Southwestern Natural Resources. 1990. Pp. 65-77.
https://www.fsl.orst.edu/ltep/Biscuit/Biscuit_files/Refs/Debano%20E1978%20fire.pdf
56. Ritcher D.D., Ralston C.W. Prescribed fire: effects on water quality and forest nutrient cycling. Science. 1982. Vol. 215 (4533). Pp. 661-663. <https://research.fs.usda.gov/treesearch/59923>
Kennard D.K., Gholz H.L. Effects of high-intensity fires on soil properties and plant growth in a Bolivian dry forest. Plant Soil. 2001. Vol. 234. Pp. 119-129.
<https://link.springer.com/article/10.1023/A:1010507414994>
Brockway D.G., Gatewood R.G., Paris R.B. Restoring fire as an ecological process in shortgrass prairie ecosystems: initial effects of prescribed burning during the dormant and growing seasons. J. Environ. Manag. 2002. Vol. 65. Pp. 135-152.
https://www.srs.fs.usda.gov/pubs/ja/ja_brockway023.pdf
Neill C., Patterson W.A., Cray D.W. Responses of soil carbon, nitrogen and cations to the frequency and seasonality of prescribed burning in a Cape Cod oak-pine forest. For. Ecol. Manag. 2007. 250 (2007). Pp. 234-243.
https://www.umass.edu/nebarrensfuels/publications/pdfs/Neill_Patterson_Cray_2007.pdf
57. Скоробогатов В.М., Сплодитель А.О., Мойсієнко І.І., Василюк О.В., Романенко М.М., Редінов К.О., Костюшин В.А., Пархоменко В.В., Гуштан Г.Г., Русін М.Ю., Марущак О.Ю., Некрасова О.Д., Сон М.О., Артамонов В.А., Легкий С.В., Єрофєєва М.О., Лавріненко К.В. Поствоєнний розвиток природно-заповідного фонду Миколаївщини. – Миколаїв-Київ -Чернівці : Друк Арт, 2023. – 224 с.
https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2023/11/pzf-mykola_2023_compressed.pdf
58. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
59. <https://www.svoboda.org/a/krymskaya-normandiya-kak-rossiya-gotovit-anneksirovanny-poluostrov-k-voyne/32195716.html>
60. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni

61. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
62. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
63. <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/News/Pages/View.aspx?MessageID=9679>
64. <https://ciaec.ru/our-blog/utoplennoe-toplivo/>
65. Цю екосистему порівнюють із Саргасовим морем. Втім, там вільноплаваючі водорості функціонують на поверхні моря, а у «Філофорному полі» – на його дні, що додає унікальності українському заказнику.
66. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
67. Мазут – густа і вязка суміш безлічі речовин, що утворюється як залишковий продукт переробки (крекінгу) нафти і становить серйозну загрозу для здоров'я як людей, так і тварин.
68. <https://uwecworkgroup.info/uk/military-oil-spill-how-the-kerch-strait-tanker-disaster-is-linked-to-russias-shadow-fleet-oil-exports>
69. https://ngl.media/2025/06/25/mertvyj-sezon/?fbclid=IwY2xjawLIExleHRuA2F1bQIxMQBicmlkETBkRldUaXRuWDA2QTZueFpJAR6SPKwuGYwhWarQy5yFutjTTXUeYxHkSpVx5HuFHmgRq1pzloHT8nvUkXN4A_aem_30uNaQHhmXPmqdeqrG3XKw
70. https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid05Wrr6yVgoYRLbUoc8Gss6ZkXi27KCze2HbeUJYqSFqauAxwq7jDhzeBjZcUymgl&id=100005283042589
71. <https://uwecworkgroup.info/uk/military-oil-spill-2-scale-and-consequences-of-the-catastrophe-for-flora-and-fauna-and-the-regions-ecosystems/>
72. <https://uwecworkgroup.info/uk/military-oil-spill-2-scale-and-consequences-of-the-catastrophe-for-flora-and-fauna-and-the-regions-ecosystems/>
73. <https://www.mk.ru/social/2024/12/23/kurort-prevrashhayut-v-pomoyku-v-krymu-razgorelsya-skandal-izza-utilizacii-mazuta.html>
74. <https://uwecworkgroup.info/uk/military-oil-spill-2-scale-and-consequences-of-the-catastrophe-for-flora-and-fauna-and-the-regions-ecosystems/>
75. ІММА – це акваторії (морські або прибережні зони), які мають критичне значення для життя морських ссавців.
76. <https://rsis Ramsar.org/ris/1395>
77. <https://uwecworkgroup.info/uk/military-oil-spill-2-scale-and-consequences-of-the-catastrophe-for-flora-and-fauna-and-the-regions-ecosystems/>
78. <https://uwecworkgroup.info/uk/military-oil-spill-2-scale-and-consequences-of-the-catastrophe-for-flora-and-fauna-and-the-regions-ecosystems/>
79. <https://uwecworkgroup.info/uk/military-oil-spill-2-scale-and-consequences-of-the-catastrophe-for-flora-and-fauna-and-the-regions-ecosystems/>
80. Національний природний парк «Нижньодніпровський» [Новина]. У НПП «Нижньодніпровський» підраховали збитки та визначили першочергові завдання [Інтернет]. НПП «Нижньодніпровський»; 2023 черв 11; [цитовано 2023 груд 1]. Доступно: <http://nppn.org.ua/news/u-npp-nizhnodniprovskij-pidraxovali-zbitki-ta-viznachili-pershochergovi-zavdannya>
81. В зону підтоплення також потрапила адміністрація Чорноморського біосферного заповідника. Потік води знищив адміністративні будівлі та музей. Тож крім природної спадщини назавжди зникла і наукові праці за 100 років досліджень: наукові щоденники, записи спостережень, експозиція еколого-освітнього центру, гербарії, фототека, дидактичні матеріали та бібліотека з 3480 видань.
82. <https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/znyshtennya-kahovskogo-vodoshovyshhanna-slidky-dlya-dovkillya-2025.pdf>

83. <https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/znyshhennya-kahovskogo-vodoshovyshha-naslidky-dlya-dovkilliya-2025.pdf>
84. Василюк О.В., Філюта К.О., Шаповал В.В. Допомога громадських організацій установам природно-заповідного фонду України в умовах повномасштабної війни. Київ-Чернівці, 2024. 80 с. Доступно: https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
85. <https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/znyshhennya-kahovskogo-vodoshovyshha-naslidky-dlya-dovkilliya-2025.pdf>
86. https://darg.gov.ua/_ekologichna_katastrofa_na_0_0_0_13887_1.html
87. <https://www.nubip.edu.ua/news/zabrudnennya-richok-seym-i-desna-infohrafika-podiy>
88. <https://www.facebook.com/dei.sumy/posts/pfbid029jwYnrrnmZ9x3pEhrbUkfXQIPvB8EgmmntfcRgD6Hb361DPtLh9ipqZT59UcuMAL>
89. <https://www.pravda.com.ua/news/2024/09/9/7474120/>
90. <https://www.nubip.edu.ua/news/zabrudnennya-richok-seym-i-desna-infohrafika-podiy>
91. <https://rubryka.com/2024/10/07/zabrudnennya-richok-sejm-ta-desny-pryzvelo-do-masovogomoru-ryby-sered-yakoyi-chervonoknyzhni-osetrovi/>
92. <https://rubryka.com/2024/10/07/zabrudnennya-richok-sejm-ta-desny-pryzvelo-do-masovogomoru-ryby-sered-yakoyi-chervonoknyzhni-osetrovi/>
93. https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0HB6odrNYvZqDKGtWLZnL6WcowyJfKqVYEkFoEaPjCUR8e2nYFgWQD1bFmPFQFugl&id=100041148642774
94. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2023/11/pzf-mykola_2023_compressed.pdf
95. <https://mepr.gov.ua/suma-zbytkiv-dovkilliyu-u-chernigivskij-ta-sumskij-oblastyah-cherez-zabrudnennya-richok-sejm-ta-desna-vzhe-stanovyv-ponad-405-mln-gryven/>
96. <https://uwecworkgroup.info/uk/unregulated-coal-mining-destroys-donbas-nature/>
97. <https://meco.rk.gov.ru/structure/f07e5959-297d-4272-9091-7998d9a6852c>
98. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
99. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
100. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
101. Заповідний статус було «поновлено» у 2025 році:
<https://crimea-news.com/society/2025/12/25/1858344-amp.html>
102. <https://www.svoboda.org/a/31198978.html>
103. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
104. <https://www.unian.ua/world/dacha-putina-dlya-putina-kupili-dachu-brezhnyeva-v-okupovanomu-krimu-povidomyaye-vidannya-proekt-foto-video-novini-svitu-11316017.html>
105. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
106. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
107. https://glampi.ru/catalog/glempings/glemping_ekzosfera/
108. https://www.tripadvisor.ru/Hotel_Review-g4583735-d23793889-Reviews-Zapovedny_Mys_Glamping-Shcholokine.html
109. https://www.tripadvisor.ru/Hotel_Review-g4583735-d23793889-Reviews-Zapovedny_Mys_Glamping-Shcholokine.html#/?media/23793889/564818269:p/?albumid=101&type=0&category=101

110. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
111. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
112. В Запорожье национальные парки получают статус федеральных после определения их границ [EurAsia Daily, 11.01.2024] – <https://easaily.com/ru/news/2024/01/11/v-zaporozhe-nacionalnye-parki-poluchat-status-federalnyh-posle-opredeleniya-ih-granic>
113. Важливою деталлю є те, що не маючи реальних успіхів в створенні природоохоронних територій під час повномасштабної війни, російське Міністерство ресурсів звітує за рахунок їх «оголошення» в Україні.
114. <https://meco.rk.gov.ru/structure/f07e5959-297d-4272-9091-7998d9a6852c>
115. <https://www.inaturalist.org/observations/62710310>
116. <https://travelcrimea.com/priroda/20220211/2187814.html>
117. <https://www.inaturalist.org/observations/74345906>
118. <https://www.inaturalist.org/observations/62771905>
119. <https://gazetacrimea.ru/news/gde-v-krymu-poyavyatsya-novye-oopt-kakoy-zapovednik-populyaren-u-turistov-i-mozhno-li-nudistam-otdykh/>
120. <https://zapovedcrimea.ru/yaltinskiy>
121. https://www.researchgate.net/publication/386508686_Dovkilla_Krimu_zmini_ta_vtrati_v_period_povnomasstabnoi_vijni
122. Environmental fakes: How false environmental news is used in the information war [Ukraine War Environmental Consequences Work Group, 21.04.2023] – <https://uwecworkgroup.info/environmental-fakes-how-false-environmental-news-is-used-in-the-information-war>
123. Подопытных птиц из Херсонского заповедника отловили на территории России [РИА Новости, веб-копія 10.03.2022] – <http://web.archive.org/web/20220310141035/https://ria.ru/20220310/issledovaniya-1777510696.html>
124. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
125. <https://www.protectedplanet.net/>
126. <https://www.protectedplanet.net/en/thematic-areas/wdpa?tab=WDPA>
127. <https://uncg.org.ua/znovu-rosiya-nazyvaye-svoyimy-ukrayinski-zapovidnyky/>
128. <https://uncg.org.ua/mizhnarodna-baza-danykh-pryrodookhoronnykh-terytorij-wdpa-vyklyuchylarosijski-pryrodookhoronni-terytorii-z-terytorii-ar-krym/>
129. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
130. Загарбники викрали єгеря Чорноморського біосферного заповідника [Укрінформ, 12.07.2022] – <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3527407-zagarbniki-vikrali-egera-cornomorskogo-biosferного-zapovidnika.html>
131. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
132. Губарева В. Деокупований Нацпарк «Кам'янська Січ» почав боротися з пересиханням Каховського водосховища [Руюрика, 25.07.2023] – <https://rubryka.com/article/natsionalnyj-park-kam-yanska-sich>
133. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
134. Нитка В. Ворог відступає, руйнуючи не тільки інфраструктуру, а й природу [Голос України, 21.10.2022] – <http://www.golos.com.ua/article/365371>
135. Там само
136. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
137. https://investigator.org.ua/ua/topnews/245104/?utm_source=chatgpt.com

138. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
139. <https://uwecworkgroup.info/uk/sleight-of-land-how-russian-authorities-in-occupied-crimea-are-using-legal-trickery-to-develop-protected-areas/>
140. <https://www.obozrevatel.com/ukr/culture/15362-u-krimu-znajshli-najstarishe-derevo-v-evropi.htm>
141. <https://uwecworkgroup.info/uk/sleight-of-land-how-russian-authorities-in-occupied-crimea-are-using-legal-trickery-to-develop-protected-areas/>
142. <https://uncg.org.ua/biodiversity-viewer/>
143. <http://static.government.ru/media/files/hm6B3l3GTWSz53aGil6KE5FqccSCzYT7.pdf>
144. <https://uwecworkgroup.info/uk/sleight-of-land-how-russian-authorities-in-occupied-crimea-are-using-legal-trickery-to-develop-protected-areas/>
145. <https://zapovedcrimea.ru/yaltinskiy>
146. <https://nakarte.me/#m=14/44.51065/34.13006&l=0>
147. <http://eco-dom.org/novostroyki/lastochkino/opisanie-mv2>
148. <http://eco-dom.org/novostroyki/lastochkino/opisanie-mv2>
149. <https://uwecworkgroup.info/uk/sleight-of-land-how-russian-authorities-in-occupied-crimea-are-using-legal-trickery-to-develop-protected-areas/>
150. Шаповал В.В. Біосферний заповідник «Асканія-Нова» імені Ф.Е. Фальц-Фейна: хроніка подій окупації. Традиції заповідної справи, сучасні проблеми збереження та повоєнного відновлення територій природно-заповідного фонду : збірка наукових праць за матеріалами всеукраїнського круглого столу, присвяченого 160-й річниці із дня народження Фрідріха Фальц-Фейна, вченого у галузях акліматизації, тваринництва, рослинництва, заповідної справи, природокористування (8 квітня 2023 р., Екологічна дослідницька станція «Глибокі Балики», с. Балико-Щучинка) / за ред. В. В. Шаповала. – Чернівці : Друк Арт, 2023. С. 207-230.
151. Поди (або степові блюдця) – це неглибокі западини округлої або овальної форми, поширені переважно на рівнинах степової та лісостепової зон.
152. GBIF.org (30 September 2023a) GBIF Occurrence Download [<https://doi.org/10.15468/dl.jmgrid>].
153. <https://xn---ttbgfagjn8f.xn--p1ai/novosti/pravitelstvo-utverdilo-postanovlenie-o-sozdanii-chernomorskogo-zapovednika/>
154. До російського клону також віднесли частину Миколаївської області, яка не перебуває під окупацією. Це не перший випадок, коли росія намагається використовувати статус охоронюваних територій як елемент політичної технології (детальніше у розділі «Вплив на ПЗФ: політика»).
155. https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1rRKs40IEbGRsV0Fhky25l5OkPJ_vUvQ&ll=48.90719391440479%2C34.77074150000001&z=6
156. [https://www.facebook.com/bsbr.eco/posts/pfbid02rV11tN52P6SqmAkr7W8sCZU1TKDCr4STd55fLBmmWCppU3bXJccmSXyZcqxvQf8Ll?__cft__\[0\]=AZWigz2P6SylfBLCNEKfISjWppCKjWtfwHNF2_LjNiGufrrLzrXy3XNjxVO85sF4rdzfo5wO7tZWWjYxW38efRiACEMsi1jUt uK_rmSoyKCIndO81JFXR---ibEQmFexbqFubUPEuqqg76LxNb9PbO59Gs2YHjEkKgSvXmckBTrlIRGmDuXAukrdkidj2iTOnsA_l-AZb-EmrZPPMyDNsJT77i0A0-h1NM0t1Vc_5k59Q&__tn_=%2C0%2CP-y-R](https://www.facebook.com/bsbr.eco/posts/pfbid02rV11tN52P6SqmAkr7W8sCZU1TKDCr4STd55fLBmmWCppU3bXJccmSXyZcqxvQf8Ll?__cft__[0]=AZWigz2P6SylfBLCNEKfISjWppCKjWtfwHNF2_LjNiGufrrLzrXy3XNjxVO85sF4rdzfo5wO7tZWWjYxW38efRiACEMsi1jUt uK_rmSoyKCIndO81JFXR---ibEQmFexbqFubUPEuqqg76LxNb9PbO59Gs2YHjEkKgSvXmckBTrlIRGmDuXAukrdkidj2iTOnsA_l-AZb-EmrZPPMyDNsJT77i0A0-h1NM0t1Vc_5k59Q&__tn_=%2C0%2CP-y-R)
157. https://government.ru/dep_news/55501/
158. Касьянов Є. О. Результати моніторингу пожеж у південному секторі Нижньодніпровських піщаних арен під час військових дій за період з 23.02.2022 по 17.09.2025 за даними ДЗЗ // Проблеми екології та енергозбереження. XVI Міжнародна науково-технічна конференція. – Україна, 2025. – С. 48–53.
159. <https://arcg.is/TXuTn>

160. Літопис природи НПП «Білобережжя Святослава» 2022-2024 років.
161. <https://rm.coe.int/16807469e7>
162. Куземко А. А., Полянська К.В., Дідух Я.П., Кравченко О.В., Курмаз С.В., Мойсієнко І.І., Пашкевич Н.А., Ходосовцев О.Є. Вплив воєнних дій на еталонні ділянки крейдяних борів у Національному природному парку «Святі Гори». Традиції заповідної справи, сучасні проблеми збереження та повоєнного відновлення територій природно-заповідного фонду : збірка наукових праць за матеріалами всеукраїнського круглого столу, присвяченого 160-й річниці із дня народження Фрідріха Фальц-Фейна, вченого у галузях акліматизації, тваринництва, рослинництва, заповідної справи, природокористування (8 квітня 2023 р., Екологічна дослідницька станція «Глибокі Балики», с. Балико-Щучинка) / за ред. В. В. Шаповала. – Чернівці : Друк Арт, 2023. с.115-119. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/tradycziyi-2023_compressed.pdf
163. https://www.researchgate.net/publication/395756625_National_Nature_Park_Kamianska_Sich_war_against_nature
164. https://www.researchgate.net/publication/395756625_National_Nature_Park_Kamianska_Sich_war_against_nature
165. Василюк О.В., Пархоменко В.В., Мойсієнко І.І., Шаповал В.В., Панченко С.М., Спрягайло О.В. «До питання відродження Великого Лугу – історичної території Запорізької Січі» Традиції заповідної справи, сучасні проблеми збереження та повоєнного відновлення територій природно-заповідного фонду : збірка наукових праць за матеріалами всеукраїнського круглого столу, присвяченого 160-й річниці із дня народження Фрідріха Фальц-Фейна, вченого у галузях акліматизації, тваринництва, рослинництва, заповідної справи, природокористування (8 квітня 2023 р., Екологічна дослідницька станція «Глибокі Балики», с. Балико-Щучинка) / за ред. В. В. Шаповала. – Чернівці : Друк Арт, 2023. – 256 с. (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». Вип. 32) https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/tradycziyi-2023_compressed.pdf
166. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
167. Ходосовцев О. Є., Мойсієнко І. І., Куземко А. А., Кравченко О. В., Полянська К. В., Дідух Я. П., Гарбар О. В., Баран С. І., Мельнь-Забрамна О. М., Ходосовцева Ю. А., Пелих О. Л., Скорик С. В. Національний природний парк «Кам'янська Січ»: війна проти природи / За ред. О. Є. Ходосовцева, І. І. Мойсієнка, А. А. Куземко та ін. – Львів : Видавництво «Компанія Манускрипт», 2025. – 184 с.
168. Природні флуктуаційні процеси – це нормальні, закономірні коливання стану екосистеми в часі, які відбуваються без прямого антропогенного втручання.
169. https://www.researchgate.net/publication/395756625_National_Nature_Park_Kamianska_Sich_war_against_nature
170. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
171. Куземко А.А., Полянська К.В., Ходосовцев О.Є., Дідух Я.П., Кравченко О.В., Мойсієнко І.І., Скорик С.В., Ходосовцева Ю.А. Оцінка впливу воєнних дій на петрофітні степи Національного природного парку «Кам'янська Січ». Традиції заповідної справи, сучасні проблеми збереження та повоєнного відновлення територій природно-заповідного фонду : збірка наукових праць за матеріалами всеукраїнського круглого столу, присвяченого 160-й річниці із дня народження Фрідріха Фальц-Фейна, вченого у галузях акліматизації, тваринництва, рослинництва, заповідної справи, природокористування (8 квітня 2023 р., Екологічна дослідницька станція «Глибокі Балики», с. Балико-Щучинка) / за ред. В. В. Шаповала. – Чернівці : Друк Арт, 2023. 120-129 https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/tradycziyi-2023_compressed.pdf
172. https://www.researchgate.net/publication/379053411_Vasiluk_O_REZULTATI_POPEREDNOGO_ANALIZU_VTRAT_PRIRODNO-ZAPOVIDNOGO_FONDU_VNASLIDOK_ROSIJSKOGO_VIJSKOVOGO_VTORGNENNA_DO_UKRAINI_CORNOBILSKIJ_NAUKOVIJ_HAB_No5_Veresen2023_S18-33
173. <https://kherson.rayon.in.ua/news/694561-yak-postrazhdali-lisi-khersonshchini-vnaslidok-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-rosii>

174. <https://skadovsk.rayon.in.ua/news/638058-na-okupovaniy-khersonshchini-kilka-masshtabnikh-pozhezh>
175. <https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/znyshhennya-kahovskogo-vodoshovyshha-naslidky-dlya-dovkillya-2025.pdf>
176. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
177. Дайджест ключових наслідків російської агресії для українського довкілля [https://мерр.gov.ua/?s=Дайджест+ключових+наслідків+російської+агресії+для+українського+довкілля].
178. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
179. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf
180. https://komekolog.rada.gov.ua/news/main_news/76052.html
181. <https://komekolog.rada.gov.ua/uploads/documents/37343.pdf>
182. https://komekolog.rada.gov.ua/documents/sluhannja/kom_sluhannia/77219.html
183. https://komekolog.rada.gov.ua/documents/sluhannja/kom_sluhannia/77219.html
184. <https://uncg.org.ua/zvernennia-do-prezydenta-ukrainy-pro-doliu-i-rol-ukrainskoi-dykoipryrody-pislia-zavershennia-vijny/>
185. Згідно зі статтею 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». <https://www.google.com/search?q=https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19%23Text>
186. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2952-20#n116>
187. <https://uwecworkgroup.info/uk/protected-areas-and-border-zones-in-ukraine-how-to-harmonize-them/>
188. <https://uwecworkgroup.info/uk/protected-areas-and-border-zones-in-ukraine-how-to-harmonize-them/>
189. Василюк О.В. Втрати територій ПЗФ внаслідок запровадження при кордонній смуги // Традиції заповідної справи, сучасні проблеми збереження та повоєнного відновлення територій природно-заповідного фонду : збірка наукових праць за матеріалами всеукраїнського круглого столу, присвяченого 160-й річниці із дня народження Фрідріха Фальц-Фейна, вченого у галузях акліматизації, тваринництва, рослинництва, заповідної справи, природокористування (8 квітня 2023 р., Екологічна дослідницька станція «Глибокі Балики», с. Балико-Шучинка) / за ред. В. В. Шаповала. – Чернівці : Друк Арт, 2023. С.21-24 https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/tradycziyi-2023_compressed.pdf
190. Закон України № 2132-IX: <https://www.google.com/search?q=https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2132-20%23Text>
191. <https://www.google.com/search?q=https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3227-20%23Text>
192. https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/isar_b5_web_mod_compressed.pdf

Василюк О.В., Темченко Є.А., Губарева В.Р.,
Пархоменко В.В., Коломицев Г.О.

Природно-заповідний
фонд України:
наслідки
повномасштабної
війни

Додатки

Чернівці, 2026

УДК: 502.7

Василюк О.В., Темченко Є.А., Губарева В.Р., Пархоменко В.В., Коломицев Г.О. **Природно-заповідний фонд України: наслідки повномасштабної війни** (під редакцією В.В. Колодежної). Додатки.– Київ; Чернівці : Друк Арт, 2026. – 82 с. (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». Вип. 46)

Публікація є додатком до видання «Природно-заповідний фонд України: наслідки повномасштабної війни» та містить реєстри територій природно-заповідного фонду, що постраждали внаслідок повномасштабної війни в Україні, а також внаслідок прийняття рішень самопроголошених державних органів окупаційної влади у Криму.

УДК: 502.7

На титульній сторінці обкладинки: зруйновані екосистеми Національного природного парку «Святі Гори», фото Ольги Богомаз.

Підготовлено за фінансової підтримки МБО «Екологія – Право – Людина» в рамках реалізації проєкту TEDJusticeROL.

Зміст

<i>Додаток 1. Території ПЗФ, що зазнали прямих негативних впливів внаслідок воєнної та оборонної діяльності під час повномасштабної війни 2022-2025.....</i>	<i>4</i>
<i>Додаток 2. Території ПЗФ, пошкоджені внаслідок забруднення річок Сейм і Десна.....</i>	<i>68</i>
<i>Додаток 3. Динаміка площ ПЗФ у Криму за час окупації та повномасштабної війни.....</i>	<i>69</i>
<i>Додаток 4. Природоохоронні об'єкти Криму, що зазнали впливу від військової активності.....</i>	<i>80</i>

Додаток 1. Території ПЗФ, що зазнали прямих негативних впливів внаслідок воєнної та оборонної діяльності під час повномасштабної війни 2022-2025

Темченко Є. А.

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкодження	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
	БЗ	Біосферний заповідник			
1	БЗ	Асканія-Нова імені Ф. Е. Фальц-Фейна [1] [2]	Херсонська	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
2	БЗ	Дунайський	Одеська	Пожежі, обстріли	<p>Територія заповідника знаходиться далеко від активної зони бойових дій, однак війна безпосередньо позначилась і на ньому. Після початку реалізації «Зернової угоди» через заповідник було відновлено спроби риття каналу. Ще у 2006 році ця ідея стала предметом гучного судового процесу, який виграла екологічна організація, тоді як Україна програла справу на міжнародному рівні. Попри це, нині канал почали рити знову, без будь-яких погоджень, у тому числі з румунською стороною, хоча сам заповідник має білатеральний статус. Румунія спочатку висловила різке невдоволення діями України, однак згодом офіційна позиція була змінена.</p> <p>З літа 2023 року ситуація ускладнилася ще й тим, що ракетні удари по українських портах, які межують із територією заповідника, створюють додаткові загрози для унікальних природних комплексів та охоронних режимів дельти Дунаю. Як наголошується у міжнародних оглядах, дельта Дунаю опинилася у ситуації, коли військові та економічні інтереси значною мірою переважають над екологічними пріоритетами [3] [4]</p>

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
3	БЗ	Чорнобильський радіаційно-екологічний	Київська	Пожежі, фортифікаційні споруди, деокупована	<p>Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник (ЧРЕБЗ) став однією з перших природоохоронних територій, які зазнали безпосереднього впливу широкомасштабної агресії росії. Саме його територією у лютому 2022 року відбулося вторгнення значного контингенту російських військ та техніки з боку Білорусі. Це означало не лише окупацію української частини, а й активне використання території однойменного заповідника у Білорусі, де проводилися військові навчання, здійснювалася дислокація та обслуговування техніки рф.</p> <p>Наслідки бойових дій для природних комплексів виявилися масштабними. За даними ЧРЕБЗ, під час окупації територія зазнала щонайменше 31 760 га пошкоджень від пожеж, спричинених як обстрілами, так і умисними підпалами. Вогонь призвів до руйнування ґрунтового-рослинного покриву, видалення гумінових речовин та формування гідрофобного шару, що зменшує інфільтрацію вологи. Також зафіксовано зсув кислотнолужної реакції у бік нейтральної через проникнення зольних сполук і насичення поглинального комплексу лужноземельними елементами. Близько 6 % території було пошкоджено механічно (траншеї, бліндажі тощо), однак ці порушення наразі не розглядаються як критична загроза для ландшафтів.</p> <p>Дослідження підтвердили значне зростання концентрацій хімічних елементів у ґрунтах зон горіння: калію – у 3,5 рази, магнію – у 1,3 рази, нікелю – у 3 рази, ванадію – у 4 рази порівняно з фоновими значеннями. Крім того, виявлено присутність свинцю та цинку (8–12 мг/кг), відсутніх у контрольних пробах.</p>

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
					<p>Це свідчить про кумулятивний ефект пожеж і воєнних дій у посиленні хімічного забруднення території. Водночас продовжують проявлятися довгострокові екологічні наслідки аварії на ЧАЕС. Радіонукліди (^{137}Cs, ^{90}Sr, ^{241}Am) і далі накопичуються у водоймах, особливо у донних відкладах.</p> <p>Хижачи верхнього трофічного рівня акумулюють їх у підвищених концентраціях, що зберігає ризики для здоров'я людини навіть через десятиліття після катастрофи.</p> <p>Таким чином, сучасні воєнні впливи накладаються на старі радіаційні проблеми, створюючи складну багатофакторну кризу для екосистеми.</p> <p>Додатково у 2023 році частина території заповідника була вилучена з природоохоронного фонду для облаштування прикордонної смуги. Це передбачає можливість будівництва фортифікаційних споруд, вирубок та інших втручань, несумісних із охоронним режимом. [5] [6] [7] [8]</p>
4	БЗ	Чорноморський [9] [10]	Херсонська	Фортифікаційні споруди, обстріли, пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
	ПЗ	Природний заповідник			
5	ПЗ	Древлянський	Житомирська	Пожежі	Древлянський природний заповідник не перебував на території окупації або активних бойових дій. Проте він зазнав значного впливу війни через лісові пожежі, що поширилися з сусідніх ділянок, де загоряння лісів стало наслідком військових дій. За період з 24 лютого в заповіднику було зафіксовано 22 пожежі, які охопили не лише ліси, а й торфовища, загальна площа згорілої території становила 2120 гектарів. [11] [12] [13]

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
6	ПЗ	Луганський [14]	Луганська	Пожежі, окупована	
7	ПЗ	«Михайлівська цілина» [15]	Сумська	Пожежі, обстріли	
8	ПЗ	Поліський	Житомирська	Пожежі, обстріли	в межах прикордонної смуги [16] [17] [18]
9	ПЗ	«Український степовий» [19]	Донецька	Пожежі, фортифікаційні споруди, обстріли, окупована	
10	ПЗ	Рівненський	Рівненська	Пожежі	в межах прикордонної смуги [20]
НПП Національний природний парк					
11	НПП	Азово-Сиваський [21] [22] [23]	Херсонська	Фортифікаційні споруди, окупована	
12	НПП	Гетьманський [24] [25]	Сумська	Пожежі, деокупована	
13	НПП	«Білобережжя Святослава»	Миколаївська	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
14	НПП	«Олешківські піски»	Херсонська	Пожежі, окупована, обстріли, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	<p>Вторгнення російських військ з території Криму супроводжувалося бойовими діями на землях національного природного парку «Олешківські піски», оскільки поблизу його меж розташовувалися військова частина та полігон. Внаслідок обстрілів та активних дій на суміжних територіях пошкоджень зазнали й природні комплекси парку. Адміністративні приміщення було захоплено та розграбовано у перші дні вторгнення, після чого парк опинився під окупацією. Більшість співробітників були змушені евакуюватися на підконтрольну Україні територію. [26]</p> <p>Додаткових руйнувань територія зазнала 6 червня 2023 року після підриву Каховської ГЕС, коли частина парку постраждала від затоплення. Значні пожежі, зафіксовані супутником «Sentinel-2» Європейського космічного агентства, зокрема 1 жовтня 2023 року, охопили хвойні ліси на південно-західних околицях Олешківських пісків між селами Буркути та Виноградове.</p>

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
					Тоді виявлено щонайменше сім осередків займання, а площа ураження вогнем сягнула близько 135 км ² . [27] Згідно з даними Global Forest Watch, парк за кілька місяців втратив приблизно половину свого захисного лісового бар'єру. Це призвело до суттєвого ослаблення екосистемної стійкості території. [28]
15	НПП	«Святі гори»	Донецька	Пожежі, деюкована	Національний природний парк «Святі Гори» став однією з найбільш постраждалих природоохоронних територій України унаслідок бойових дій. З перших днів повномасштабного вторгнення російські війська вели бої за Лиман, Сіверськодонецьк, Святогірськ, Ізюм, а також за села Богородичне та Білогорівку, що безпосередньо розташовані в межах парку. За даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, ушкоджено близько 80 % площі парку (35–40 тис. га). Масовані обстріли та масштабні пожежі призвели до катастрофічних змін природних комплексів, а вся територія нині замінована. Найцінніші екосистеми, зокрема насадження сосни крейдової (<i>Pinus sylvestris</i> var. <i>cretacea</i> Kalenich.), зазнали найбільшої шкоди. Цей вид є реліктовим та занесений до Червоної книги України; його ареал у світі обмежений басейном річки Дон і берегами Сіверського Дінця. Знищення великих площ крейдових борів на території НПП «Святі Гори» становить загрозу для збереження виду загалом. Попри значні втрати, адміністративна інфраструктура парку збереглася, хоча під час бойових дій загинули окремі співробітники. Нині установа поступово відновлює свою діяльність, однак масштаби завданої шкоди свідчать про довготривалі та, ймовірно, незворотні наслідки для унікальних природних комплексів регіону. [29] [30] (171ст)»

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
16	НПП	«Великий Луг»	Запорізька	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
17	НПП	«Голосіївський» [31] [32]	Київ	Пожежі	
18	НПП	«Гомільшанські ліси»	Харківська	Вибухи/Обстріли	<p>Національний природний парк «Гомільшанські ліси» не зазнав безпосередніх бойових дій чи окупації, проте його екосистеми зазнали опосередкованого впливу війни. У квітні 2022 року було підірвано міст через Сіверський Донець з метою зупинення просування російських військ у напрямку Харкова. До відновлення мосту (грудень 2022 року) увесь транспортний потік було спрямовано через територію парку. Для цього дорогу, що проходила його цінними ділянками, розширили, що спричинило значний антропогенний тиск, зокрема руйнування природних комплексів та порушення сезонів розмноження тварин. Існує загроза, що ця транспортна магістраль залишиться функціонувати й надалі, що може сприяти подальшій деградації екосистем. [33]</p> <p>Крім того, у зв'язку з воєнним станом, адміністрація парку заборонила будь-які наукові дослідження без офіційного погодження. [34]</p>
19	НПП	«Дворічанський»	Харківська	Пожежі, деокупована	<p>«Національний природний парк «Дворічанський» певний час перебував під окупацією, однак на початковому етапі не зазнав суттєвих ушкоджень, а більшість співробітників встигли безпечно залишити територію. Ситуація змінилася після контрнаступу Збройних Сил України у жовтні 2022 року, коли фронт стабілізувався по лінії річки Оскіл.</p>

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
					<p>Це призвело до постійних обстрілів російськими військами протилежного берега, в межах якого розташований парк.</p> <p>На супутникових знімках виявлено масштабні земляні роботи – траншеї, укріплення, бункери, численні воронки, що спричиняють деградацію рослинності, порушення кореневих систем, ерозійні процеси та руйнування середовищ існування. Переміщення важкої техніки призвело до механічного пошкодження ґрунтів і поширення токсичних речовин від боєприпасів, пального та військових відходів. Додаткову загрозу становить акустичне забруднення, яке може негативно впливати на високу концентрацію китоподібних у затоці.</p> <p>У серпні 2023 року пожежа знищила близько 1500 га, охопивши майже половину острова. Це призвело до масової загибелі дрібних наземних тварин, у тому числі видів Червоної книги України (зокрема степової гадюки), а також до деградації рідкісних рослинних угруповань. За оцінкою Міністерства екології та природних ресурсів України, заповідна територія зазнала критичних втрат.</p> <p>Додатково значного впливу завдав шторм «Беттіна» у листопаді 2023 року, який прорвав косу у трьох місцях і, ймовірно, спричинив перенесення військових забруднювачів у Джарилгацьку затоку [41] [42]</p>
20	НПП	«Залісся» [43] [44] [45]	Київська	Пожежі, деокупована	
21	НПП	«Кам'янська Січ» [46]	Херсонська	Пожежі, деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
22	НПП	«Меотида» [47] [48] [49]	Донецька	Пожежі, окупована	
23	НПП	«Нижньодніпровський» [50]	Херсонська	Пожежі, фортифікаційні споруди, деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
24	НПП	«Приазовський» [51] [52] [53]	Запорізька	Окупована	
25	НПП	«Прип'ять-Стохід»	Волинська		в межах прикордонної смуги
26	НПП	«Пуца Радзивіла»	Рівненська	Пожежі	в межах прикордонної смуги
27	НПП	«Тузлівські лимани»	Одеська	Вибухи/Обстріли	Забруднення узбережжя внаслідок теракту на Каховській ГЕС
28	НПП	«Чарівна гавань»	АРК	Фортифікаційні споруди, окупована	
29	НПП	«Яворівський»	Львівська		Вибухи/Обстріли
30	НПП	Нобельський	Рівненська	Пожежі	в межах прикордонної смуги
31	НПП	Шацький	Волинська		в межах прикордонної смуги
	РЛП	Регіональний ландшафтний парк			
32	РЛП	«Висунсько-Інгулецький»	Миколаївська	Пожежі	Територія знаходилась в окупації. Звільнено 06.11.2022. Під час звільнення на території парку відбувались масштабні бойові дії, через що територія значно постраждала. Важливо що на території парку знаходиться єдине місце де зростає суперендемик астрагал висунський. [54]
33	РЛП	«Кінбурнська коса» [55] [56]	Миколаївська	Пожежі, фортифікаційні споруди, обстріли, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
34	РЛП	«Міжрічинський»	Чернігівська	не попав у наш контур	в межах прикордонної смуги
35	РЛП	«Сеймський»	Сумська	Пожежі, деокупована	
36	РЛП	«Сокольники-Помірки»	Харківська	Деокупована	
37	РЛП	«Панай» [57]	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
38	РЛП	«Парк дикої природи «Ольхова балка»»	Харківська	Пожежі, деокупована	
39	РЛП	«Печенізьке поле»	Харківська	Пожежі, деокупована	
40	РЛП	«Приірпіння»	Київська	Пожежі	
41	РЛП	«Великобурлуцький степ» [58]	Харківська	Пожежі, деокупована	
42	РЛП	«Зуївський»	Донецька	Пожежі, окупована	
43	РЛП	«Ізюмська лука» [59]	Харківська	Пожежі, деокупована	
44	РЛП	«Червонооскільський» [60] [61] [62]	Харківська	Пожежі, деокупована, осушення внаслідок підриву греблі Оскільського водосховища	
45	РЛП	«Ніжинський»	Чернігівська	Пожежі	
46	РЛП	«Краматорський»	Донецька	Пожежі	
47	РЛП	«Балка Кобильна»	Дніпропетровська	Пожежі	
48	РЛП	«Фельдман-Екопарк» [63]	Харківська	Пожежі	
49	РЛП	«Ялівщина» [64]	Чернігівська	Пожежі	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
	ЗК	Заказник			
	БЗ	Ботанічний заказник			
50	БЗ	загальнодержавного значення «Арабатський»	АРК Крим	Фортифікаційні споруди, окупована	
51	БЗ	загальнодержавного значення «Банний яр»	Сумська	Деокупована	
52	БЗ	загальнодержавного значення «Вичівський»	Рівненська	Вибухи/Обстріли	
53	БЗ	загальнодержавного значення «Вовчанський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
54	БЗ	загальнодержавного значення «Втенський»	Волинська		в межах прикордонної смуги
55	БЗ	загальнодержавного значення «Джарилгацький»	Херсонська	Пожежі, окупована	
56	БЗ	загальнодержавного значення «Золотинський»	Рівненська		в межах прикордонної смуги
57	БЗ	загальнодержавного значення «Сафоново»	Луганська	Пожежі, окупована	
58	БЗ	загальнодержавного значення «Філофорне поле Зернова»	Поблизу Одеської області		забруднення моря внаслідок теракту на Каховській ГЕС та затоплення крейсера «москва»
59	БЗ	місцевого значення «Альошкіна балка» [65]	Харківська	Пожежі, деокупована, обстріли	
60	БЗ	місцевого значення «Артільницький»	Харківська	Пожежі, деокупована	
61	БЗ	місцевого значення «Аркадівський»	Харківська	Деокупована	
62	БЗ	місцевого значення «Артемівські садово-дендрологічні насадження»	Донецька	Пожежі, окупована	
63	БЗ	місцевого значення «Байрак»	Полтавська	Деокупована	
64	БЗ	місцевого значення «Байраки»	Полтавська	Пожежі	
65	БЗ	місцевого значення «Балка Бабакова»	Запорізька	Пожежі	
66	БЗ	місцевого значення «Балка Безімена»	Запорізька	Пожежі	
67	БЗ	місцевого значення «Балка Білоглинка» [66]	Запорізька	Пожежі	
68	БЗ	місцевого значення «Балка Виноградна»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
69	БЗ	місцевого значення «Балка Вовча»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
70	БЗ	місцевого значення «Балка Водяна»	Донецька	Пожежі, окупована	
71	БЗ	місцевого значення «Балка Гайчур»	Запорізька	Пожежі	
72	БЗ	місцевого значення «Балка Голубівка»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
73	БЗ	місцевого значення «Балка Голубовка (охоронна зона 30 м)»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
74	БЗ	місцевого значення «Балка Гончари»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
75	БЗ	місцевого значення «Балка Данилівська»	Запорізька	Пожежі	
76	БЗ	місцевого значення «Балка Долина»	Полтавська	Пожежі	
77	БЗ	місцевого значення «Балка Дорожнянська»	Запорізька	Пожежі, окупована	
78	БЗ	місцевого значення «Балка Зразкова»	Запорізька	Окупована	
79	БЗ	місцевого значення «Балка Кашченкова»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
80	БЗ	місцевого значення «Балка Конькова»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
81	БЗ	місцевого значення «Балка Мирнівська»	Запорізька	Пожежі, окупована	
82	БЗ	місцевого значення «Балка Орлинська»	Донецька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
83	БЗ	місцевого значення «Балка Північна»	Донецька	Пожежі, окупована	
84	БЗ	місцевого значення «Балка Пушинська»	Запорізька	Пожежі	
85	БЗ	місцевого значення «Балка Рівна»	Запорізька	Пожежі, окупована	
86	БЗ	місцевого значення «Балка Сухі Яли»	Запорізька	Окупована	
87	БЗ	місцевого значення «Балка Тисина»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
88	БЗ	місцевого значення «Балка Трушевська»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
89	БЗ	місцевого значення «Балка Тупік»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
90	Б3	місцевого значення «Балка Чернеча»	Донецька	Пожежі, окупована	
91	Б3	місцевого значення «Балка Чистопільська»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
92	Б3	місцевого значення «Балка Янчур»	Запорізька	Пожежі, окупована	
93	Б3	місцевого значення «Березовий гай»	Київ	Вибухи/Обстріли	
94	Б3	місцевого значення «Білоріченський»	Луганська	Пожежі, окупована	
95	Б3	місцевого значення «Борисоглібський бір»	Харківська	Пожежі, деокупована	
96	Б3	місцевого значення «Борівський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
97	Б3	місцевого значення «Борова»	Чернігівська	Пожежі	
98	Б3	місцевого значення «Боровицька дача»	Чернігівська	Деокупована	
99	Б3	місцевого значення «Брандушкін Яр»	Донецька	Пожежі	
100	Б3	місцевого значення «Бугаївський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
101	Б3	місцевого значення «Великий ліс»	Полтавська	Деокупована	
102	Б3	місцевого значення «Верхньосамарський»	Донецька	Пожежі	
103	Б3	місцевого значення «Ветьва»	Житомирська	Вибухи/Обстріли	
104	Б3	місцевого значення «Вешки»	Чернігівська	Деокупована	
105	Б3	місцевого значення «Відріг Чебрецовий»	Запорізька	Окупована	
106	Б3	місцевого значення «Водянські і Іванівські Кучугури»	Запорізька	Деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
107	Б3	місцевого значення «Володимирівська дача»	Чернігівська	Деокупована	
108	Б3	місцевого значення «Гадяцький бір»	Полтавська	Деокупована	
109	Б3	місцевого значення «Гектова балка» [67]	Донецька	Пожежі, окупована, обстріли	
110	Б3	місцевого значення «Гончарівський»	Луганська	Пожежі, окупована	
111	Б3	місцевого значення «Грабунський»	Рівненська	Пожежі	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
112	БЗ	місцевого значення «Грузька балка»	Донецька	Пожежі	
113	БЗ	місцевого значення «Грушева балка»	Запорізька	Пожежі, окупована	
114	БЗ	місцевого значення «Данилівський»	Харківська	Пожежі	
115	БЗ	місцевого значення «Дворубчине»	Харківська	Пожежі, окупована	
116	БЗ	місцевого значення «Ділянка «Ясне»	Запорізька	Пожежі, окупована	
117	БЗ	місцевого значення «Ділянка Різниківська»	Донецька	Пожежі	
118	БЗ	місцевого значення «Дубина»	Полтавська	Деокупована	
119	БЗ	місцевого значення «Єлізаветівка» [68]	Миколаївська	Пожежі, деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
120	БЗ	місцевого значення «Зайцеві сосни»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
121	БЗ	місцевого значення «Зелений гай»	Харківська	Деокупована	
122	БЗ	місцевого значення «Знаменівська балка»	Донецька	Пожежі, окупована	
123	БЗ	місцевого значення «Зозулинцеві Луки»	Полтавська	Вибухи/Обстріли	
124	БЗ	місцевого значення «Зорове»	Чернігівська	Деокупована	
125	БЗ	місцевого значення «Зорянський степ»	Донецька	Пожежі, окупована	
126	БЗ	місцевого значення «Івано-Кепіне» [69]	Миколаївська	Пожежі, деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
127	БЗ	місцевого значення «Інгулецький лиман»	Херсонська	Пожежі, деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
128	БЗ	місцевого значення «Казанок»	Донецька	Пожежі	
129	БЗ	місцевого значення «Караван»	Харківська	Пожежі, деокупована	
130	БЗ	місцевого значення «Кицівський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
131	БЗ	місцевого значення «Книшівська гора»	Полтавська	Деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
132	БЗ	місцевого значення «Ковила біля села Григорівка»	Донецька	Пожежі, окупована	
133	БЗ	місцевого значення «Ковилове»	Донецька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
134	БЗ	місцевого значення «Ковиловий»	Харківська	Пожежі, деокупована	
135	БЗ	місцевого значення «Ковиловий степ»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
136	БЗ	місцевого значення «Колодливе»	Чернігівська	Пожежі	
137	БЗ	місцевого значення «Колодязнянський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
138	БЗ	місцевого значення «Конвалієва діброва»	Донецька	Пожежі	
139	БЗ	місцевого значення «Коновалове»	Харківська	Деокупована	
140	БЗ	місцевого значення «Конопляне» [70]	Харківська	Пожежі, окупована	
141	БЗ	місцевого значення «Коробочкине»	Харківська	Пожежі, окупована	
142	БЗ	місцевого значення «Косий клин»	Чернігівська	Деокупована	
143	БЗ	місцевого значення «Кохане»	Донецька	Вибухи/Обстріли	
144	БЗ	місцевого значення «Красносілка»	Житомирська	Пожежі	
145	БЗ	місцевого значення «Крейдяна рослинність біля с.Кірове»	Донецька	Пожежі	
146	БЗ	місцевого значення «Крейдяне»	Донецька	Пожежі	
147	БЗ	місцевого значення «Крейдяний»	Харківська	Пожежі, окупована	
148	БЗ	місцевого значення «Кривуша»	Чернігівська	Деокупована	
149	БЗ	місцевого значення «Кримки» [71]	Миколаївська	Пожежі, деокуповано	
150	БЗ	місцевого значення «Кримок»	Чернігівська	Деокупована	
151	БЗ	місцевого значення «Кудіївський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
152	БЗ	місцевого значення «Куп'янський»	Харківська	Пожежі, окупована	
153	БЗ	місцевого значення «Кусіївська дача»	Чернігівська	Деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
154	БЗ	місцевого значення «Ледань»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
155	БЗ	місцевого значення «Личане»	Харківська	Пожежі	
156	БЗ	місцевого значення «Лісовичі»	Київська	Деокупована	
157	БЗ	місцевого значення «Лісосмуга з підліском глоду»	Запорізька	Окупована	
158	БЗ	місцевого значення «Лощина»	Миколаївська	Пожежі	
159	БЗ	заказник місцевого значення «Лунарівський»	Сумська	Деокупована	
160	БЗ	місцевого значення «Май-гора»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
161	БЗ	місцевого значення «Мальча»	Чернігівська	Деокупована	
162	БЗ	місцевого значення «Мар'янівський»	Миколаївська	Пожежі	
163	БЗ	місцевого значення «Миклашевщина»	Чернігівська	Деокупована	
164	БЗ	місцевого значення «Миколаївський»	Харківська	Деокупована	
165	БЗ	місцевого значення «Михайло-Ларинський»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
166	БЗ	місцевого значення «Міловський»	Харківська	Пожежі	
167	БЗ	місцевого значення «Мокроялинський»	Донецька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
168	БЗ	місцевого значення «Новомиколаївський»	Харківська	Деокупована	
169	БЗ	місцевого значення «Нурівський»	Харківська	Пожежі, деокуповано	
170	БЗ	місцевого значення «Оврамівсько-Івашківський»	Київська	Вибухи/Обстріли	
171	БЗ	місцевого значення «Озерний»	Харківська	Пожежі, окупована	
172	БЗ	місцевого значення «Озеро Борове»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
173	БЗ	місцевого значення «Олишівський»	Чернігівська	Пожежі	
174	БЗ	місцевого значення «Палімбія»	Донецька	Пожежі	
175	БЗ	місцевого значення «Панченкове»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
176	БЗ	місцевого значення «Підліснівський»	Сумська	Пожежі	
177	БЗ	місцевого значення «Плавський»	Рівненська	Пожежі	в межах прикордонної смуги
178	БЗ	місцевого значення «Поруб»	Чернігівська	Деокупована	
179	БЗ	місцевого значення «Пристайлівський»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
180	БЗ	місцевого значення «Пришиб»	Донецька	Пожежі	
181	БЗ	місцевого значення «Роздольненська цілинна балка»	Запорізька	Пожежі	
182	БЗ	місцевого значення «Рязанова балка»	Харківська	Пожежі	
183	БЗ	місцевого значення «Ряснянський»	Сумська	Пожежі, деокупована	
184	БЗ	місцевого значення «Савичів яр»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
185	БЗ	місцевого значення «Сербівський»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
186	БЗ	місцевого значення «Серебрянський»	Луганська	Пожежі, окупована	
187	БЗ	місцевого значення «Скобелівська балка»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
188	БЗ	місцевого значення «Слатінський»	Харківська	Пожежі	
189	БЗ	місцевого значення «Солов'тний гай» [72]	Запорізька	Вибухи/Обстріли, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
190	БЗ	місцевого значення «Софіївський»	Херсонська	Деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
191	БЗ	місцевого значення «Старомлинівський»	Донецька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
192	БЗ	місцевого значення «Степ біля села Платонівка»	Донецька	Пожежі	
193	БЗ	місцевого значення «Степногірський»	Запорізька	Пожежі	
194	БЗ	місцевого значення «Ступки-Голубовські-2»	Донецька	Пожежі, окупована	
195	БЗ	місцевого значення «Схил балки»	Запорізька	Пожежі, окупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
196	Б3	місцевого значення «Троїцька балка»	Запорізька	Фортифікаційні споруди, окупована	
197	Б3	місцевого значення «Тупичівська дача - II»	Чернігівська	Деокупована	
198	Б3	місцевого значення «Турціївська дача»	Чернігівська	Деокупована	
199	Б3	місцевого значення «Узруївська дача»	Чернігівська	Деокупована	
200	Б3	місцевого значення «Урочище Мала Токмачка»	Запорізька	Пожежі	
201	Б3	місцевого значення «Урочище Орлове»	Донецька	Пожежі, окупована	
202	Б3	місцевого значення «Урочище Преображенське»	Запорізька	Пожежі	
203	Б3	місцевого значення «Урочище Старобогданівське»	Запорізька	Пожежі, окупована	
204	Б3	місцевого значення «Хмелі»	Житомирська	Вибухи/Обстріли	
205	Б3	місцевого значення «Хрестова сага»	Херсонська	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
206	Б3	місцевого значення «Церківка»	Чернігівська	Деокупована	
207	Б3	місцевого значення «Цибівський»	Харківська	Деокупована	
208	Б3	місцевого значення «Циганка»	Житомирська	Вибухи/Обстріли	
209	Б3	місцевого значення «Цикалове»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
210	Б3	місцевого значення «Цілинна балка Вербова»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
211	Б3	місцевого значення «Цілинна балка з ділянкою лісу»	Запорізька	Пожежі, окупована	
212	Б3	місцевого значення «Цілинна балка»	Запорізька	Пожежі, окупована	
213	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка вздовж залізниці»	Запорізька	Окупована	
214	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка вздовж залізниці»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
215	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Пожежі, окупована	
216	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Пожежі, окупована	
217	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Пожежі	
218	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
219	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Окупована	
220	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Окупована	
221	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Пожежі, окупована	
222	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
223	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Окупована	
224	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Пожежі, окупована	
225	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Пожежі, окупована	
226	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Пожежі	
227	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Пожежі	
228	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Пожежі, окупована	
229	Б3	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
230	Б3	місцевого значення «Цілинні прирештові смуги»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
231	Б3	місцевого значення «Червоний»	Харківська	Пожежі, окупована	
232	Б3	місцевого значення «Чехів яр»	Сумська	Деокупована	
233	Б3	місцевого значення «Шаби»	Херсонська	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
234	Б3	місцевого значення «Широка балка»	Херсонська	Деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
235	БЗ	місцевого значення «Юрківська гора»	Запорізька	Пожежі	
236	БЗ	місцевого значення «Яковлівський» [73]	Миколаївська	Пожежі	
	ГЗ	Гідрологічний заказник			
237	ГЗ	загальнодержавного значення «Бакирівський»	Сумська	Пожежі, деокупована	
238	ГЗ	загальнодержавного значення «Болото Мох»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
239	ГЗ	загальнодержавного значення «Іллінський»	Київська	Пожежі, деокупована	
240	ГЗ	загальнодержавного значення «Климентівський»	Сумська	Пожежі, деокупована	
241	ГЗ	загальнодержавного значення «Озеро Соляне»	Херсонська	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
242	ГЗ	загальнодержавного значення «Сосинський»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
243	ГЗ	загальнодержавного значення «Хухрянський»	Сумська	Пожежі	
244	ГЗ	місцевого значення «Анісівський»	Чернігівська	Пожежі	
245	ГЗ	місцевого значення «Білаші»	Чернігівська	Деокупована	
246	ГЗ	місцевого значення «Білоуський»	Чернігівська	Пожежі, окупована	
247	ГЗ	місцевого значення «Бобрицький»	Сумська	Деокупована	
248	ГЗ	місцевого значення «Болото Колодливе»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
249	ГЗ	місцевого значення «Болото Моховате»	Полтавська	Вибухи/Обстріли	
250	ГЗ	місцевого значення «Болото Смялянницьке»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
251	ГЗ	місцевого значення «Борки»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
252	ГЗ	місцевого значення «Боровське»	Чернігівська	Деокупована	
253	ГЗ	місцевого значення «Борсук»	Чернігівська	Деокупована	
254	ГЗ	місцевого значення «Буда-Вороб'ївський»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
255	ГЗ	Гідрологічний заказник місцевого значення «Буханицьке»	Чернігівська	Деокупована	
256	ГЗ	місцевого значення «Ведильцівський»	Чернігівська	Пожежі	
257	ГЗ	місцевого значення «Велике»	Чернігівська	Деокупована	
258	ГЗ	місцевого значення «Великий дятел»	Чернігівська	Деокупована	
259	ГЗ	місцевого значення «Вербівський»	Чернігівська	Деокупована	
260	ГЗ	місцевого значення «Вехньосульський – 2»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
261	ГЗ	місцевого значення «Вітрівський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
262	ГЗ	місцевого значення «Галине болото»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
263	ГЗ	місцевого значення «Гало»	Чернігівська	Деокупована	
264	ГЗ	місцевого значення «Гало»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
265	ГЗ	місцевого значення «Гало»	Чернігівська	Деокупована	
266	ГЗ	місцевого значення «Галове»	Житомирська	Вибухи/Обстріли	
267	ГЗ	місцевого значення «Гаркавка»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
268	ГЗ	місцевого значення «Гатка-Земське»	Чернігівська	Пожежі	
269	ГЗ	місцевого значення «Гриницьке болото»	Волинська		в межах прикордонної смуги
270	ГЗ	місцевого значення «Гмир»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
271	ГЗ	місцевого значення «Гнилицький»	Харківська	Деокупована	
272	ГЗ	місцевого значення «Горілий мох»	Чернігівська	Деокупована	
273	ГЗ	місцевого значення «Городок»	Чернігівська	Деокупована	
274	ГЗ	місцевого значення «Графський» [74]	Харківська	Пожежі, деокупована	
275	ГЗ	місцевого значення «Грузне»	Сумська	Пожежі, деокупована	
276	ГЗ	місцевого значення «Гуліно-Прибинська дача»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
277	ГЗ	місцевого значення «Дернівський»	Сумська	Деокупована	
278	ГЗ	місцевого значення «Димерський»	Київська	Деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
279	ГЗ	місцевого значення «Дігтярі - Вирвин»	Чернігівська	Деокупована	
280	ГЗ	місцевого значення «Дорошівський»	Сумська	Деокупована	
281	ГЗ	місцевого значення «Дреснівський»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
282	ГЗ	місцевого значення «Жайворонок»	Чернігівська	Деокупована	
283	ГЗ	місцевого значення «Жовтнєве водосховище»	Миколаївська	Пожежі, деокупована	
284	ГЗ	місцевого значення «Займище»	Чернігівська	Деокупована	
285	ГЗ	місцевого значення «Залухівський»	Волинська		в межах прикордонної смуги
286	ГЗ	місцевого значення «Зяти»	Чернігівська	Деокупована	
287	ГЗ	місцевого значення «Іванівський»	Чернігівська	Пожежі	
288	ГЗ	місцевого значення «Калюжа»	Чернігівська	Деокупована	
289	ГЗ	місцевого значення «Карбунове»	Чернігівська	Деокупована	
290	ГЗ	місцевого значення «Кияницький»	Сумська	Пожежі, деокупована	
291	ГЗ	місцевого значення «Кремінські каптажі» [75]	Луганська	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
292	ГЗ	місцевого значення «Кримська дача»	Луганська	Пожежі, окупована	
293	ГЗ	місцевого значення «Криниця»	Чернігівська	Деокупована	
294	ГЗ	місцевого значення «Криничка»	Київська	Пожежі, деокупована	
295	ГЗ	місцевого значення «Крюківський»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
296	ГЗ	місцевого значення «Купели»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
297	ГЗ	місцевого значення «Лагине»	Чернігівська	Деокупована	
298	ГЗ	місцевого значення «Ладинський»	Чернігівська	Пожежі	
299	ГЗ	місцевого значення «Лизунівка»	Чернігівська	Деокупована	
300	ГЗ	місцевого значення «Лизунівський»	Чернігівська	Деокупована	
301	ГЗ	місцевого значення «Ліпське»	Чернігівська	Пожежі	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
302	ГЗ	місцевого значення «Лубянка»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
303	ГЗ	місцевого значення «Максимівський»	Сумська	Деокупована	
304	ГЗ	місцевого значення «Малобурлуцький»	Харківська	Пожежі, деокупована	
305	ГЗ	місцевого значення «Машевський»	Чернігівська	Деокупована	
306	ГЗ	місцевого значення «Мерчицький»	Харківська	Пожежі	
307	ГЗ	місцевого значення «Миропільський»	Сумська	Пожежі, фортифікаційні споруди, деокупована	
308	ГЗ	місцевого значення «Михальчино-Слобідський»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
309	ГЗ	місцевого значення «Мох»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
310	ГЗ	місцевого значення «Мохнатинське»	Чернігівська	Деокупована	
311	ГЗ	місцевого значення «Мохове»	Чернігівська	Деокупована	
312	ГЗ	місцевого значення «Мошки»	Чернігівська	Деокупована	
313	ГЗ	місцевого значення «Наливайківщина»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
314	ГЗ	місцевого значення «Общеські»	Чернігівська	Пожежі	
315	ГЗ	місцевого значення «Озера Симбаль, Святе та прилеглі болота»	Чернігівська	Деокупована	
316	ГЗ	місцевого значення «Озеро Любовель»	Волинська		в межах прикордонної смуги
317	ГЗ	місцевого значення «Олександрійський» [76]	Сумська	Окупована	
318	ГЗ	місцевого значення «Опанасове»	Чернігівська	Деокупована	
319	ГЗ	місцевого значення «Оріхівський»	Волинська		в межах прикордонної смуги
320	ГЗ	місцевого значення «Орликівський»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
321	ГЗ	місцевого значення «П'ятницьке»	Чернігівська	Деокупована	
322	ГЗ	місцевого значення «Панський став»	Сумська	Деокупована	
323	ГЗ	місцевого значення «Парня»	Чернігівська	Деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
324	ГЗ	місцевого значення «Пенькомочище»	Чернігівська	Деокупована	
325	ГЗ	місцевого значення «Перелісківський»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
326	ГЗ	місцевого значення «Петрове»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
327	ГЗ	місцевого значення «Підлиманський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
328	ГЗ	місцевого значення «Підлісне»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
329	ГЗ	місцевого значення «Піщанський»	Волинська		в межах прикордонної смуги
330	ГЗ	місцевого значення «Понурка»	Сумська	Деокупована	
331	ГЗ	місцевого значення «Прибинський»	Чернігівська	Деокупована	
332	ГЗ	місцевого значення «Провалля»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
333	ГЗ	місцевого значення «Пулемецький»	Волинська		в межах прикордонної смуги
334	ГЗ	місцевого значення «Растереби»	Чернігівська	Деокупована	
335	ГЗ	місцевого значення «Рванецьке»	Чернігівська	Деокупована	
336	ГЗ	місцевого значення «Ревна»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
337	ГЗ	місцевого значення «Ревнище»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
338	ГЗ	місцевого значення «Річка Смолянка»	Чернігівська	Пожежі	
339	ГЗ	місцевого значення «Рогозинське»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
340	ГЗ	місцевого значення «Рогозянський»	Харківська	Пожежі	
341	ГЗ	місцевого значення «Роменське»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
342	ГЗ	місцевого значення «Рудківський»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
343	ГЗ	місцевого значення «Рутське»	Чернігівська	Деокупована	
344	ГЗ	місцевого значення «Семенівський»	Чернігівська	Деокупована	
345	ГЗ	місцевого значення «Сінове»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
346	ГЗ	місцевого значення «Смирновський»	Сумська	Деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
347	ГЗ	місцевого значення «Снов»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
348	ГЗ	місцевого значення «Стариця - II»	Чернігівська	Деокупована	
349	ГЗ	місцевого значення «Стариця»	Чернігівська	Деокупована	
350	ГЗ	місцевого значення «Страхів»	Житомирська	Пожежі	
351	ГЗ	місцевого значення «Стропове»	Чернігівська	Деокупована	
352	ГЗ	місцевого значення «Струга»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
353	ГЗ	місцевого значення «Ступак»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
354	ГЗ	місцевого значення «Топкий лог»	Чернігівська	Деокупована	
355	ГЗ	місцевого значення «Торфовище»	Чернігівська	Деокупована	
356	ГЗ	місцевого значення «Турчанка»	Чернігівська	Деокупована	
357	ГЗ	місцевого значення «Урочище Броди»	Чернігівська	Деокупована	
358	ГЗ	місцевого значення «Урочище Дор»	Чернігівська	Деокупована	
359	ГЗ	місцевого значення «Фаївський»	Чернігівська	Деокупована	
360	ГЗ	місцевого значення «Халявинський»	Чернігівська	Пожежі	
361	ГЗ	місцевого значення «Чорна річка»	Чернігівська	Деокупована	
362	ГЗ	місцевого значення «Шагова»	Сумська	Деокупована	
363	ГЗ	місцевого значення «Широкий лог»	Чернігівська	Деокупована	
364	ГЗ	місцевого значення «Юр'ївський»	Сумська	Деокупована	
365	ГЗ	місцевого значення «Ямний»	Сумська	Пожежі, деокупована	
ЕЗ		Ентомологічний заказник			
366	ЕЗ	місцевого значення «Балка Більманка»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
367	ЕЗ	місцевого значення «Балка Калеріна»	Запорізька	Пожежі, окупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
368	ЕЗ	місцевого значення «Балка Коньякова»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
369	ЕЗ	місцевого значення «Балка Норова»	Запорізька	Пожежі	
370	ЕЗ	місцевого значення «Балка Орхівська»	Запорізька	Пожежі	
371	ЕЗ	місцевого значення «Балка Рідкодуб»	Луганська	Пожежі, окупована	
372	ЕЗ	місцевого значення «Балка Сидельникова»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
373	ЕЗ	місцевого значення «Балка Чуграєва»	Запорізька	Пожежі	
374	ЕЗ	місцевого значення «Берестовий»	Харківська	Деокупована	
375	ЕЗ	місцевого значення «Бойневе»	Харківська	Деокупована	
376	ЕЗ	місцевого значення «Боромлянський»	Сумська	Деокупована	
377	ЕЗ	місцевого значення «Василівський»	Харківська	Деокупована	
378	ЕЗ	місцевого значення «Великоярузький»	Харківська	Пожежі, деокупована	
379	ЕЗ	місцевого значення «Веселий»	Харківська	Деокупована	
380	ЕЗ	місцевого значення «Вовчий яр»	Харківська	Деокупована	
381	ЕЗ	місцевого значення «Гаврилівський»	Харківська	Деокупована	
382	ЕЗ	місцевого значення «Ділянка цілини»	Запорізька	Окупована	
383	ЕЗ	місцевого значення «Залісна балка»	Запорізька	Пожежі, окупована	
384	ЕЗ	місцевого значення «Запилювач»	Харківська	Пожежі, деокупована	
385	ЕЗ	місцевого значення «Кочетоцький»	Харківська	Пожежі, деокупована	
386	ЕЗ	місцевого значення «Кримський»	Луганська	Пожежі, окупована	
387	ЕЗ	місцевого значення «Криничанський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
388	ЕЗ	місцевого значення «Круглий»	Харківська	Пожежі, деокупована	
389	ЕЗ	місцевого значення «Кущувате»	Харківська	Деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
390	ЕЗ	місцевого значення «Лаптеве»	Харківська	Деокупована	
391	ЕЗ	місцевого значення «Малорогозянський»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
392	ЕЗ	місцевого значення «Мерешкувата дача»	Харківська	Деокупована	
393	ЕЗ	місцевого значення «Михайлівський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
394	ЕЗ	місцевого значення «Моспанівський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
395	ЕЗ	місцевого значення «Нижнє-Журавський»	Харківська	Деокупована	
396	ЕЗ	місцевого значення «Ново-Платонівський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
397	ЕЗ	місцевого значення «Новосілівський»	Донецька	Пожежі, окупована	
398	ЕЗ	місцевого значення «Осинник»	Харківська	Деокупована	
399	ЕЗ	місцевого значення «Осоківський»	Харківська	Окупована	
400	ЕЗ	місцевого значення «Піщаний»	Харківська	Окупована	
401	ЕЗ	місцевого значення «Покровський»	Дніпропетровська	Вибухи/Обстріли	
402	ЕЗ	місцевого значення «Полога балка»	Запорізька	Пожежі, окупована	
403	ЕЗ	місцевого значення «Попова дача»	Харківська	Деокупована	
404	ЕЗ	місцевого значення «Прогін»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
405	ЕЗ	місцевого значення «Рибчине»	Харківська	Деокупована	
406	ЕЗ	місцевого значення «Смородський»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
407	ЕЗ	місцевого значення «Старий сад»	Харківська	Деокупована	
408	ЕЗ	місцевого значення «Старомихайлівський»	Донецька	Пожежі, окупована	
409	ЕЗ	місцевого значення «Степовий»	Харківська	Деокупована	
410	ЕЗ	місцевого значення «Стінки»	Харківська	Деокупована	
411	ЕЗ	місцевого значення «Строївський»	Харківська	Окупована	
412	ЕЗ	місцевого значення «Студенок» [77]	Харківська	Пожежі, деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
413	ЕЗ	місцевого значення «Удянський»	Харківська	Деокупована	
414	ЕЗ	місцевого значення «Узлісся на острогах балки»	Запорізька	Пожежі, окупована	
415	ЕЗ	місцевого значення «Урочище Олень»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
416	ЕЗ	місцевого значення «Урочище Сонцевиків»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
417	ЕЗ	місцевого значення «Цілинна балка з кам'янистими оголеннями»	Запорізька	Окупована	
418	ЕЗ	місцевого значення «Цілинна балка Троїцька, ділянка № 1»	Запорізька	Пожежі, окупована	
419	ЕЗ	місцевого значення «Цілинна балка Троїцька, ділянка № 2»	Запорізька	Пожежі, окупована	
420	ЕЗ	місцевого значення «Цілинна балка»	Запорізька	Окупована	
421	ЕЗ	місцевого значення «Цілинна балка»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
422	ЕЗ	місцевого значення «Цілинна ділянка в гирлі р. Арабка»	Запорізька	Окупована	
423	ЕЗ	місцевого значення «Цілинна ділянка в поймі р. Молочна»	Запорізька	Окупована	
424	ЕЗ	місцевого значення «Цілинна ділянка вздовж балки»	Запорізька	Пожежі, окупована	
425	ЕЗ	місцевого значення «Цілинна ділянка вздовж зрошувального каналу»	Запорізька	Фортифікаційні споруди, окупована	
426	ЕЗ	місцевого значення «Цілинна ділянка по балці»	Запорізька	Пожежі, окупована	
427	ЕЗ	місцевого значення «Цілинна ділянка № 2»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
428	ЕЗ	місцевого значення «Цілинна ділянка № 3»	Запорізька	Пожежі	
429	ЕЗ	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Пожежі	
430	ЕЗ	місцевого значення «Цілинна кам'яна ділянка»	Запорізька	Окупована	
431	ЕЗ	місцевого значення «Чабанне»	Харківська	Пожежі, деокупована	
432	ЕЗ	місцевого значення «Червоноярівський»	Луганська	Окупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
433	ЕЗ	місцевого значення «Черноглазівський»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
434	ЕЗ	місцевого значення «Шейчина балка»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
33		Загальногеологічний заказник			
435	33	загальнодержавного значення «Дніпровські пороги» [78]	Запорізька	Пожежі, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
436	33	місцевого значення «Протополівський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
33		Загальнозоологічний заказник			
437	33	загальнодержавного значення «Бурл уцький»	Харківська	Пожежі, деокупована	
438	33	загальнодержавного значення «Катеринівський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
439	33	загальнодержавного значення «Кутне»	Житомирська	Вибухи/Обстріли	
440	33	загальнодержавного значення «Острів Зміїний»	Одеська	Деокупована	
441	33	загальнодержавного значення «Чорнобильський спеціальний»	Київська	Пожежі, деокупована	
442	33	місцевого значення «Бакайський жолоб»	Херсонська	Обстріли, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
443	33	місцевого значення «Бобровий»	Сумська	Пожежі, деокупована	
444	33	місцевого значення «Борутинський»	Житомирська	Пожежі	
445	33	місцевого значення «Вирівський»	Сумська	Пожежі, деокупована	
446	33	місцевого значення «Герпетологічний заказник»	Запорізька	Пожежі, окупована	
447	33	місцевого значення «Джерельне»	Харківська	Деокупована	
448	33	місцевого значення «Жеребець» [79]	Луганська	Пожежі, окупована	
449	33	місцевого значення «Заболоття»	Житомирська	Вибухи/Обстріли	
450	33	місцевого значення «Золотарівський»	Сумська	Пожежі, окупована	
451	33	місцевого значення «Кондрашевський»	Луганська	Пожежі, окупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
452	33	місцевого значення «Корсунський»	Херсонська	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
453	33	місцевого значення «Куданівське болото»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
454	33	місцевого значення «Лиман»	Харківська	Пожежі, деокупована	
455	33	місцевого значення «Липине»	Волинська		в межах прикордонної смуги
456	33	місцевого значення «Лозівський»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
457	33	місцевого значення «Мілуватський лиман»	Луганська	Пожежі, окупована	
458	33	місцевого значення «Мостківський»	Луганська	Пожежі, окупована	
459	33	місцевого значення «Мутвицький»	Рівненська		в межах прикордонної смуги
460		місцевого значення «Острів»	Луганська	Окупована	
461	33	місцевого значення «Перевальський»	Луганська	Пожежі, окупована	
462	33	місцевого значення «Сватівський»	Луганська	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
463	33	місцевого значення «Соловійове»	Житомирська	Вибухи/Обстріли	
464	33	місцевого значення «Терни»	Луганська	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
ІХ		Іхтіологічний заказник			
465	ІХ	місцевого значення «Донецький»	Луганська	Окупована	
466	ІХ	місцевого значення «Лісконоги»	Чернігівська	Деокупована	
467	ІХ	місцевого значення «Прип'ятський»	Рівненська		в межах прикордонної смуги
ЛЗ		Ландшафтний заказник			
468	ЛЗ	загальнодержавного значення «Богданівський»	Дніпропетровська	Пожежі	
469	ЛЗ	загальнодержавного значення «Заплава р. Берда» [80]	Запорізька	Окупована	
470	ЛЗ	загальнодержавного значення «Калитянська дача»	Київська	Пожежі, деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
471	ЛЗ	загальнодержавного значення «Кам'янський прибережно-річковий»	Дніпропетровська	Пожежі	
472	ЛЗ	загальнодержавного значення «Крутосхили Каховського водосховища»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
473	ЛЗ	загальнодержавного значення «Мурав'ївський» [81]	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
474	ЛЗ	загальнодержавного значення «Олександрівський»	Херсонська	Пожежі, деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
475	ЛЗ	загальнодержавного значення «Середньосеймський»	Сумська	Пожежі, деокупована	
476	ЛЗ	загальнодержавного значення «Станіславський»	Херсонська	Пожежі, деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
477	ЛЗ	загальнодержавного значення «Старобердянський»	Запорізька	Окупована	
478	ЛЗ	загальнодержавного значення «Урочище Саги»	Херсонська	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
479	ЛЗ	загальнодержавного значення «Шалигинський»	Сумська	Пожежі, фортифікаційні споруди, деокупована	
480	ЛЗ	місцевого значення «Антонівський»	Дніпропетровська	Пожежі	
481	ЛЗ	місцевого значення «Балка Великі Сірогози»	Херсонська	Фортифікаційні споруди, окупована	
482	ЛЗ	місцевого значення «Балка Власівська»	Запорізька	Пожежі, окупована	
483	ЛЗ	місцевого значення «Балка Горіхова»	Дніпропетровська	Пожежі, окупована	
484	ЛЗ	місцевого значення «Балка Драна»	Запорізька	Пожежі	
485	ЛЗ	місцевого значення «Балка Жовтокручанська»	Запорізька	Пожежі	
486	ЛЗ	місцевого значення «Балка Кущовська»	Запорізька	Пожежі	
487	ЛЗ	місцевого значення «Балка Мар'янівська»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
488	ЛЗ	місцевого значення «Балка Найвер»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
489	ЛЗ	місцевого значення «Балка Нестерянська»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
490	ЛЗ	місцевого значення «Балка Новоіванівська»	Запорізька	Пожежі	
491	ЛЗ	місцевого значення «Балка Новотроїцька»	Запорізька	Пожежі	
492	ЛЗ	місцевого значення «Балка Отріщанська»	Запорізька	Пожежі	
493	ЛЗ	місцевого значення «Балка Панютинська»	Запорізька	Пожежі	
494	ЛЗ	місцевого значення «Балка Різана»	Запорізька	Пожежі	
495	ЛЗ	місцевого значення «Балка Скелька»	Дніпропетровська	Пожежі	
496	ЛЗ	місцевого значення «Балка Терсянська»	Запорізька	Пожежі	
497	ЛЗ	місцевого значення «Балка Товарна»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
498	ЛЗ	місцевого значення «Балка Успенівська»	Запорізька	Пожежі, окупована	
499	ЛЗ	місцевого значення «Балка Широка»	Запорізька	Пожежі	
500	ЛЗ	місцевого значення «Баранцевий Яр»	Донецька	Пожежі	
501	ЛЗ	місцевого значення «Бензюкове»	Житомирська	Вибухи/Обстріли	
502	ЛЗ	місцевого значення «Березово-Вишневський»	Дніпропетровська	Пожежі	
503	ЛЗ	місцевого значення «Битицький»	Сумська	Пожежі, деокупована	
504	ЛЗ	місцевого значення «Біла Криниця»	Миколаївська	Пожежі, деокупована	
505	ЛЗ	місцевого значення «Біликів»	Сумська	Деокупована	
506	ЛЗ	місцевого значення «Більманська лісова дача»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
507	ЛЗ	місцевого значення «Боброве Озеро»	Херсонська	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
508	ЛЗ	місцевого значення «Бондаревські джерела»	Миколаївська	Пожежі	
509	ЛЗ	місцевого значення «Борсуча балка»	Луганська	Пожежі, окупована	
510	ЛЗ	місцевого значення «Броварський ліс»	Київська	Вибухи/Обстріли	
511	ЛЗ	місцевого значення «Бурковиця»	Київська	Вибухи/Обстріли	
512	ЛЗ	місцевого значення «Великописарівські кургани»	Сумська	Пожежі, деокупована	
513	ЛЗ	місцевого значення «Вигін Чабанка»	Запорізька	Пожежі	
514	ЛЗ	місцевого значення «Видівський»	Сумська	Пожежі, деокупована	
515	ЛЗ	місцевого значення «Висунський»	Миколаївська	Пожежі	
516	ЛЗ	місцевого значення «Візерка»	Дніпропетровська	Пожежі	
517	ЛЗ	місцевого значення «Вільшанський»	Сумська	Пожежі, деокупована	
518	ЛЗ	місцевого значення «Водянські кучугури»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
519	ЛЗ	місцевого значення «Ворожбянський»	Сумська	Пожежі	
520	ЛЗ	місцевого значення «Воронівський»	Дніпропетровська	Пожежі, окупована (частково)	
521	ЛЗ	місцевого значення «Воронцова Поляна»	Донецька	Вибухи/Обстріли	
522	ЛЗ	місцевого значення «Врубівський»	Луганська	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
523	ЛЗ	місцевого значення «Гайдамацьке болото»	Київська	Деокупована	
524	ЛЗ	місцевого значення «Галина гірка»	Донецька	Пожежі окупована	
525	ЛЗ	місцевого значення «Гамарня»	Житомирська	Пожежі	
526	ЛЗ	місцевого значення «Глушець»	Житомирська	Вибухи/Обстріли	
527	ЛЗ	місцевого значення «Голодище»	Сумська	Деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
528	ЛЗ	місцевого значення «Гомільшанська лісова дача»	Харківська	Пожежі	
529	ЛЗ	місцевого значення «Горицький»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
530	ЛЗ	місцевого значення «Грушівка»	Дніпропетровська	Пожежі	
531	ЛЗ	місцевого значення «Грунтозахисне лісонасадження»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
532	ЛЗ	місцевого значення «Демінка»	Чернігівська	Пожежі	
533	ЛЗ	місцевого значення «Довжик»	Сумська	Пожежі, деокупована	
534	ЛЗ	місцевого значення «Долина річки Бик»	Дніпропетровська	Пожежі	
535	ЛЗ	місцевого значення «Древлянський»	Житомирська	Пожежі	
536	ЛЗ	місцевого значення «Заплава р. Чингул»	Запорізька	Пожежі, окупована	
537	ЛЗ	місцевого значення «Захисне лісове насадження на хвилястій місцевості»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
538	ЛЗ	місцевого значення «Здрівля»	Житомирська	Вибухи/Обстріли	
539	ЛЗ	місцевого значення «Зміїна гора»	Донецька	Пожежі	
540	ЛЗ	місцевого значення «Золотий байрак»	Донецька	Пожежі	
541	ЛЗ	місцевого значення «Золотинка»	Чернігівська	Пожежі	
542	ЛЗ	місцевого значення «Іванівський бір» [82]	Запорізька	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
543	ЛЗ	місцевого значення «Інгулець»	Херсонська	Пожежі, деокупована	
544	ЛЗ	місцевого значення «Каїрська балка»	Херсонська	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
545	ЛЗ	місцевого значення «Калинівський»	Донецька	Пожежі, окупована	
546	ЛЗ	місцевого значення «Калинка»	Житомирська	Вибухи/Обстріли	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
547	ЛЗ	місцевого значення «Кальчицький ліс»	Донецька	Пожежі, окупована	
548	ЛЗ	місцевого значення «Кальчицький-2»	Донецька	Пожежі, окупована	
549	ЛЗ	місцевого значення «Кам'янська лісова дача»	Запорізька	Окупована	
550	ЛЗ	місцевого значення «Кам'янський лісовий масив»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
551	ЛЗ	місцевого значення «Караковський»	Донецька	Пожежі, окупована	
552	ЛЗ	місцевого значення «Каталинський»	Миколаївська	Пожежі	
553	ЛЗ	місцевого значення «Княжицький»	Сумська	Деокупована	
554	ЛЗ	місцевого значення «Ковчинський»	Чернігівська	Пожежі	
555	ЛЗ	місцевого значення «Коло Глея»	Одеська		Забруднення узбережжя внаслідок теракту на Каховській ГЕС
556	ЛЗ	місцевого значення «Коровель»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
557	ЛЗ	місцевого значення «Кочетоцька лісова дача»	Харківська	Деокупована	
558	ЛЗ	місцевого значення «Крайне»	Донецька	Пожежі	
559	ЛЗ	місцевого значення «Красногорівський»	Донецька	Пожежі, окупована	
560	ЛЗ	місцевого значення «Краснопільський»	Сумська	Деокупована	
561	ЛЗ	місцевого значення «Крейдянська лісова дача» [83]	Харківська	Пожежі, деокупована	
562		місцевого значення «Криворізьке»	Донецька	Пожежі	
563	ЛЗ	місцевого значення «Круча»	Житомирська	Пожежі	
564	ЛЗ	місцевого значення «Кучерявий»	Запорізька	Пожежі	
565	ЛЗ	місцевого значення «Лагодівський»	Миколаївська	Пожежі	
566	ЛЗ	місцевого значення «Ларинський»	Донецька	Окупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
567	ЛЗ	місцевого значення «Лисиця»	Сумська	Деокупована	
568	ЛЗ	місцевого значення «Лісовий масив на Лисій горі»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
569	ЛЗ	місцевого значення «Лумлянський»	Житомирська	Вибухи/Обстріли	
570	ЛЗ	місцевого значення «Малинівський»	Харківська	Пожежі	
571	ЛЗ	місцевого значення «Маячка»	Донецька	Пожежі	
572	ЛЗ	місцевого значення «Микитівський»	Сумська	Деокупована	
573	ЛЗ	місцевого значення «Миус»	Луганська	Пожежі, окупована	
574	ЛЗ	місцевого значення «Могрицький»	Сумська	Пожежі, деокупована	
575	ЛЗ	місцевого значення «Молчанський»	Сумська	Пожежі, деокупована	
576	ЛЗ	місцевого значення «Моностирський ліс»	Сумська	Пожежі, деокупована	
577	ЛЗ	місцевого значення «Мурахівський»	Миколаївська	Пожежі	
578	ЛЗ	місцевого значення «Нескучненський ліс»	Донецька	Пожежі, окупована	
579	ЛЗ	місцевого значення «Нижній суходіл»	Луганська	Пожежі, окупована	
580	ЛЗ	місцевого значення «Нова Дамба»	Запорізька	Окупована	
581	ЛЗ	місцевого значення «Новодмитрівський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
582	ЛЗ	місцевого значення «Новодонівський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
583	ЛЗ	місцевого значення «Новозванівський»	Луганська	Пожежі, окупована	
584	ЛЗ	місцевого значення «Новопетрівські плавні»	Миколаївська	Пожежі	
585	ЛЗ	місцевого значення «Новотроїцький»	Донецька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
586	ЛЗ	місцевого значення «Образ»	Сумська	Деокупована	
587	ЛЗ	місцевого значення «Олексина»	Донецька	Пожежі	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
588	ЛЗ	місцевого значення «Очеретине»	Донецька	Вибухи/Обстріли	
589	ЛЗ	місцевого значення «Петрово-Солониський»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
590	ЛЗ	місцевого значення «Печенізька лісова дача»	Харківська	Пожежі, деокупована	
591	ЛЗ	місцевого значення «Печенізький»	Харківська	Пожежі, деокупована	
592	ЛЗ	місцевого значення «Півострів Піщаний»	Миколаївська	Пожежі	
593	ЛЗ	місцевого значення «Піщаний»	Харківська	Пожежі, деокупована	
594	ЛЗ	місцевого значення «Плахтянський»	Київська	Деокупована	
595	ЛЗ	місцевого значення «Приторський»	Донецька	Пожежі, окупована	
596	ЛЗ	місцевого значення «Прудищанський»	Сумська	Пожежі, деокупована	
597	ЛЗ	місцевого значення «Річка Гайчур»	Дніпропетровська	Пожежі	
598	ЛЗ	місцевого значення «Річка Янчур»	Дніпропетровська	Пожежі	
599	ЛЗ	місцевого значення «Рогізне»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
600	ЛЗ	місцевого значення «Роздольська балка»	Запорізька	Окупована	
601	ЛЗ	місцевого значення «Савинська лісова дача» [84]	Харківська	Пожежі, деокупована	
602	ЛЗ	місцевого значення «Седнівський»	Чернігівська	Деокупована	
603	ЛЗ	місцевого значення «Синичинський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
604	ЛЗ	місцевого значення «Сіверськодонецький»	Харківська	Пожежі, деокупована	
605	ЛЗ	місцевого значення «Слиньківщина»	Полтавська	Пожежі	
606	ЛЗ	місцевого значення «Слобідська дача»	Чернігівська	Деокупована	
607	ЛЗ	місцевого значення «Соболівський ліс»	Донецька	Пожежі	
608	ЛЗ	місцевого значення «Соколята»	Харківська	Пожежі, деокупована	
609	ЛЗ	місцевого значення «Солоне»	Донецька	Пожежі, окупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
610	ЛЗ	місцевого значення «Сосна»	Чернігівська	Деокупована	
611	ЛЗ	місцевого значення «Ставок із степовими ділянками»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
612	ЛЗ	місцевого значення «Староварварівський ліс»	Донецька	Пожежі	
613	ЛЗ	місцевого значення «Староварварівські соснові насадження»	Донецька	Пожежі	
614	ЛЗ	місцевого значення «Старокасьянівський»	Дніпропетровська	Пожежі	
615	ЛЗ	місцевого значення «Сторожівці»	Київська	Пожежі, деокупована	
616	ЛЗ	місцевого значення «Сухарева балка»	Дніпропетровська	Пожежі	
617	ЛЗ	місцевого значення «Сухий Бичок»	Дніпропетровська	Пожежі	
618	ЛЗ	місцевого значення «Тарасівський»	Донецька	Пожежі, окупована	
619	ЛЗ	місцевого значення «Тиха заводь»	Запорізька	Окупована	
620	ЛЗ	місцевого значення «Урочище Донське ковилове»	Донецька	Окупована	
621	ЛЗ	місцевого значення «Урочище Жовта круча»	Запорізька	Пожежі	
622	ЛЗ	місцевого значення «Урочище Зоря»	Донецька	Пожежі, окупована	
623	ЛЗ	місцевого значення «Урочище Май гора»	Запорізька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
624	ЛЗ	місцевого значення «Хвойно-листяний ліс з степовою ділянкою і струмком»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
625	ЛЗ	місцевого значення «Христофорівські плавні»	Миколаївська	Пожежі	
626		місцевого значення «Хуторянська гора»	Донецька	Пожежі, окупована	
627	ЛЗ	місцевого значення «Цілинна балка»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
628	ЛЗ	місцевого значення «Цілинна ділянка з ставками»	Запорізька	Пожежі, окупована	
629	ЛЗ	місцевого значення «Цілинна ділянка з ставком»	Запорізька	Окупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
630	ЛЗ	місцевого значення «Цілинна лощина з ярами»	Запорізька	Пожежі	
631	ЛЗ	місцевого значення «Черемошне»	Чернігівська	Деокупована	
632	ЛЗ	місцевого значення «Шарів кут»	Луганська	Окупована	
633	ЛЗ	місцевого значення «Шевців»	Сумська	Пожежі, деокупована	
634	ЛЗ	місцевого значення «Шестовицький»	Чернігівська	Пожежі	
635	ЛЗ	місцевого значення «Щуча заводь»	Донецька	Пожежі, окупована	
636	ЛЗ	місцевого значення «Юрківський лиман»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
637	ЛЗ	місцевого значення «Яковлівські соснові насадження»	Донецька	Пожежі	
638	ЛЗ	місцевого значення «Ямпільський»	Донецька	Пожежі, окупована	
639	ЛЗ	місцевого значення «Яхнівський»	Київська	Вибухи/Обстріли	
	ЛЗ	Лісовий заказник			
640	ЛЗ	загальнодержавного значення «Бакайський»	Херсонська	Окупована	Перебував в зоні затоплення від підриву Каховської ГЕС
641	ЛЗ	загальнодержавного значення «Березові колки»	Херсонська	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
642	ЛЗ	загальнодержавного значення «Велико-анодольський» [85]	Донецька	Пожежі, фортифікаційні соруди, окупована	
643	ЛЗ	загальнодержавного значення «Дібрівський» [86]	Дніпропетровська	Пожежі	
644	ЛЗ	загальнодержавного значення «Жуків хутір»	Київська	Пожежі, деокупована	
645	ЛЗ	місцевого значення «Азовська дача»	Донецька	Окупована	
646	ЛЗ	місцевого значення «Андріївський ліс»	Дніпропетровська	Вибухи/Обстріли	
647	ЛЗ	місцевого значення «Балабанівка» [87] [88]	Миколаївська	Пожежі	
648	ЛЗ	місцевого значення «Бігацький ліс»	Чернігівська	Деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
649	ЛЗ	місцевого значення «Білогорівський»	Луганська	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
650	ЛЗ	місцевого значення «Білоозерський»	Волинська		в межах прикордонної смуги
651	ЛЗ	місцевого значення «Великий Ліс»	Харківська	Пожежі, деокупована	
652	ЛЗ	місцевого значення «Веселогірський»	Луганська	Окупована	
653	ЛЗ	місцевого значення «Володимирівська дача»	Миколаївська	Пожежі	
654	ЛЗ	місцевого значення «Володимирівський»	Чернігівська	Деокупована	
655	ЛЗ	місцевого значення «Ворзельський»	Київська	Пожежі, деокупована	
656	ЛЗ	місцевого значення «Гореницький»	Київська	Деокупована	
657	ЛЗ	місцевого значення «Горіхівська діброва»	Луганська	Пожежі, окупована	
658	ЛЗ	місцевого значення «Грем'яцький»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
659	ЛЗ	місцевого значення «Григоровський бір»	Харківська	Пожежі	
660	ЛЗ	місцевого значення «Добра Криниця»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
661	ЛЗ	місцевого значення «Дольський»	Волинська		в межах прикордонної смуги
662	ЛЗ	місцевого значення «Доманівський»	Волинська		в межах прикордонної смуги
663	ЛЗ	місцевого значення «Заплава-1»	Донецька	Пожежі, деокупована	
664	ЛЗ	місцевого значення «Золотарівський»	Луганська	Пожежі, окупована	
665	ЛЗ	місцевого значення «Калино-Дубицька дача»	Чернігівська	Деокупована	
666	ЛЗ	місцевого значення «Конторщина»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
667	ЛЗ	місцевого значення «Костобобрівський»	Чернігівська	Деокупована	
668	ЛЗ	місцевого значення «Кулаківський»	Харківська	Деокупована	
669	ЛЗ	місцевого значення «Лозовеньківський»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
670	ЛЗ	місцевого значення «Луганський»	Луганська	Окупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
671	ЛЗ	місцевого значення «Мішково-Погорілове»	Миколаївська	Пожежі	
672	ЛЗ	місцевого значення «Мохначанський»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
673	ЛЗ	місцевого значення «Новопавлівський ліс»	Дніпропетровська	Пожежі	
674	ЛЗ	місцевого значення «Олишівська дача»	Чернігівська	Пожежі	
675	ЛЗ	місцевого значення «Орликівський»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
676	ЛЗ	місцевого значення «Острів»	Сумська	Пожежі, деокупована	
677	ЛЗ	місцевого значення «Острів»	Житомирська	Пожежі	
678	ЛЗ	місцевого значення «Прибори»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
679	ЛЗ	місцевого значення «Пухівський»	Київська	Пожежі, деокупована	
680	ЛЗ	місцевого значення «Рим-Погорільська дача»	Чернігівська	Деокупована	
681	ЛЗ	місцевого значення «Розумовська дача»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
682	ЛЗ	місцевого значення «Середньодонецький»	Харківська	Пожежі	
683	ЛЗ	місцевого значення «Скрипаївський»	Харківська	Пожежі	
684	ЛЗ	місцевого значення «Словечанський кряж»	Житомирська	Пожежі	
685	ЛЗ	місцевого значення «Старосалтівський»	Харківська	Пожежі, деокупована	
686	ЛЗ	місцевого значення «Угловська дача»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
687	ЛЗ	місцевого значення «Узруївський»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
688	ЛЗ	місцевого значення «Урочище Плоське»	Донецька	Окупована	
689	ЛЗ	місцевого значення «Урочище Розсоховате»	Донецька	Пожежі, окупована	
690	ЛЗ	місцевого значення «Урочище Софіївське»	Донецька	Окупована	
691	ЛЗ	місцевого значення «Устимівщина»	Чернігівська	Пожежі	
692	ЛЗ	місцевого значення «Хутір»	Чернігівська	Деокупована	
693	ЛЗ	місцевого значення «Ялівщина»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
	ОЗ	Орнітологічний заказник			
694	ОЗ	загальнодержавного значення «Великі і Малі Кучугури»	Запорізька	Вибухи/Обстріли, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
695	ОЗ	загальнодержавного значення «Журавлиний»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
696	ОЗ	загальнодержавного значення «Приазовський чепельник»	Донецька	Пожежі, окупована	
697	ОЗ	загальнодержавного значення «Ягорлицький»	Херсонська	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
698	ОЗ	місцевого значення «Бритаї»	Харківська	Пожежі, деокупована	
699	ОЗ	місцевого значення «Гужевик»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
700	ОЗ	місцевого значення «Заплава р.Базавлук»	Дніпропетровська	Пожежі	
701	ОЗ	місцевого значення «Куплеватське»	Харківська	Деокупована	
702	ОЗ	місцевого значення «Мньовський»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
703	ОЗ	місцевого значення «Озеро Семиверсне»	Сумська	Деокупована	
704	ОЗ	місцевого значення «Приозерний»	Донецька	Пожежі	
705	ОЗ	місцевого значення «Ульянівський»	Сумська	Деокупована	
	ЗУ	Заповідне урочище			
706	ЗУ	«Королівство орхідей»	Київська	Деокупована	
707	ЗУ	«Архангельський ліс»	Херсонська	Пожежі, деокупована	
708	ЗУ	«Базарна роща»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
709	ЗУ	«Балка Кругенька»	Дніпропетровська	Вибухи/Обстріли	
710	ЗУ	«Бирине»	Чернігівська	Деокупована	
711	ЗУ	«Білоусова Садка»	Луганська	Пожежі, окупована	
712	ЗУ	«Біляєвське»	Луганська	Пожежі, окупована	
713	ЗУ	«Бір»	Харківська	Пожежі, деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
714	ЗУ	«Борисоглібське»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
715	ЗУ	«Веселе»	Сумська	Деокупована	
716	ЗУ	«Вичівське»	Рівненська		в межах прикордонної смуги
717	ЗУ	«Воробітвське»	Чернігівська	Деокупована	
718	ЗУ	«Гадяцький бір»	Полтавська	Пожежі, деокупована	
719	ЗУ	«Гадяцький бір»	Полтавська	Деокупована	
720	ЗУ	«Гадяцький бір»	Полтавська	Вибухи/Обстріли	
721	ЗУ	«Гай-Займи»	Полтавська	Деокупована	
722	ЗУ	«Глибнянське»	Сумська	Деокупована	
723	ЗУ	«Гнилуша»	Полтавська	Вибухи/Обстріли	
724	ЗУ	«Гніздищанська дача»	Чернігівська	Деокупована	
725	ЗУ	«Голеново»	Чернігівська	Пожежі	
726	ЗУ	«Голопристанський акацієвий ліс»	Херсонська	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
727	ЗУ	«Ділянка лісу – 1»	Сумська	Деокупована	
728	ЗУ	«Ділянка лісу – 2»	Сумська	Деокупована	
729	ЗУ	«Ділянка лісу»	Сумська	Деокупована	
730	ЗУ	«Ділянка лісу»	Сумська	Деокупована	
731	ЗУ	«Ділянка лісу»	Сумська	Деокупована	
732	ЗУ	«Ділянка лісу»	Сумська	Деокупована	
733	ЗУ	«Довга рудня»	Чернігівська	Деокупована	
734	ЗУ	«Довгенький ліс»	Донецька	Вибухи/Обстріли	
735	ЗУ	«Довжик»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
736	ЗУ	«Дубки»	Миколаївська	Пожежі	
737	ЗУ	«Дубовий гай»	Луганська	Пожежі, окупована	
738	ЗУ	«Єлінський ліс»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
739	ЗУ	«Загір'я»	Київська	Деокупована	
740	ЗУ	«Захаревська дача»	Сумська	Деокупована	
741	ЗУ	«Капітанівський ліс»	Луганська	Пожежі, окупована	
742	ЗУ	«Качина долина»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
743	ЗУ	«Копачівська дача»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
744	ЗУ	«Корчуватник»	Київська	Вибухи/Обстріли	
745	ЗУ	«Краснопільське»	Сумська	Деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
746	ЗУ	«Кремлянська дача»	Сумська	Деокупована	
747	ЗУ	«Кучерів яр»	Донецька	Пожежі	
748	ЗУ	«Липова алея»	Сумська	Деокупована	
749	ЗУ	«Лисуха»	Чернігівська	Пожежі	
750	ЗУ	«Литвинівське»	Київська	Деокупована	
751	ЗУ	«Ліс Летючі піски»	Херсонська	Пожежі, деокупована	
752	ЗУ	«Ліс на граніті»	Донецька	Пожежі, окупована	
753	ЗУ	«Ломленка»	Сумська	Деокупована	
754	ЗУ	«Луцків гай»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
755	ЗУ	«Макове»	Сумська	Пожежі, деокупована	
756	ЗУ	«Малокаховський бір»	Херсонська	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
757	ЗУ	«Мар'ївське»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
758	ЗУ	«Маріупольська лісова дача»	Донецька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
759	ЗУ	«Масюкове»	Полтавська	Деокупована	
760	ЗУ	«Миколаївські насадження»	Харківська	Пожежі, деокупована	
761	ЗУ	«Мирне поле»	Донецька	Вибухи/Обстріли	
762	ЗУ	«Мороги»	Чернігівська	Деокупована	
763	ЗУ	«Недогірський ліс»	Херсонська	Пожежі, деокупована	
764	ЗУ	«Нижньодуванське»	Луганська	Пожежі, окупована	
765	ЗУ	«Новодмитрівський ліс»	Луганська	Пожежі, окупована	
766	ЗУ	«Ольшаник»	Луганська	Пожежі, окупована	
767	ЗУ	«Паньківський ліс»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
768	ЗУ	«Первомайське»	Київська	Пожежі	
769	ЗУ	«Пивне»	Харківська	Пожежі, деокупована	
770	ЗУ	«Подівочко – Чуйківська дача»	Сумська	Пожежі, деокупована	
771	ЗУ	«Полковниця»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
772	ЗУ	«Прудищанська дача»	Сумська	Деокупована	
773	ЗУ	«Пужа»	Київська	Деокупована	
774	ЗУ	«Самити»	Рівненська		в межах прикордонної смуги

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
775	ЗУ	«Святе (Пролетарський гай)»	Чернігівська	Пожежі	
776	ЗУ	«Сіточне»	Луганська	Пожежі, окупована	
777	ЗУ	«Сновський ліс»	Чернігівська	Деокупована	
778	ЗУ	«Старозбур'ївський акацієвий ліс»	Херсонська	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
779	ЗУ	«Старопетрівські соснові насадження»	Київська	Вибухи/Обстріли	
780	ЗУ	«Стояни»	Херсонська	Пожежі, деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
781	ЗУ	«Торчин»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
782	ЗУ	«Туранівська дача»	Сумська	Пожежі, деокупована	
783	ЗУ	«Тюндик»	Харківська	Пожежі	
784	ЗУ	«Урочище Бобровицьке»	Чернігівська	Пожежі	
785	ЗУ	«Холодноярське»	Харківська	Пожежі, деокупована	
786	ЗУ	«Цюрупинський сосновий бір»	Херсонська	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
787	ЗУ	«Червоний борок»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
788	ЗУ	«Чернечина»	Чернігівська	Пожежі	
789	ЗУ	«Шамрасва дача»	Луганська	Пожежі, окупована	
790	ЗУ	«Широке»	Луганська	Пожежі, окупована	
791	ЗУ	«Широкий ліс»	Донецька	Вибухи/Обстріли	
	ЗУ	Лісове заповідне урочище			
792	ЗУ	«Божкове»	Харківська	Деокупована	
793	ЗУ	«Дегтярне»	Харківська	Деокупована	
	ПП	Пам'ятка природи			
	БПП	Ботанічна пам'ятка природи			
794	БПП	загальнодержавного значення «Маяцька дача»	Донецька	Вибухи/Обстріли	
795	БПП	загальнодержавного значення «Романівське болото»	Київ	Вибухи/Обстріли	
796	БПП	загальнодержавного значення «Степок»	Миколаївська	Пожежі	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
797	БПП	загальнодержавного значення «Урочище Бабка»	Київська	Деокупована	
798	БПП	загальнодержавного значення «Урочище Пристени»	Запорізька	Пожежі	
799	БПП	місцевого значення «500-річний дуб»	Київська	Деокупована	
800	БПП	місцевого значення «Алеї Трудового братства»	Сумська	Деокупована	
801	БПП	місцевого значення «Алея вікових каштанів з ділянкою лісу»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
802	БПП	місцевого значення «Багатовіковий дуб»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
803	БПП	місцевого значення «Багатовіковий дуб»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
804	БПП	місцевого значення «Багатовіковий дуб»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
805	БПП	місцевого значення «Багатовіковий дуб»	Чернігівська	Деокупована	
806	БПП	місцевого значення «Багатовіковий дуб»	Чернігівська	Пожежі	
807	БПП	місцевого значення «Багатовіковий дуб»	Чернігівська	Пожежі	
808	БПП	місцевого значення «Багатовікові дуби»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
809	БПП	місцевого значення «Балка Суха»	Донецька	Пожежі, окупована	
810	БПП	місцевого значення «Балка»	Миколаївська	Пожежі	
811	БПП	місцевого значення «Березовий гай»	Чернігівська	Деокупована	
812	БПП	місцевого значення «Березовий гайок»	Полтавська	Деокупована	
813	БПП	місцевого значення «Білі тополі»	Дніпропетровська	Пожежі	
814	БПП	місцевого значення «Богданів дуб»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
815	БПП	місцевого значення «Богданів дуб»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
816	БПП	місцевого значення «Будинок вчених»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
817	БПП	місцевого значення «Будянське»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
818	БПП	місцевого значення «Великий ліс»	Харківська	Вибухи/Обстріли	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
819	БПП	місцевого значення «Вікова липа»	Київська	Деокупована	
820	БПП	місцевого значення «Вікове дерево глоду з ділянкою змішаного лісу 300 років»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
821	БПП	місцевого значення «Вікове дерево глоду з ділянкою змішаного лісу 400 років»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
822	БПП	місцевого значення «Вікове дерево дуб черешчатий 150 років»	Запорізька	Окупована	
823	БПП	місцевого значення «Вікове дерево дуб черешчатий 200 років»	Запорізька	Окупована	
824	БПП	місцевого значення «Вікове дерево дуб черешчатий 200 років»	Запорізька	Окупована	
825	БПП	місцевого значення «Віковий дуб в м. Буринь»	Сумська	Деокупована	
826	БПП	місцевого значення «Віковий дуб черешчатий»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
827	БПП	місцевого значення «Віковий дуб черешчатий»	Запорізька	Окупована	
828	БПП	місцевого значення «Віковий дуб черешчатий»	Запорізька	Пожежі, окупована	
829	БПП	місцевого значення «Віковий дуб-2»	Луганська	Окупована	
830	БПП	місцевого значення «Віковий дуб»	Херсонська	Пожежі, деокупована	
831	БПП	місцевого значення «Віковий дуб»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
832	БПП	місцевого значення «Віковий дуб»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
833	БПП	місцевого значення «Віковий дуб»	Сумська	Деокупована	
834	БПП	місцевого значення «Віковий дуб»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
835	БПП	місцевого значення «Віковий дуб»	Сумська	Деокупована	
836	БПП	місцевого значення «Вікових два дуби черешчатий 120 років»	Запорізька	Окупована	
837	БПП	місцевого значення «Вікові дерева бувшої садиби Г. М. Глібова»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
838	БПП	місцевого значення «Вікові дуби»	Херсонська	Фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
839	БПП	місцевого значення «Вікові платани»	Херсонська	Окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
840	БПП	місцевого значення «Вікові сосни»	Херсонська	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
841	БПП	місцевого значення «Гадяцький бір»	Полтавська	Вибухи/Обстріли	
842	БПП	місцевого значення «Гайок»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
843	БПП	місцевого значення «Ганнівський ліс»	Луганська	Пожежі, окупована	
844	БПП	місцевого значення «Гетьманський дуб»	Сумська	Деокупована	
845	БПП	місцевого значення «Глибока»	Сумська	Деокупована	
846	БПП	місцевого значення «Група багатовікових дубів»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
847	БПП	місцевого значення «Група багатовікових дубів»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
848	БПП	місцевого значення «Група багатовікових дубів»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
849	БПП	місцевого значення «Група вікових дубів»	Запорізька	Пожежі, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
850	БПП	місцевого значення «Група вікових насаджень»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
851	БПП	місцевого значення «Група дубів-1»	Волинська		в межах прикордонної смуги
852	БПП	місцевого значення «Група дубів-2»	Волинська		в межах прикордонної смуги
853	БПП	місцевого значення «Група екзотичних дерев»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
854	БПП	місцевого значення «Дальні Макорти»	Запорізька	Фортифікаційні споруди, окупована	
855	БПП	місцевого значення «Дерева гінкго»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
856	БПП	місцевого значення «Дерева Паліцина»	Сумська	Деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
857	БПП	місцевого значення «Дерева садиби П. Г. Березовського»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
858	БПП	місцевого значення «Деревостій акації білої»	Херсонська	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
859	БПП	місцевого значення «Дівоча гора»	Сумська	Пожежі, деокупована	
860	БПП	місцевого значення «Добославські дерева»	Сумська	Деокупована	
861	БПП	місцевого значення «Дуб 150-річний»	Запорізька	Окупована	
862	БПП	місцевого значення «Дуб Бабушкін»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
863	БПП	місцевого значення «Дуб біля с. Мокиївка»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
864	БПП	місцевого значення «Дуб біля школи»	Сумська	Деокупована	
865	БПП	місцевого значення «Дуб в районі Темвод»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
866	БПП	місцевого значення «Дуб в с. Будилка»	Сумська	Деокупована	
867	БПП	місцевого значення «Дуб в с. Будилка»	Сумська	Деокупована	
868	БПП	місцевого значення «Дуб в с. Ширяєве»	Сумська	Деокупована	
869	БПП	місцевого значення «Дуб В. Ф. Кайдаша»	Сумська	Деокупована	
870	БПП	місцевого значення «Дуб Героїв Долини»	Донецька	Деокупована	
871	БПП	місцевого значення «Дуб Горизонтальний»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
872	БПП	місцевого значення «Дуб заводу медичних меблів»	Сумська	Деокупована	
873	БПП	місцевого значення «Дуб звичайний»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
874	БПП	місцевого значення «Дуб на вул. Гераси Кондратьєва»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
875	БПП	місцевого значення «Дуб на вул. Олександра Аніщенка»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
876	БПП	місцевого значення «Дуб на вул. Петропавлівській»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
877	БПП	місцевого значення «Дуб на вул. Садовій»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
878	БПП	місцевого значення «Дуб на вул. Сергія Табали»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
879	БПП	місцевого значення «Дуб на Інтенсивці»	Херсонська	Деокупована	
880	БПП	місцевого значення «Дуб Патріарх»	Запорізька	Окупована	
881	БПП	місцевого значення «Дуб Прадуб»	Київська	Пожежі, деокупована	
882	БПП	місцевого значення «Дуб С. П. Супруна»	Сумська	Деокупована	
883	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий (подвійний)»	Херсонська	Фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
884	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий 502»	Запорізька	Окупована	
885	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий по вул. Адміральська, 22»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
886	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Херсонська	Пожежі, деокупована	
887	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Херсонська	Деокупована	
888	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Херсонська	Деокупована	
889	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
890	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Полтавська	Вибухи/Обстріли	
891	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Полтавська	Вибухи/Обстріли	
892	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Полтавська	Вибухи/Обстріли	
893	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Полтавська	Вибухи/Обстріли	
894	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Херсонська	Окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
895	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Херсонська	Фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
896	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Херсонська	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
897	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Херсонська	Фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
898	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Херсонська	Фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
899	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Херсонська	Фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
900	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Запорізька	Окупована	
901	БПП	місцевого значення «Дуб черешчатий»	Запорізька	Окупована	
902	БПП	місцевого значення «Дуб-велетень №3»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
903	БПП	місцевого значення «Дуб-велетень №4»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
904	БПП	місцевого значення «Дуб-велетень №5»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
905	БПП	місцевого значення «Дуб»	Донецька	Пожежі	
906	БПП	місцевого значення «Дуб»	Сумська	Деокупована	
907	БПП	місцевого значення «Дуб»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
908	БПП	місцевого значення «Дуби на вул. Миру»	Сумська	Деокупована	
909	БПП	місцевого значення «Дуби скитокські»	Чернігівська	Деокупована	
910	БПП	місцевого значення «Дуби черешчаті»	Полтавська	Вибухи/Обстріли	
911	БПП	місцевого значення «Дубовий гай. Старі дуби»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
912	БПП	місцевого значення «Дубовий гай»	Луганська	Окупована	
913	БПП	місцевого значення «Духовничанські дуби»	Сумська	Деокупована	
914	БПП	місцевого значення «Духовничанські дуби»	Сумська	Деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
915	БПП	місцевого значення ім. Бориса Грінченка	Луганська	Окупована	
916	БПП	місцевого значення «Екзотичні дерева Глухівського педуніверситету»	Сумська	Деокупована	
917	БПП	місцевого значення «Залютинська»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
918	БПП	місцевого значення «Зразкова лісосмуга»	Дніпропетровська	Вибухи/Обстріли	
919	БПП	місцевого значення «Ізюмська дача»	Харківська	Пожежі, деокупована	
920	БПП	місцевого значення «Інститутська»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
921	БПП	місцевого значення «Кармазинівська»	Луганська	Пожежі, окупована	
922	БПП	місцевого значення «Кедр сибірський»	Сумська	Деокупована	
923	БПП	місцевого значення «Козлянське»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
924	БПП	місцевого значення «Красношахтарська»	Харківська	Пожежі, деокупована	
925	БПП	місцевого значення «Куртина дубів»	Херсонська	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС	
926	БПП	місцевого значення «Ленінське»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
927	БПП	місцевого значення «Липа Т. Г. Шевченка»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
928	БПП	місцевого значення «Липові насадження»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
929	БПП	місцевого значення «Лісовий масив у верхів'ях балки»	Запорізька	Пожежі	
930	БПП	місцевого значення «Лісосмуга № 65»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
931	БПП	місцевого значення «Мар'їна гора»	Донецька	Пожежі, окупована	
932	БПП	місцевого значення «Меморіальні дуби»	Херсонська	Окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
933	БПП	місцевого значення «Модрина князів Щербатових»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
934	БПП	місцевого значення «Мостки»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
935	БПП	місцевого значення «Надія»	Луганська	Пожежі, окупована	
936	БПП	місцевого значення «Неруб»	Харківська	Деокупована	
937	БПП	місцевого значення «Новоборовицька група дерев-довгожителів»	Чернігівська	Деокупована	
938	БПП	місцевого значення «Новоогорівська»	Харківська	Окупована	
939	БПП	місцевого значення «Новослобідські дуби»	Сумська	Деокупована	
940	БПП	місцевого значення «Новочервоненська»	Луганська	Окупована	
941	БПП	місцевого значення «П'ять братів»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
942	БПП	місцевого значення «Парк Харитоненків»	Сумська	Пожежі, деокупована	
943	БПП	місцевого значення «Пересічанський дуб»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
944	БПП	місцевого значення «Петрівський дуб-велетень»	Харківська	Деокупована	
945	БПП	місцевого значення «Південне»	Харківська	Деокупована	
946	БПП	місцевого значення «Пісківська»	Харківська	Пожежі, деокупована	
947	БПП	місцевого значення «Подвійний дуб черешчатий»	Херсонська	Фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
948	БПП	місцевого значення «Помірки»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
949	БПП	місцевого значення «Пришиб»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
950	БПП	місцевого значення «Просіки»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
951	БПП	місцевого значення «Пушкінська»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
952	БПП	місцевого значення «Репівські дуби»	Сумська	Деокупована	
953	БПП	місцевого значення «Рідкодуб'я»	Донецька	Пожежі, окупована	
954	БПП	місцевого значення «Сад ім. Т.Г.Шавченка»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
955	БПП	місцевого значення «Селезнівська балка»	Луганська	Окупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
956	БПП	місцевого значення «Сичин Дуб»	Донецька	Пожежі, окупована	
957	БПП	місцевого значення «Сквер Городнянський»	Чернігівська	Деокупована	
958	БПП	місцевого значення «Сквер «Пам'ять»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
959	БПП	місцевого значення «Скорики»	Харківська	Деокупована	
960	БПП	місцевого значення «Смерека»	Київська	Пожежі	
961	БПП	місцевого значення «Сокольники-Помірки»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
962	БПП	місцевого значення «Сосна Василя Ялоцького»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
963	БПП	місцевого значення «Сосни»	Сумська	Пожежі, деокупована	
964	БПП	місцевого значення «Соснові насадження»	Київська	Деокупована	
965	БПП	місцевого значення «Стара груша дичка»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
966	БПП	місцевого значення «Старовинна ялинова алея»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
967	БПП	місцевого значення «Старогалицинівська»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
968	БПП	місцевого значення «Степ Отрадівська»	Донецька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
969	БПП	місцевого значення «Ступки-Голубовські»	Донецька	Пожежі, окупована	
970	БПП	місцевого значення «Татарська гірка (Анісівська дача)»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
971	БПП	місцевого значення «Тополі»	Херсонська	Окупована	
972	БПП	місцевого значення «Тополя»	Донецька	Деокупована	
973	БПП	місцевого значення «Тростянецькі липи»	Сумська	Деокупована	
974	БПП	місцевого значення «Туранівські ялини»	Сумська	Деокупована	
975	БПП	місцевого значення «Тюльпанове дерево»	Київська	Пожежі, деокупована	
976	БПП	місцевого значення «Узруївський ліс»	Чернігівська	Деокупована	
977	БПП	місцевого значення «Урочище Галочка»	Полтавська	Вибухи/Обстріли	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
978	БПП	місцевого значення «Урочище Суха Грядь»	Чернігівська	Деокупована	
979	БПП	місцевого значення «Устинівщина»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
980	БПП	місцевого значення «Храпачів Яр»	Полтавська	Вибухи/Обстріли	
981	БПП	місцевого значення «Цілинна балка»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
982	БПП	місцевого значення «Цілинна ділянка вздовж залізниці»	Запорізька	Пожежі, окупована	
983	БПП	місцевого значення «Цілинна ділянка»	Запорізька	Окупована	
984	БПП	місцевого значення «Черноглазівська»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
985	БПП	місцевого значення «Черноглазівські дуби»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
986	БПП	місцевого значення «Чорновільхові насадження понад р. Прип'ять»	Київська	Деокупована	
987	БПП	місцевого значення «Чорновільхові насадження понад р. Прип'ять»	Київська	Деокупована	
988	БПП	місцевого значення «Ювілейне»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
	ГПП	Геологічна пам'ятка природи			
989	ГПП	загальнодержавного значення «Балка Кровецька»	Донецька	Пожежі	
990	ГПП	загальнодержавного значення «Дружківські закам'янілі дерева»	Донецька	Вибухи/Обстріли	
991	ГПП	загальнодержавного значення «Дружківські закам'янілі дерева»	Донецька	Пожежі	
992	ГПП	загальнодержавного значення «Кам'яна могила над р. Молочна»	Запорізька	Окупована	
993	ГПП	загальнодержавного значення «Клебан-Бицьке відслонення»	Донецька	Пожежі	
994	ГПП	загальнодержавного значення «Конгресів яр»	Луганська	Пожежі, окупована	
995	ГПП	загальнодержавного значення «Новокатеринівське відслонення»	Донецька	Окупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
996	ГПП	загальнодержавного значення «Стильське відслонення»	Донецька	Окупована	
997	ГПП	місцевого значення «Балка Безіменна»	Луганська	Пожежі, окупована	
998	ГПП	місцевого значення «Бельмак-могила»	Запорізька	Пожежі, окупована	
999	ГПП	місцевого значення «Білогородський горб»	Київська	Вибухи/Обстріли	
1000	ГПП	місцевого значення «Велика кам'яна скеля біля р. Суха Конка»	Запорізька	Окупована	
1001	ГПП	місцевого значення «Відслонення аркозових пісковиків»	Дніпропетровська	Вибухи/Обстріли	
1002	ГПП	місцевого значення «Змієві вали»	Київська	Пожежі	
1003	ГПП	місцевого значення «Івано-Дар'ївський розріз»	Донецька	Пожежі, окупована	
1004	ГПП	місцевого значення «Куземівський яр»	Луганська	Пожежі, окупована	
1005	ГПП	місцевого значення «Мальовничий каньйон на р. Кам'янці в Токівських гранітах»	Дніпропетровська	Вибухи/Обстріли	
1006	ГПП	місцевого значення «Мар'їн стрімчак»	Луганська	Окупована	
1007	ГПП	місцевого значення «Марфіна могила»	Луганська	Окупована	
1008	ГПП	місцевого значення «Оголення Авіловської свити біля села Скельове»	Донецька	Окупована	
1009	ГПП	місцевого значення «Печера Трипільська»	Донецька	Окупована	
1010	ГПП	місцевого значення «Печера №1»	Донецька	Окупована	
1011	ГПП	місцевого значення «Погон»	Чернігівська	Деокупована	
1012	ГПП	місцевого значення «Причепилівська»	Луганська	Пожежі, окупована	
1013	ГПП	місцевого значення «Риф, оголення вапняків околиці с. Покровське»	Донецька	Окупована	
1014	ГПП	місцевого значення «Саур-могила»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
1015	ГПП	місцевого значення «Слов'яносербська»	Луганська	Окупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
1016	ГПП	місцевого значення «Федорівська печера»	Херсонська	Деокупована	
1017	ГПП	місцевого значення «Шпилі Полтавського ярусу»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1018	ГПП	місцевого значення «Юр'ївська»	Луганська	Пожежі, окупована	
	ГПП	Гідрологічна пам'ятка природи			
1019	ГПП	загальнодержавного значення «Гальський мох»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
1020	ГПП	загальнодержавного значення «Мурав'ївська»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
1021	ГПП	загальнодержавного значення «Мурав'ївський»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
1022	ГПП	загальнодержавного значення «Озеро Ріпне»	Донецька	Пожежі	
1023	ГПП	загальнодержавного значення «Озеро Сліпне»	Донецька	Пожежі	
1024	ГПП	місцевого значення «Білозерські джерела»	Херсонська	Деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
1025	ГПП	місцевого значення «Верхній ставок»	Луганська	Окупована	
1026	ГПП	місцевого значення «Витоки Кальміуса»	Донецька	Пожежі, окупована	
1027	ГПП	місцевого значення «Водопад на р.Кам'янка»	Дніпропетровська	Пожежі	
1028	ГПП	місцевого значення «Гайдукова криниця»	Сумська	Деокупована	
1029	ГПП	місцевого значення «Горіхівське джерело»	Луганська	Пожежі, окупована	
1030	ГПП	місцевого значення «Джерела в балці Скотовата»	Донецька	Окупована	
1031	ГПП	місцевого значення «Джерела в с. Руднєве»	Сумська	Деокупована	
1032	ГПП	місцевого значення «Джерела Г. М. Юнака»	Сумська	Деокупована	
1033	ГПП	місцевого значення «Джерела»	Донецька	Пожежі, деокупована	
1034	ГПП	місцевого значення «Джерело Барвінкове – 1»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1035	ГПП	місцевого значення «Джерело Барвінкове – 1»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1036	ГПП	місцевого значення «Джерело Барвінкове – 1»	Сумська	Вибухи/Обстріли	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
1037	ГПП	місцевого значення «Джерело Барвінкове – 2»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1038	ГПП	місцевого значення «Джерело Барвінкове – 2»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1039	ГПП	місцевого значення «Джерело біля с. Рогинці»	Сумська	Деокупована	
1040	ГПП	місцевого значення «Джерело біля села Вікторове»	Сумська	Деокупована	
1041	ГПП	місцевого значення «Джерело в с. Новопетрівське»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
1042	ГПП	місцевого значення «Джерело Вакалівське»	Сумська	Деокупована	
1043	ГПП	місцевого значення «Джерело Горське»	Луганська	Пожежі, окупована	
1044	ГПП	місцевого значення «Джерело ім. Г.С. Сковороди»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
1045	ГПП	місцевого значення «Джерело кремньове»	Сумська	Деокупована	
1046	ГПП	місцевого значення «Джерело мінеральної води»	Миколаївська	Деокупована	
1047	ГПП	місцевого значення «Джерело Попівське»	Луганська	Окупована	
1048	ГПП	місцевого значення «Джерело Шилової балки»	Херсонська	Пожежі, деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
1049	ГПП	місцевого значення «Джерело»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
1050	ГПП	місцевого значення «Джерело»	Сумська	Деокупована	
1051	ГПП	місцевого значення «Джерело»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1052	ГПП	місцевого значення «Джерело»	Сумська	Деокупована	
1053	ГПП	місцевого значення «Зарудські джерела»	Сумська	Деокупована	
1054	ГПП	місцевого значення «Золотівське джерело»	Луганська	Пожежі, окупована	
1055	ГПП	місцевого значення «Кибикінська криниця»	Луганська	Пожежі, окупована	
1056	ГПП	місцевого значення «Ковалівське джерело І»	Луганська	Пожежі, окупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
1057	ГПП	місцевого значення «Ковалівське джерело II»	Луганська	Окупована	
1058	ГПП	місцевого значення «Ковпинський вихід»	Чернігівська	Деокупована	
1059	ГПП	місцевого значення «Козацьке джерело»	Херсонська	Пожежі, деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
1060	ГПП	місцевого значення «Криничка»	Сумська	Деокупована	
1061	ГПП	місцевого значення «Криничка»	Сумська	Деокупована	
1062	ГПП	місцевого значення «Лісова прохолода»	Луганська	Пожежі, окупована	
1063	ГПП	місцевого значення «Мохувате болото»	Харківська	Вибухи/Обстріли	
1064	ГПП	місцевого значення «Нижній ставок»	Луганська	Окупована	
1065	ГПП	місцевого значення «Новокраснянські джерела»	Луганська	Окупована	
1066	ГПП	місцевого значення «Озеро Гайтан»	Чернігівська	Вибухи/Обстріли	
1067	ГПП	місцевого значення «Озеро Глушець»	Чернігівська	Пожежі	
1068	ГПП	місцевого значення «Озеро Журавлине»	Сумська	Деокупована	
1069	ГПП	місцевого значення «Озеро Магістратське»	Чернігівська	Пожежі	
1070	ГПП	місцевого значення «Панська криниця»	Сумська	Деокупована	
1071	ГПП	місцевого значення «ПАК у Арабатській стрілки»	АРК	Фортифікаційні споруди, окупована	
1072	ГПП	місцевого значення «Рай-Олександрівське джерело»	Луганська	Окупована	
1073	ГПП	місцевого значення «Річківська криниця»	Сумська	Деокупована	
1074	ГПП	місцевого значення «Сварківські джерела»	Сумська	Деокупована	
1075	ГПП	місцевого значення «Свердловина 44»	Донецька	Окупована	
1076	ГПП	місцевого значення «Свердловина 48-ГД»	Донецька	Пожежі, окупована	
1077	ГПП	місцевого значення «Синя Криниця»	Сумська	Деокупована	
1078	ГПП	місцевого значення «Сім джерел»	Сумська	Пожежі, деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
1079	ГПП	місцевого значення «Ставок Дзеркальний»	Донецька	Пожежі, деокупована	
1080	ГПП	місцевого значення «Туранівська криниця»	Сумська	Деокупована	
1081	ГПП	місцевого значення «Турецький фонтан»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
1082	ГПП	місцевого значення «Узруївські джерела»	Чернігівська	Деокупована	
1083	ГПП	місцевого значення «Ходинські джерела»	Сумська	Пожежі, деокупована	
1084	ГПП	місцевого значення «Частина озера Гопри»	Херсонська	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
1085	ГПП	місцевого значення «Червоне озеро»	Сумська	Деокупована	
1086	ГПП	місцевого значення «Чернечі джерела»	Сумська	Деокупована	
	ЗПП	Зоологічна пам'ятка природи			
1087	ЗПП	місцевого значення «Бабичів острів»	Чернігівська	Деокупована	
1088	ЗПП	місцевого значення «Кринківське поселення бобрів»	Херсонська	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
1089	ЗПП	місцевого значення «Микільське поселення змії» [89]	Херсонська	Пожежі, обстріли, деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
1090	ЗПП	місцевого значення «Озеро Нерадча»	Чернігівська	Деокупована	
1091	ЗПП	місцевого значення «Понятівське поселення змії»	Херсонська	Пожежі, деокупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
	КПП	Комплексна пам'ятка природи			
1092	КПП	загальнодержавного значення «Балка Скотовата»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
1093	КПП	загальнодержавного значення «Урочище Гуліне»	Чернігівська	Пожежі, деокупована	
1094	КПП	місцевого значення «Балка Велика кам'яна»	Запорізька	Пожежі	
1095	КПП	місцевого значення «Балка Роднинська»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
1096	КПП	місцевого значення «Гора Крем'янець»	Харківська	Деокупована	
1097	КПП	місцевого значення «Дубове насадження»	Донецька	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована	
1098	КПП	місцевого значення «Каскад двох ставків із водоохоронною зоною»	Запорізька	Пожежі	
1099	КПП	місцевого значення «Лиса гора»	Запорізька	Пожежі	
1100	КПП	місцевого значення «Лотиківська діброва»	Луганська	Окупована	
1101	КПП	місцевого значення «Луговський піщаний кар'єр»	Запорізька	Пожежі, окупована	
1102	КПП	місцевого значення «Нікопольські плавні»	Дніпропетровська	Вибухи/Обстріли	
1103	КПП	місцевого значення «Парк»	Сумська	Пожежі, деокупована	
1104	КПП	місцевого значення «Південний схил заплави р. Молочна»	Запорізька	Пожежі, окупована	
1105	КПП	місцевого значення «Садиба»	Полтавська	Пожежі	
1106	КПП	місцевого значення «Степова ділянка»	Запорізька	Пожежі	
1107	КПП	місцевого значення «Терники»	Запорізька	Пожежі	
1108	КПП	місцевого значення «Юннатівська»	Харківська	Деокупована	
	ППП	Пралісова пам'ятка природи			
1109	ППП	місцевого значення «Овруцька»	Житомирська	Вибухи/Обстріли	
	ППСПМ	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва			
1110	ППСПМ	загальнодержавного значення «Кияницький»	Сумська	Пожежі, деокупована	
1111	ППСПМ	загальнодержавного значення «Парк ім. Горького»	Запорізька	Окупована	
1112	ППСПМ	загальнодержавного значення «Пуща-Водицький лісопарк»	Київ	Пожежі	
1113	ППСПМ	загальнодержавного значення «Святошинський лісопарк»	Київ	Пожежі	
1114	ППСПМ	загальнодержавного значення «Троянецький»	Сумська	Пожежі, деокупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
1115	ППСПМ	місцевого значення «Алея Слави»	Запорізька	Окупована	
1116	ППСПМ	місцевого значення «Асмолова»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1117	ППСПМ	місцевого значення «Басівський»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1118	ППСПМ	місцевого значення «Болдина гора»	Чернігівська	Пожежі	
1119	ППСПМ	місцевого значення «Ботанічний сад Херсонського педінституту»	Херсонська	Деокупована	
1120	ППСПМ	місцевого значення «Будинок-музей А.П. Чехова»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1121	ППСПМ	місцевого значення «Великобобрицький»	Сумська	Деокупована	
1122	ППСПМ	місцевого значення «Веретинівський»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1123	ППСПМ	місцевого значення «Воздвиженський»	Сумська	Деокупована	
1124	ППСПМ	місцевого значення «Володимирівський парк»	Миколаївська	Пожежі	
1125	ППСПМ	місцевого значення «Городнянський»	Чернігівська	Деокупована	
1126	ППСПМ	місцевого значення «Гребениківський»	Сумська	Деокупована	
1127	ППСПМ	місцевого значення «Дендропарк Ботанічний»	Херсонська	Окупована	
1128	ППСПМ	місцевого значення «Дендропарк Каховського лісгоспзагу»	Херсонська	Пожежі, фортифікаційні споруди, обстріли, наслідки підриву Каховської ГЕС (осушення)	
1129	ППСПМ	місцевого значення «Дендропарк Маяцького лісництва»	Донецька	Пожежі	
1130	ППСПМ	місцевого значення «Дендропарк Нижньодніпровської НДС»	Херсонська	Пожежі, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
1131	ППСПМ	місцевого значення «Дендропарк УкрНДІЗЗу»	Херсонська	Деокупована	
1132	ППСПМ	місцевого значення «Дружби народів»	Чернігівська	Деокупована	
1133	ППСПМ	місцевого значення «Дубовий гай»	Донецька	Окупована	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
1134	ППСПМ	місцевого значення «Запорізький дитячий ботанічний сад»	Запорізька	Пожежі	
1135	ППСПМ	місцевого значення «Імені А. П. Чехова»	Донецька	Окупована	
1136	ППСПМ	місцевого значення «Кириківський»	Сумська	Деокупована	
1137	ППСПМ	місцевого значення «Копилівський»	Київська	Деокупована	
1138	ППСПМ	місцевого значення «Лизогубівський (Седнівський) парк»	Чернігівська	Деокупована	
1139	ППСПМ	місцевого значення «Лісопитомник»	Запорізька	Окупована	
1140	ППСПМ	місцевого значення «Мілуватський водолій»	Луганська	Окупована	
1141	ППСПМ	місцевого значення «Міський сад»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1142	ППСПМ	місцевого значення «Низівський»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1143	ППСПМ	місцевого значення «Орджонікідзевська зона відпочинку»	Дніпропетровська	Пожежі	
1144	ППСПМ	місцевого значення «Парк Алея слави»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	
1145	ППСПМ	місцевого значення «Парк біля залізничної станції»	Запорізька	Окупована	
1146	ППСПМ	місцевого значення «Парк Еліта»	Запорізька	Окупована	
1147	ППСПМ	місцевого значення «Парк залізничної станції Запоріжжя-2»	Запорізька	Пожежі	
1148	ППСПМ	місцевого значення «Парк зрошувального садівництва»	Запорізька	Окупована	
1149	ППСПМ	місцевого значення «Парк ім. Леніна»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
1150	ППСПМ	місцевого значення «Парк ім. Ленінського комсомолу»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
1151	ППСПМ	місцевого значення «Парк ім. Міклухо-Маклая»	Житомирська	Пожежі	
1152	ППСПМ	місцевого значення «Парк ім. Петровського»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
1153	ППСПМ	місцевого значення «Парк ім. Шевченка»	Запорізька	Вибухи/Обстріли	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
1154	ППСПМ	місцевого значення «Парк ім. 68 десантників»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
1155	ППСПМ	місцевого значення «Парк "Ліски"»	Миколаївська	Пожежі	
1156	ППСПМ	місцевого значення «Парк Перемоги»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
1157	ППСПМ	місцевого значення «Парк с. Хрещенівка»	Херсонська	Деокупована	
1158	ППСПМ	місцевого значення «Парк санаторію Гопри»	Херсонська	Пожежі, фортифікаційні споруди, окупована, наслідки підриву Каховської ГЕС (затоплення)	
1159	ППСПМ	місцевого значення «Парк школи-інтернату № 2»	Херсонська	Пожежі, деокупована	
1160	ППСПМ	місцевого значення «Піонерський»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
1161	ППСПМ	місцевого значення «Сватівський парк»	Луганська	Пожежі, окупована	
1162	ППСПМ	місцевого значення «Сиваський»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
1163	ППСПМ	місцевого значення «Сквер ім. Героїв Великої Вітчизняної війни»	Луганська	Окупована	
1164	ППСПМ	місцевого значення «Сквер ім. Молодої гвардії»	Луганська	Окупована	
1165	ППСПМ	місцевого значення «Старий парк»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
1166	ППСПМ	місцевого значення «Тернівський»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1167	ППСПМ	місцевого значення «Флотський бульвар»	Миколаївська	Вибухи/Обстріли	
1168	ППСПМ	місцевого значення «Хотінський»	Сумська	Пожежі, деокупована	
1169	ППСПМ	місцевого значення «Цілющі джерела»	Запорізька	Окупована	
1170	ППСПМ	місцевого значення «Юнаківський»	Сумська	Пожежі, окупована	
	БС	Ботанічний сад			
1171	БС	загальнодержавного значення «Ботанічний сад Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна»	Харківська	Вибухи/Обстріли	

№	Категорія	Назва ПЗФ	Область	Характер пошкоджень	
				Дистанційне зондування	Відкриті джерела
1172	БС	загальнодержавного значення «Донецький ботанічний сад»	Донецька	Пожежі, окупована	
1173	БС	місцевого значення «Ботанічний сад СумДПУ ім. А. С. Макаренка»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1174	БС	місцевого значення «Кулиничі»	Харківська	Пожежі	
1175	БС	місцевого значення «Юннатівський»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1176	БС	місцевого значення «Ямпільський»	Сумська	Деокупована	
	ДП	Дендрологічний парк			
1177	ДП	загальнодержавного значення «Сумський»	Сумська	Вибухи/Обстріли	
1178	ДП	загальнодержавного значення ХДАУ імені В.В. Докучаєва	Харківська	Вибухи/Обстріли	
1179	ДП	місцевого значення «Дендропарк Глухівського держлісгоспу»	Сумська	Деокупована	
	ЗП	Зоологічний парк			
1180	ЗП	загальнодержавного значення «Миколаївський зоопарк» [90]	Миколаївська	Пожежі	
1181	ЗП	місцевого значення «Таврія»	Запорізька	Пожежі	
1182	ЗП	Харківський загальнодержавного значення [91]	Харківська	Вибухи/Обстріли	

Додаток 2. Території ПЗФ, пошкоджені внаслідок забруднення річок Сейм і Десна

Василюк О.

Назва	Площа (га)
Сумська обл.	
Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Середньосеймський»	2020,8
Ботанічний заказник місцевого значення «Мутинський»	347
Загальногеологічний заказник місцевого значення «Камінські піщаники»	2,5
Зоологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Урочище «Боромля»	55
Загальнозоологічний заказник місцевого значення «Оленкин»	99,2
Орнітологічний заказник місцевого значення «Озаричанський»	173,8
Чернігівська обл.	
Заповідне урочище місцевого значення «Лозовиця»	80
Ландшафтний заказник місцевого значення «Макошинський»	515
Загальнозоологічний заказник загальнодержавного значення «Каморетський»	
Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Озеро Тиха Десна»	8,1
Ландшафтний заказник місцевого значення «Ковчинський»	311
Ландшафтний заказник місцевого значення «Горицький»	796
Ландшафтний заказник місцевого значення «Задеснянський»	940
Ландшафтний заказник місцевого значення «Демінка»	1431
Заповідне урочище місцевого значення «Голеньово»	102
Ландшафтний заказник місцевого значення «Шестовицький»	542
Ландшафтний заказник місцевого значення «Золотинка»	527
Заповідне урочище місцевого значення «Полковниця»	15,9

Додаток 3. Динаміка площ ПЗФ у Криму за час окупації та повномасштабної війни

Губарева В.

№	Об'єкти ПЗФ на території АР Крим та м. Севастополя, відповідно до українського законодавства		Відповідна одиниця ООПТ, оголошена окупаційною владою		Зміна площ (га)	АТО
	Назва	Площа (га)	Категорія об'єкту ООПТ	Площа (га)		
Природні заповідники						
1	Казантипський	1514,1	Государственный природный заповедник (федеральное значение)	450,1	-1064	АРК
2	Карадазький	2874,2	Государственный природный заповедник (федеральное значение)	2874,17	-0,03	АРК
3	Кримський разом із філією Лебедині острови	44175,5	Национальный парк (федеральное значение)	34563,5	-9612	АРК
		площа включена у склад Кримського ПЗ	Государственный природный заповедник (федеральное значение)	9612	9612	АРК
4	Мис Мартьян	240	Природный парк регионального значения	240	0	АРК
5	Опукський	1594,3	Государственный природный заповедник (федеральное значение)	1592,3	-2	АРК
6	Ялтинський гірсько-лісовий	14523	Государственный природный заповедник (федеральное значение)	14459,6	-63,4	АРК
Національні природні парки						
7	Чарівна гавань	10900	Природный парк «Тарханкутский» регионального значения	10900	0	АРК
Регіональні ландшафтні парки						
8	Атлеш	260	Ландшафтно-рекреационный парк (категория местного значения)	260	0	АРК
9	Бахчисарай	10300	Ландшафтно-рекреационный парк (категория местного значения)	10300	0	АРК
10	Бокальська коса	1520	Ландшафтно-рекреационный парк (категория местного значения)	1520	0	АРК
11	Біла скеля	2256	Природный парк регионального значения	2256	0	АРК
12	Бітак	55	Ландшафтно-рекреационный парк (категория местного значения)	55	0	АРК
13	Донузлав	2335	Ландшафтно-рекреационный парк (категория местного значения)	2335	0	АРК
14	Калинівський	12000	Природный парк регионального значения	12000	0	АРК

№	Об'єкти ПЗФ на території АР Крим та м. Севастополя, відповідно до українського законодавства		Відповідна одиниця ООПТ, оголошена окупаційною владою		Зміна площ (га)	АТО
	Назва	Площа (га)	Категорія об'єкту ООПТ	Площа (га)		
15	Караларський	6806	Природний парк регіонального значення	6806	0	АРК
16	Лисяча бухта - Ечки-Даг	1561	Ландшафтно-рекреаційний парк (категорія місцевого значення)	1561	0	АРК
17	Максимова дача	83,9	Природний парк регіонального значення	83,9	0	Севастополь
18	Мис Такіль	850	Ландшафтно-рекреаційний парк (категорія місцевого значення)	850	0	АРК
19	Научний	965	Ландшафтно-рекреаційний парк (категорія місцевого значення)	965	0	АРК
20	Повітроплавний комплекс Узун-Сирт, гора Клементьєва	845,5	Природний парк регіонального значення	848,53	3,03	АРК
21	Тиха бухта	1508,7	Ландшафтно-рекреаційний парк (категорія місцевого значення)	1508,7	0	АРК
Заповідні урочища						
22	Балка Великий Кастель	20,9	Заповідне урочище (категорія місцевого значення)	20,9	0	АРК
23	Гай фісташки туполистої	4	Заповідне урочище (категорія місцевого значення)	4,3	0,3	АРК
24	Гора Опук та острови Скелі-Кораблі	100	-	0	-100	АРК
25	Гірсько-лісовий масив у с. Тополівка	200	Заповідне урочище (категорія місцевого значення)	200	0	АРК
26	Долина р. Сатера	10	Заповідне урочище (категорія місцевого значення)	10	0	АРК
27	Лісовий гай Левадки	16	Заповідне урочище (категорія місцевого значення)	16	0	АРК
28	Мис Алчак-Кая у м. Судак	55	Заповідне урочище (категорія місцевого значення)	55	0	АРК
29	Мис Казантип	900	-	0	-900	АРК
30	Скелі Ласпі	18,4	государственный природный заказник	1232,74	1214,34	Севастополь
31	Яйла Чатирдагу	900	Заповідне урочище (категорія місцевого значення)	900	0	АРК
Заказники загальнодержавного значення						
32	Арабатський	600	Государственный природный заказник регіонального значення	600	0	АРК
33	Астанінські плавні	50	Государственный природный заказник регіонального значення	49,9	-0,1	АРК

№	Об'єкти ПЗФ на території АР Крим та м. Севастополя, відповідно до українського законодавства		Відповідна одиниця ООПТ, оголошена окупаційною владою		Зміна площ (га)	АТО
	Назва	Площа (га)	Категорія об'єкту ООПТ	Площа (га)		
34	Аю-Даг	527	Государственный природный заказник регионального значения	527	0	АРК
35	Байдарський	24295	Государственный природный заказник регионального значения	21231	-3064	Севастополь
36	Бухта Козача	23,2	Государственный природный заказник регионального значения	23,2	0	Севастополь
37	Великий каньйон Криму	300	государственный природный заказник регионального значения	300	0	АРК
38	Гірський карст Криму	4316	государственный природный заказник регионального значения	4316	0	АРК
39	Канака	160	государственный природный заказник регионального значения	172,69	12,69	АРК
40	Каркінітський	27646	Государственный природный заказник федерального значения	27646	0	АРК
41	Качинський каньйон	100	Государственный природный заказник регионального значения	100	0	АРК
42	Мале філофорне поле	38500	Государственный природный заказник федерального значения	38500	0	АРК
43	Мис Айя	1340	Государственный природный заказник регионального значения	1377	37	Севастополь
44	Мис Фіолент	31,7	Государственный природный заказник регионального значения	37,9286	6,2286	Севастополь
45	Новий Світ	470	Государственный природный заказник регионального значения	470	0	АРК
46	Плакуча скеля	21,7	Государственный природный заказник регионального значения	21,7	0	АРК
47	Урочище Карабі-Яйла	491	Государственный природный заказник регионального значения	491	0	АРК
48	Урочище Кубалач	526	Государственный природный заказник регионального значения	526	0	АРК
49	Хапхальський	250	Государственный природный заказник регионального значения	250	0	АРК
Заказники місцевого значення						
50	Ай-Петринська яйла	1795	государственный природный заказник регионального значения	1795	0	АРК
51	Бельбекський тисовий гай	20	государственный природный заказник регионального значения	20	0	АРК
52	Гірський масив Тепе-Оба	1200	государственный природный заказник регионального значения	1200	0	АРК
53	Демерджі-яйла	2076	государственный природный заказник регионального значения	2076	0	АРК
54	Джангульський	101,9	государственный природный заказник регионального значения	101,8	-0,1	АРК

№	Об'єкти ПЗФ на території АР Крим та м. Севастополя, відповідно до українського законодавства		Відповідна одиниця ООПТ, оголошена окупаційною владою		Зміна площ (га)	АТО
	Назва	Площа (га)	Категорія об'єкту ООПТ	Площа (га)		
55	Довгоруківська яйла	2130	Государственный природный заказник регионального значения	2130	0	АРК
56	Ділянка степу біля с. Клепініно	3	Государственный природный заказник регионального значения	3	0	АРК
57	Ділянка степу біля с. Сонячне	5	Государственный природный заказник регионального значения	5	0	АРК
58	Ділянка степу на Тарханкутському півострові	100	Государственный природный заказник регионального значения	100	0	АРК
59	Зелене кільце	172	Государственный природный заказник регионального значения	172	0	АРК
60	Карабі-Яйла	2829	Государственный природный заказник регионального значения	2829	0	АРК
61	Кастель	150	Государственный природный заказник регионального значения	150	0	АРК
62	Михайлівський	146	Государственный природный заказник регионального значения	145	-1	АРК
63	Озеро Чокрак	1000	Государственный природный заказник регионального значения	1015,32	15,32	АРК
64	Осовинський степ	3472	Государственный природный заказник регионального значения	3472	0	АРК
65	Папая-Кая	550	Государственный природный заказник регионального значения	550	0	АРК
66	Пожарський	20	Государственный природный заказник регионального значения	20	0	АРК
67	Присивашський	1000	Государственный природный заказник регионального значения	1000	0	АРК
68	Південнобережні діброви	20	-	0	-20	АРК
69	Північно-східні околиці озера Донузлав	800	-	0	-800	АРК
70	Сасикський	5000	Государственный природный заказник регионального значения	5000	0	АРК
71	Степова ділянка в с. Шкільне	224	Государственный природный заказник регионального значения	224	0	АРК
72	Тирке	1500	Государственный природный заказник регионального значения	1500	0	АРК
73	Урочище Парагільмен	225	Государственный природный заказник регионального значения	225	0	АРК
74	Цілинний степ біля с. Григорівка	208	Государственный природный заказник регионального значения	208	0	АРК

№	Об'єкти ПЗФ на території АР Крим та м. Севастополя, відповідно до українського законодавства		Відповідна одиниця ООПТ, оголошена окупаційною владою		Зміна площ (га)	АТО
	Назва	Площа (га)	Категорія об'єкту ООПТ	Площа (га)		
75	Ялівцевий гай у балки Канли-Дере імені Новели Вавилової	64	Государственный природный заказник регионального значения	64	0	АРК
Пам'ятки природи загальнодержавного значення						
76	Агармишський ліс	40	Памятник природы регионального значения	40	0	АРК
77	Бельбекський каньон	100	-	0	-100	АРК
78	Гора Ак-Кая	30	Памятник природы регионального значения	30	0	АРК
79	Гора Кара-Тау	100	Памятник природы регионального значения	100	0	АРК
80	Гора Кішка	50	-	0	-50	АРК
81	Гора останец Мангуп-Кале	90	Памятник природы регионального значения	90	0	АРК
82	Гірський масив Караул-оба	100	Памятник природы регионального значения	90	-10	АРК
83	Карабі-яйлинська котловина	32	Памятник природы регионального значения	32	0	АРК
84	Карстова шахта Солдатська	10	Памятник природы регионального значения	10	0	АРК
85	Кизил-Коба	33	Памятник природы регионального значения	0,1052	-32,8948	АРК
86	Сопка Джау-Тепе	10	Памятник природы регионального значения	10	0	АРК
87	Урочище Демерджи	20	-	0	-20	АРК
88	Урочище Карасу-Баші	24	Памятник природы регионального значения	24	0	АРК
Пам'ятки природи місцевого значення						
89	Ай-Серез	5	памятник природы регионального значения	5	0	АРК
90	Бакла	5	памятник природы регионального значения	5	0	АРК
91	Вовчий грот	1	памятник природы регионального значения	1	0	АРК
92	Гай ялиці високої в р-ні Семидвір'я	5	памятник природы регионального значения	5	0	АРК
93	Гора Жаба	5	памятник природы регионального значения	5	0	АРК
94	Гора Христова	7	памятник природы регионального значения	7	0	АРК

№	Об'єкти ПЗФ на території АР Крим та м. Севастополя, відповідно до українського законодавства		Відповідна одиниця ООПТ, оголошена окупаційною владою		Зміна площ (га)	АТО
	Назва	Площа (га)	Категорія об'єкту ООПТ	Площа (га)		
95	Гора-відторженець Парাগільмен	5	пам'ятник природи регіонального значення	5	0	АРК
96	Гора-останець Шелудива	5	пам'ятник природи регіонального значення	5	0	АРК
97	Горіх Пузанова	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,02	-0,08	АРК
98	Горіх Юрія Нікуліна	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,0107	-0,0893	АРК
99	Грязьова сопка Андрусова	1	пам'ятник природи регіонального значення	1	0	АРК
100	Грязьова сопка Вернадського	1	пам'ятник природи регіонального значення	1	0	АРК
101	Грязьова сопка Обручева	1	пам'ятник природи регіонального значення	1	0	АРК
102	Дуб Дулицького	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,04	-0,06	АРК
103	Дуб-Богатир Тавриди	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,067	-0,033	АРК
104	Дуб-релікт бельбецьких дібров	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,03	-0,07	АРК
105	Ділянка узбережжя біля с. Николаївка	5	пам'ятник природи регіонального значення	5	0	АРК
106	Ділянка узбережжя між с. Сонячно-гірське та Мало-річенське	5	-	0	-5	АРК
107	Ділянки дубових гаїв	14	пам'ятник природи регіонального значення	15	1	АРК
108	Зміїна печера	1	пам'ятник природи регіонального значення	1	0	АРК
109	Карстова шахта Максимовича	5	пам'ятник природи регіонального значення	1	-4	АРК
110	Кучук-Ламбатський кам'яний хаос	5	пам'ятник природи регіонального значення	5	0	АРК
111	Маслина Геродота	0,1	-	0	-0,1	АРК
112	Мис Ай-Тодор	8	пам'ятник природи регіонального значення	8	0	АРК
113	Мис Плака	5	пам'ятник природи регіонального значення	5	0	АРК
114	Мис Фіолент	5,9	пам'ятник природи регіонального значення	5,8982	-0,0018	Севастополь

№	Об'єкти ПЗФ на території АР Крим та м. Севастополя, відповідно до українського законодавства		Відповідна одиниця ООПТ, оголошена окупаційною владою		Зміна площ (га)	АТО
	Назва	Площа (га)	Категорія об'єкту ООПТ	Площа (га)		
115	Мис Чауда	5	-	0	-5	АРК
116	Нескорений	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,0032	-0,0968	АРК
117	Оголення скам'янілого потоку вулканічної лави	0,5	пам'ятник природи регіонального значення	0,5	0	АРК
118	Острівець-глиба пермських вапняків на Сімферопольському водосховищі	1	пам'ятник природи регіонального значення	1	0	АРК
119	П'ятистовбурний каштан	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,1	0	АРК
120	ПАК біля Арабатської стрілки	150	пам'ятник природи регіонального значення	150	0	АРК
121	ПАК біля гори Аю-Даг	150	пам'ятник природи регіонального значення	150	0	АРК
122	ПАК біля гірського масиву Караул-Оба	90	-	0	-90	АРК
123	ПАК біля Джангульського зсувного узбережжя	180	пам'ятник природи регіонального значення	180	0	АРК
124	ПАК біля м. Казантип	240	-	0	-240	АРК
125	ПАК біля м. Карангат	150	пам'ятник природи регіонального значення	150	0	АРК
126	ПАК біля м. Плака	60	-	0	-60	АРК
127	ПАК біля м. Хрони	150	пам'ятник природи регіонального значення	180	30	АРК
128	ПАК біля мису Ай-Тодор	120	-	0	-120	АРК
129	ПАК біля мису Лукулл	128,6	пам'ятник природи регіонального значення	128,5844	-0,0156	Севастополь
130	ПАК біля мису Сарич	62,3	пам'ятник природи регіонального значення	62,2831	-0,0169	Севастополь
131	ПАК біля мису Фіолент	179,4	пам'ятник природи регіонального значення	179,4303	0,0303	Севастополь
132	ПАК біля скелі Діва та гори Кішка	60	пам'ятник природи регіонального значення	60	0	АРК
133	ПАК біля Херсонесу Таврійського	60,7	пам'ятник природи регіонального значення	60,6616	-0,0384	Севастополь
134	ПАК між с. Новий Світ та м. Судак	120	-	0	-120	АРК

№	Об'єкти ПЗФ на території АР Крим та м. Севастополя, відповідно до українського законодавства		Відповідна одиниця ООПТ, оголошена окупаційною владою		Зміна площ (га)	АТО
	Назва	Площа (га)	Категорія об'єкту ООПТ	Площа (га)		
135	ПАК між с. Сонячногірське та Малоріченське	60	пам'ятник природи регіонального значення	60	0	АРК
136	ПАК у м. Чауда	90	пам'ятник природи регіонального значення	90	0	АРК
137	Печера Аджи-Коба	1	пам'ятник природи регіонального значення	1	0	АРК
138	Печера Аянська	1	пам'ятник природи регіонального значення	1	0	АРК
139	Печера МАН (малой академії наук)	1	пам'ятник природи регіонального значення	1	0	АРК
140	Печера Сюндюрлю	1	пам'ятник природи регіонального значення	1	0	АРК
141	Печера-грот Данильча-Коба	1	пам'ятник природи регіонального значення	1	0	АРК
142	Печера-грот Кіік-Коба	1	пам'ятник природи регіонального значення	1	0	АРК
143	Печера-грот Сюрень	1	пам'ятник природи регіонального значення	1	0	АРК
144	Печера-грот Чокурча	1	пам'ятник природи регіонального значення	1	0	АРК
145	Платан пам'яті Алустана	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,0154	-0,0846	АРК
146	Платан Романтика	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,0622	-0,0378	АРК
147	Платан Східний	0,1	-	0	-0,1	АРК
148	Прибережний аквально-комплекс у м. Опук і островів Скелі-кораблі	150	пам'ятник природи регіонального значення	150	0	АРК
149	Природні сфінкси в долині річки Чурук-Су	5	пам'ятник природи регіонального значення	5	0	АРК
150	Природні сфінкси Каралезької долини	5	пам'ятник природи регіонального значення	5	0	АРК
151	Півострів Меганом	651,6	пам'ятник природи регіонального значення	651,6	0	АРК
152	Самшит вічнозелений	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,01	-0,09	АРК
153	Священний гай Балта-Тіміз	2,3	пам'ятник природи регіонального значення	2,2713	-0,0287	АРК

№	Об'єкти ПЗФ на території АР Крим та м. Севастополя, відповідно до українського законодавства		Відповідна одиниця ООПТ, оголошена окупаційною владою		Зміна площ (га)	АТО
	Назва	Площа (га)	Категорія об'єкту ООПТ	Площа (га)		
154	Скеля Іфігенія	9	пам'ятник природи регіонального значення	9	0	АРК
155	Скелі-острівки Адалари	1	пам'ятник природи регіонального значення	1	0	АРК
156	Столова гора-останець Тепе-Кермен	5	пам'ятник природи регіонального значення	5	0	АРК
157	Суворівський дуб	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,09	-0,01	АРК
158	Суничник НБС	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,0078	-0,0922	АРК
159	Суничник Єни	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,0182	-0,0818	АРК
160	Тис Лесі Українки	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,0114	-0,0886	АРК
161	Урочище гора Болгатура	1,9	пам'ятник природи регіонального значення	1,9	0	АРК
162	Ушакова балка	11,9	пам'ятник природи регіонального значення	11,92	0,02	Севастополь
163	Фісташка Біберштейна	0,1	-	0	-0,1	АРК
164	Фісташка Липи	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,02	-0,08	АРК
165	Фісташка Чехова	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,0113	-0,0887	АРК
166	Фісташка Юстиніана	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,0191	-0,0809	АРК
167	Червоний камінь	1	пам'ятник природи регіонального значення	2	1	АРК
168	Шовковиця Гераїв	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,0153	-0,0847	АРК
169	Шовковиця Резніченко	0,1	-	0	-0,1	АРК
170	Ялівець героїв Судацького десанту	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,0252	-0,0748	АРК
171	Ялівець майора Селіхова	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,0266	-0,0734	АРК
172	Ялівець Фортунатова	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,0267	-0,0733	АРК
173	Ялівець Шафера	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,0282	-0,0718	АРК

№	Об'єкти ПЗФ на території АР Крим та м. Севастополя, відповідно до українського законодавства		Відповідна одиниця ООПТ, оголошена окупаційною владою		Зміна площ (га)	АТО
	Назва	Площа (га)	Категорія об'єкту ООПТ	Площа (га)		
174	Ялівець Шуммера	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,0305	-0,0695	АРК
175	Ялівець Ягунова	0,1	пам'ятник природи регіонального значення	0,023	-0,077	АРК
Ботанічні сади загальнодержавного значення						
176	Нікітський ботанічний сад	876,6	ботаніческий сад (регіонального значення)	881,6	5	АРК
Ботанічні сади місцевого значення						
177	Ботанічний сад при Таврійському національному університеті імені В.І. Вернадського	32,5	ботаніческий сад (регіонального значення)	32,546	0,046	АРК
Дендрологічні парки місцевого значення						
178	Євпаторійський дендропарк	3,2	-	0	-3,2	АРК
Зоологічні парки місцевого значення						
179	Казка	2,4	зоологический парк (регіонального значення)	2,4276	0,0276	АРК
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення						
180	Алупкінський	40	парк-пам'ятник садово-паркового искусства (регіонального значення)	40	0	АРК
181	Гурзуфський	12	парк-пам'ятник садово-паркового искусства (регіонального значення)	12	0	АРК
182	Кипарисний	9	парк-пам'ятник садово-паркового искусства (регіонального значення)	9	0	АРК
183	Лівадійський	40,1	парк-пам'ятник садово-паркового искусства (регіонального значення)	40,1	0	АРК
184	Масандрівський	44,1	парк-пам'ятник садово-паркового искусства (регіонального значення)	44,1	0	АРК
185	Місхорський	23	парк-пам'ятник садово-паркового искусства (регіонального значення)	23	0	АРК
186	Утьос-Карасан	23	парк-пам'ятник садово-паркового искусства (регіонального значення)	23	0	АРК
187	Фороський	70	парк-пам'ятник садово-паркового искусства (регіонального значення)	70	0	АРК
188	Харакський	15	парк-пам'ятник садово-паркового искусства (регіонального значення)	15	0	АРК

№	Об'єкти ПЗФ на території АР Крим та м. Севастополя, відповідно до українського законодавства		Відповідна одиниця ООПТ, оголошена окупаційною владою		Зміна площ (га)	АТО
	Назва	Площа (га)	Категорія об'єкту ООПТ	Площа (га)		
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення						
189	Гірський	23	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	23	0	АРК
190	Комсомольський	7	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	7	0	АРК
191	Лазурний	22	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	22	0	АРК
192	Лісопарк Перчем	5	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	4,6	-0,4	АРК
193	Меласький	12	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	12	0	АРК
194	Морський	7	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	7	0	АРК
195	Нижня Ореанда	42	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	41,6	-0,4	АРК
196	Парк будинку відпочинку Айвазовське	18	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	18	0	АРК
197	Парк будинку відпочинку Судак	17	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	17	0	АРК
198	Парк дачі Місхор	2	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	2	0	АРК
199	Парк Еміра Бухарського Сейїд-Абдул-Ахад-Хана	10	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	10	0	АРК
200	Парк пансіоната Прибережний	6	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	6	0	АРК
201	Парк Салгірка	42	-	0	-42	АРК
202	Парк санаторію Чорномор'я	11,7	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	11,7	0	АРК
203	Парк санаторія Ай-Даніль	19	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	19	0	АРК
204	Парк санаторія Гірський	18	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	18	0	АРК
205	Парк санаторія Дюльбер	6	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	5,64	-0,36	АРК
206	Парк санаторія Морський прибіїв	9	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	10	1	АРК
207	Парк санаторія Сокіл	3	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	3	0	АРК
208	Сакський курортний парк	23	парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва (регіонального значення)	31	8	АРК

Додаток 4. Природоохоронні об'єкти Криму, що зазнали впливу від військової активності

Василюк О.

Примітка: До списку потрапили природоохоронні території, що зазнали безпосереднього впливу, а також ті, які розташовані в радіусі 7 км навколо кожного з центрів військової активності, ідентифікованого за відкритими джерелами.

На півострові «Тарханкут»
Національний природний парк «Чарівна Гавань»
Регіональний ландшафтний парк «Атлеш»
Заповідне урочище «Балка Великий Кагель»
Ландшафтний заказник «Джангуль» гідрологічна пам'ятка природи «Прибережний аквальний комплекс біля Джангульського зсувного узбережжя»
Гідрологічна пам'ятка природи «Прибережний аквальний комплекс біля мису Атлеш»
Орнітологічний заказник місцевого значення «Озаричанський»
В околицях м. Феодосія
Ботанічний заказник місцевого значення «Гірський масив Тепе-Оба»
Регіональний ландшафтний парк місцевого значення «Тиха бухта»
На території півострова Чонгар
Азово-Сиваський національний природний парк
В районі с. Перевальне
Геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Кизил-Коба»
Ботанічний заказник місцевого значення «Тирке»
Природний заповідник загальнодержавного значення «Кримський»
На Керченському півострові
Регіональний ландшафтний парк місцевого значення «Караларський»
У м. Севастополь
Загальнозоологічний заказник загальнодержавного значення «Бухта Козача»
Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Прибережний аквальний комплекс біля мису Фіолент»
Регіональний ландшафтний парк місцевого значення «Максимова дача»
Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Прибережний аквальний комплекс біля Херсонесу Таврійського»
Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ушакова балка»
Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Байдарський»

